

2007

Ekointernet Oy

Heikki Susiluoma
Jarmo Halonen

[ITÄRAJAN RETKEILYREITTI]

Suomussalmen kunnan Vienan silta/Euregio Karelia -naapuruusohjelma -hankkeen yhtenä osana tehty selvitystyö Itärajan retkeilyreitien potentiaalin kartoituksesta.

Tekijät: Ekointenet Oy, Heikki Susiluoma & Jarmo Halonen	
Itärajan retkeilyreitti - selvitystyö Itärajan retkeilyreitin potentiaalin kartoituksesta.	
Tilaja: Selvitystyö on tehty Suomussalmen kunnan hallinnoimassa ja osarahoittamassa Vienan silta - työpajoja, matkailua, kulttuuria -yhteishankkeessa. Metsähallitus osallistuu hankkeen rahoitukseen yhteistyökumppanina.	
<p>Hanke: Vienan silta on Euregio Karelia -naapuruusohjelman mukainen hanke, jonka rahoitukseen Euroopan unioni osallistuu. Vienan silta -hankkeessa pyritään rakentamaan matkailullista ja kulttuurista yhteistyötä Venäjän puolen Vienan Karjalan kylien kanssa. Erityiskohteina ovat Suomussalmen Kuiva- ja Hietajärven kylät ja Vienan Karjalassa Vuokkiniemen kylä.</p> <p>Matkailussa tavoitteena on luoda yhteistyötä juuri Venäjällä perustetun Kalevalan kansallispuiston ja Suomussalmella sijaitsevan useista erillisistä suojelualueista koostuvan Kalevalapuiston välille. Itärajan retkeilyreitti kulkee Hossan retkeilyalueelta rajan pinnassa Suomussalmen kunnan halki Kuivajärvelle ja Kuhmon rajalle Vehtivaaraan. Kuhmon puolella retkeilyreitti jatkuu nimellä UKK- reitti Kuhmossa.</p>	 <p>EUREGIO KARELIA naapuruusohjelma neighborliness programme</p>

TIIVISTELMÄ

Suomussalmen kunnan Vienan silta -hankkeen yhtenä osana on Itärajan retkeilyreitin potentiaalinen kartoitus. Tarjouskilpailun perusteella työ tuli Ekointernet Oy:lle. Kartoitus koskee kesä- ja talvireittiä, reitin linjauksia, rakenteita, saavutettavuutta, saatavilla olevia tietolähteitä, reitin houkuttelevuutta, palveluita sekä markkinointia.

Itärajan retkeilyreitin kesäreitin suunnittelu aloitettiin kunnan työnä 1980-luvulla. Metsähallituksen alaisuuteen reitti siirtyi 1990-luvulla. Se saatiin valmiiksi ja vihittiin käyttöön 1997. Huonosti markkinoitu 160 km retkeilyreitti ulottuu Hossasta Suomussalmen kunnan eteläosiin Ampiaisvaaralle, josta reitti jatkuu UKK-reittinä eteenpäin aina Kolille saakka. Talvireitti on suunniteltu ja otettu käyttöön 2000-luvun alussa. Se kulkee osin samoja linjauksia kuin kesäreitti, ja sen tärkeitä käyttäjäryhmiä ovat pääosin ulkomaisista matkailijoista koostuvat hiihtomatkailuryhmät ja koiravaljakko-ryhmät. Niin kesä- kuin talvireitilläkin on hyvin vähän kulkijoita, ja heistä kesällä pääosa on lähiseudun asukkaita, jotka tekevät lyhyitä päivän kahden retkiä vain osiin reittiä (Kainulainen 2005).

Reitti koostuu useasta luonnonsuojelualueesta, jotka muodostavat Kalevalapuiston sekä osaltaan Hossan retkeilyalueesta, joka on reitin toinen päätepiste. Kalevalapuistoon kuuluvat etelästä pohjoiseen kuljettaessa Murhisalo, Viisiriihinen, Karsikkovaara-Losolehto, Vaskenvaara, Martinselkonen, Housuvaara ja Vieremänsuo. Lisäksi Kalevalapuistoon kuuluu reitin ulkopuolelta alueita, ja toisaalta reitin varrella on rauhoitettu Malahvian alue, jota ei kuitenkaan ole sisällytetty puistoon.

Potentiaalinen kartoitus ja kartoituksen perusteella rakennetut kehittämissuositukset pohjautuvat reittiin tutustumiseen, yrittäjien ja asiantuntijoiden haastatteluihin, internetissä toteutettuun vaelluskyselyyn (lähes 1800 vastausta) sekä kirjallisuudesta ja haastatteluilla hankittuihin aineistoihin.

Kartoituksen pääviesti on, että reitin kehittäminen kannattaa niin kokonaisuutena kuin mahdollisesti erilaistettavina osinakin (esim. Kuivajärven-Murhisalon alue, Martinselkosen alue ja Puraksen alue). Itärajan retkeilyreitti on erilainen kuin monet muut retkeilyreitit ja sen rakenteet ovat verrattain hyvässä kunnossa. Erilaista on se, että reitti on pitkä, sen varrella on jo majoituspalveluita myyviä yrityksiä ja suojelualueiden väliin jäävät valtion ja yksityisten ei suojelussa olevat maa-alueet antavat mahdollisuuden yritystoiminnan kehittämiselle.

Erilaistamisessa on hyvä miettiä vastuun jakamista reitistä hyötyä ja elantoa etsivien yrittäjien kanssa. Kokonaisuuden kehittämisen kannalta on mitä olennaisinta huomioida, että reitti on osa pitkää reittiä, jolla on erityistä kansainvälistä potentiaalia pitkien reittien erityisharrastajien keskuudessa.

Itärajan retkeilyreittiä tulee kehittää kahdella lähestymistavalla, kesä- ja talvistrategialla. Kesästrategia lähestyy kesäreitin kehittämistä jokamiespatikoiden suunnasta ottaen huomioon yrittäjien tarpeet. Talvireittiä taas kehitetään yrittäjänäkökulmasta jokamiesretkeilijän tarpeet muistaen.

Ehdotamme, että Metsähallituksen vastuualue olisi pääosin reitin kokonaisuuden kehittäminen ja siinä kesäreitin rakenteiden ja palveluiden parantaminen sekä ympäröivän luonnon sekä maiseman hoito reitin houkuttelevuutta edistävällä tavalla. Reitin varrella suojelualueen ulkopuolella olevat vanhat metsät kannattaa säilyttää luonnontilaisina niiden vähyyden vuoksi. Kalevalapuiston virallistaminen lisäisi reitin näkyvyyttä ja käyttäjiä.

Yrittäjien muodostaman yhteisön vastuualue olisi talvireitissä, sen hyödyntämiseksi rakennettavissa palvelurakenteissa (varaustuvat) sekä pienempien kesäkäyttöön rakennettavien paikallisten (3 - 4 kpl) rengasreittien hoidossa. Oman yritystoiminnan kasvattamisen mahdollisuuden uskomme motivoivan yrittäjiä vastuun kanton reitin hoidossa.

Reittiä linjataan uudelleen kolmen erilaisen kiireellisyysluokan mukaisesti. Reitin siirto osin pois metsäautoteiltä pitkillä tieosuuksilla on olennaisinta ja kiireellisintä. Vaihtoehtoiset reitit sekä vähemmän kiireelliset metsäautotieltä pois linjaukset tulevat toisessa kiireellisyysluokassa ja kolmantena on paikallisten rengasreittien rakentaminen. Tärkeää tulevaisuuden suunnitelmallisen kehittämisen kannalta on määritellä linjausmuutokset, vaikka aikataulua ei voitaisikaan määritellä. Parasta Itärajan retkeilyreitin markkinoinnin kannalta olisi, mikäli muutokset voitaisiin tehdä mahdollisimman lyhyessä ajassa.

Kesäreitillä tarvitaan lisää autiotupia, jotka palvelevat myös talvimatkailua. Talvireitillä luodaan yksityisten varaustupien järjestelmä, joka mahdollistaa joustavampaa yritystoimintaa reitillä.

Jokamiesvaeltajan ihastuminen reittiin on kaiken markkinoinnin a ja o. Erilaisten matkailututkimusten mukaan vaeltajakollegoiden suositus ja kunnan kartta ovat retkeilyreitin markkinoinnin perusta. Tätä kartoitusta varten tehdyssä nettikyselyssä korostui myös erityisesti kartan ja tuttavien suosituksen merkitys retkikohdetta valittaessa. Reitin markkinointi alkaa eteläosan kartan valmistamisella, koska ilman karttaa monellekaan retkeilijälle reittiä ei ole olemassa. Karttaan tulisi koota myös tiedot yksityisistä matkailupalveluista. Samanaikaisesti paperikartan kanssa tulisi käynnistää reitin digitaalisten karttojen valmistaminen. Myös oman nettisivuston rakentaminen kannattaa aloittaa yhtä aikaa.

Suomussalmen kunnalla on reitin kehittämisessä tärkeä rooli, Metsähallituksen ja yrittäjäverkon lisäksi. Kunta voisi olla se taho, jonka avulla erilaisin työllistämiprojektein tms. pystytään kehittämään erilaistettavia osakeskuksia ja niiden rengasreittejä. Reitin eli Kalevala-puiston hermoran kytkeminen kaikkeen muuhun kunnan matkailumarkkinointiin elävänä osana on omalta osaltaan myös kunnan tehtävä.

Erämaisyyteen, hiljaisuuteen ja karhujen katseluun sopivat huonosti isot massat ja keskittäminen. Silti tarvitaan jokin perusrakennetta, joka kannattelee pienimuotoisempaa luontomatkailua. Hossan lisäksi kunnan alueelle voisi kehittyä muutama omalla tavallaan profiloitunut osakeskus. Nettikyselyssä erääksi alueen vetovoimaksi arvioitu hiljaisuus sopisi erinomaisesti Kuivajärven/Murhisalon profiiliksi. Luontokatselu istuisi Martinselkoselle luonnostaan ja kalastus Yli-Vuokin alueelle. Puraksen alue sijaitsee reitin puolivälissä ja siellä voisi olla hyvät edellytykset majoitustoiminnalle.

Parhaimmillaan koko reitin yrittäjäyhteisön lisäksi jokaisella osa-alueella olisi oma yrittäjäyhteisönsä, vastuuyrittäjänsä ja retkeilijä(käyttäjä)yhteisönsä. Näin esimerkiksi vienalaisen kulttuurin ja Vienan reittien huomioiminen erityisesti Kuivajärven/ Murhisalon osakeskuksessa nousisivat esiin vetovoimatekijöinä Itärajan retkeilyreittiä kehitettäessä.

Tuttavien suosituksen merkittävyyden vuoksi tulisi edesauttaa käyttäjien muodostaman yhteisön muodostumista reitille. Tällainen käyttäjien yhteisö voisi tulevaisuudessa osallistua reitin rakenteiden uusimiseen ja parantamiseen yhteistyössä yrittäjien kanssa.

Itärajan retkeilyreitti tuottaa jo nyt maakuntaan hiihtovaellusten ja erilaisten koiravaljakkoaktiiviteettien muodossa 150 - 200 000 euron tulot. Tulot jäävät eri majoitus- kuljetus ym. palveluille. Tämän toiminnan monikymmentä kertaisuus on täysin mahdollista.

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	3
TYÖN LÄHTÖKOHTIA	7
TYÖN KULKU	9
KEHITTÄMISEHDOTUKSET LYHYESTI.....	10
Ehdotamme Itärajan retkeilyreitin kehittämiseksi seuraavaa:	10
Linjaus.....	10
Rakenteet	10
Luonto.....	10
Palvelut ja yhteistyö	10
Markkinointi ja käyttäjäyhteisö	10
Suomussalmen kunnan rooli	11
1. REITIN LINJAUS	12
Reitin linjauksen tarkat esitykset:.....	12
Kiireellisyysluokka I.....	12
Kiireellisyysluokka II.....	13
Kiireellisyysluokka III.....	13
1.1. Maastotöiden ja asiantuntijahaastattelujen näkökulmasta.....	14
1.2. Nettikyselyn näkökulmasta	14
1.3. Yrittäjähaastattelujen näkökulmasta	16
1.4. Kirjallisuuden ja muiden esimerkkien näkökulmasta	16
2. REITIN RAKENTEET.....	17
2. 1. Maastotöiden ja asiantuntijahaastattelujen näkökulmasta.....	18
2.2. Nettikyselyn näkökulmasta	19
2.3. Yrittäjähaastattelujen näkökulmasta	20
2.4. Kirjallisuuden ja muiden esimerkkien näkökulmasta	20
3. REITIN LUONTO	22
Kalevalapuisto	22
3.1. Maastotöiden ja asiantuntijahaastattelujen näkökulmasta.....	23
3.2. Nettikyselyn näkökulmasta	23
3.3. Yrittäjähaastattelujen näkökulmasta	24
3.4. Kirjallisuuden ja muiden esimerkkien näkökulmasta	24

4. REITIN VARREN PALVELUT JA YHTEISTYÖ.....	25
4.1. Maastotöiden ja asiantuntijahaastattelujen näkökulmasta.....	25
4.2. Nettikyselyn näkökulmasta	26
4.3. Yrittäjähaastattelujen näkökulmasta	26
4.4. Kirjallisuuden ja muiden esimerkkien näkökulmasta	27
5. REITIN MARKKINOINTI JA KÄYTTÄJÄYHTEISÖ	28
5.1. Maastotöiden ja asiantuntijahaastattelujen näkökulmasta.....	28
5.2. Nettikyselyn näkökulmasta	29
5.3. Yrittäjähaastattelujen näkökulmasta	30
5.4. Kirjallisuuden ja muiden esimerkkien näkökulmasta	30
Matkailun markkinatilanne Suomessa	31
Muutokset maailmalla toimivat Suomen matkailun eduksi?.....	32
6. KUULKAA KORPEIMME KUISKINTAA	34
Itärajan retkeilyreitti osana Suomussalmen kehittämistyötä	34
6.1. Elämysteollisuus?	34
6.2. Maaseutu on täynnä elämyksiä.....	34
6.3. Vastapainoa virtuaalisuudelle ja elämyksellisyydelle.....	35
6.4. Itärajan retkeilyreitin turistien yhteisöt	35
KIRJALLISUUS.....	37
HAASTATTELUT.....	39
Itärajan retkeilyreitin kartoitusta varten on haastateltu seuraavia ihmisiä:.....	39
LIITTEET.....	41

TYÖN LÄHTÖKOHTIA

Itärajan retkeilyreittiä on suunniteltu ja rakennettu pitkän aikaa. Alun perin Suomussalmen kunnan hankkeena alkanut reittihanke siirtyi Metsähallituksen alaisuuteen ja vihittiin käyttöön vuonna 1997. Tätä nk. kesäreittiä on sen jälkeen korjattu ja paranneltu sekä sen linjauksen muutoksista keskusteltu useaan otteeseen. Itärajan talvireittiä ryhdyttiin suunnittelemaan ennen vuosituhannen vaihdetta, ja monien vaiheiden jälkeen se saatiin käyttöön vuonna 2002.

Itärajan retkeilyreittiä kokonaisuutena ei ole kuitenkaan markkinoitu, ja reitin eteläosasta ei ole valmistettu retkeilykarttaa. Reitin tunnetuimpia osuuksia ovatkin pohjoisosan Martinselkosen luonnonsuojelualue sekä reitti sieltä Hossaan. Alueesta on kartta, ja alueella toimii kaksi matkailuyritystä. Kyselytutkimuksessa reitillä kulkeneista yli 50 % tunsi nimenomaan tämän alueen.

Reitti koostuu useasta luonnonsuojelualueesta, jotka muodostavat Kalevalapuiston sekä osaltaan Hossan retkeilyalueesta, joka on reitin toinen päätepiste. Kalevala-puisto muodostaa yhdessä Venäjän puolelle perustetun Kalevalan kansallispuiston (Venäjän federaatio 3.7.2007) kanssa hyvin potentiaalisen ja monipuolisen erämatkailun kokonaisuuden siinä vaiheessa, kun rajamuodollisuudet saadaan kevyemmiksi.

Itärajan retkeilyreittiin ja sen luontoon voi tutustua mm. Kainuun ulkoilukartan avulla (www.kainuu.fi/ulkoilukartta) sekä tutustumalla Kainuun luontokohdeoppaaseen (Laaksonen 2005), Suomen retkeilyoppaaseen (Laaksonen & Nurmi 2007) ja Metsähallituksen julkaisuun Kalevalapuistot (Tervonen ja Härkönen 2007). Reitin pohjoisosista on ilmestynyt juuri uusi retkeilykartta (1:50 000) Hossa-Martinselkonen.

Itärajan retkeilyreitti on Kainuun viides matkailun painopistealue ja reitti on myös osa pitkää UKK-reittiä ja sen itäistä osaa. Tällä tavalla Itärajan reitti ei sinänsä ole itsenäinen vaan osa isompaa kokonaisuutta, jossa tällä hetkellä voi vaeltaa etelästä aina Kolilta Syötteelle saakka. Joidenkin vaeltajien ajatuksissa siinteleekin mahdollisuus rakentaa pitkä "pyhiinvaellusreitti" Suomenlahdelta Jäämerelle itärajan läheisyyttä noudattaen. Kyselyaineisto antaa myös viestin siitä, että tällaisten pitkien reittien kulkijoita löytyy, vaikka yleinen suuntaus on lyhemmille rengasreiteille. Pitkät vaellusreitit ovat maailmalla suosiossa. Patikointi on kasvava harrastus, ja siksi lyhyiden reittien suosio on suhteessa kasvanut.

Itärajan retkeilyreitissä on useita piirteitä, joita voidaan pitää etuina ja mahdollisuuksina moniin muihin reitteihin nähden. Reitin pituus ja jatkuvuus ovat retkeilyreittien joukossa jo arvo sinänsä ja pitkä kokonaisuus tukee myös tulevaisuudessa rakennettavien rengasreittien markkinointia. Pitkä vaellusreitti tuo mainetta kokeneiden ja vaativien vaeltajien keskuudessa, ja tällaiset vaelluksen "konkarit" luovat imagoa myös lyhemmän reitin kulkijoille. Kyselytutkimuksessa esiin nousseet hiljaisuuden arvostus ja toisten vaeltajien kohtaaminen eivät ole toisiaan pois sulkevia.

Kalevala-puiston pirstaleisuus ja se että reitti kulkee välillä talousmetsässä, voidaan nähdä myös mahdollisuutena yksityisten matkailupalveluiden rakentamiselle: suojelumääräykset eivät estä rakentamista.

Matkailuala on eräs nopeimmin kasvavia elinkeinoja, ja matkailun sisällä luontomatkat kasvaa nopeimmin. Elämysteollisuudesta on Suomessakin tullut oma suuntauksensa niin matkailun liiketoiminnassa kuin sen tutkimuksessakin. Tästä on osoituksena tutkimus ja tuotekehittely Lapin yliopistossa ja Lapin elämysteollisessa osaamiskeskuksessa.

Suomen autioituvalla maaseudulla odotukset kohdistuvat usein matkailun mahdollisuuksiin. Suomussalmi elää kahden merkittävän keskuksen Rukan ja Vuokatin välimaastossa. Tällaisten keskittymien ulkopuolella on myös elinvoimaista luontomatkatilua, josta Hossa on hyvä esimerkki. Hossan tuntevat erityisesti kalastavat matkailijat.

Kansallispuistostatuksesta on aluetaloudellisia hyötyjä. Esimerkiksi Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailu ja alueen virkistyskäyttöpalvelut muodostivat vuonna 2003 noin 3,6 miljoonan euron tulovaikutuksen. Paikallisia asukkaita luontomatkailu työllisti noin 30 henkilötyövuodella sekä lisäksi ulkopaikkakuntalaisia noin kymmenellä henkilötyövuodella. Luvuissa ovat mukana sekä välittömät että välilliset vaikutukset. Palkkatulovaikutukset, joissa on huomioitu myös johdetut tulot, olivat 547 000 euroa. Turun saariston kunnat saivat näistä noin 103 000 euroa verotuloja. (Berghäll, Jonna. 2005.)

Ekointernet Oy aloitti työn toukokuussa 2007. Touko - kesäkuun aikana työhön kuului reitin kulkeminen, tutustuminen rakenteisiin ja valokuvaus. Kesä - heinäkuun aikana haastateltiin alueella toimivia ja sinne retkiä tekeviä yrittäjiä (14 kpl) sekä asiantuntijoita (14 kpl) ja suomussalmelaisia vaikuttajia (4 kpl). Internettiin rakennettu vaeltajille suunnattu kysely avattiin yleisölle 13.08.2007. Kyselystä tiedotettiin niin nettimainoksin (Suomen Latu, Google) kuin alan järjestöjen (Suomen Latu, Suomen Partiolaiset, Suomen Luonnonsuojeluliitto, Natur och Miljö) aktiivisen sähköpostituksen kautta sekä vaeltajien keskustelusivustoilla (Vaellus.net ja Relaa.com). Uutinen ja linkki kyselyyn oli Vienan silta - hankkeen sivujen lisäksi myös luontoon.fi -sivustolla, Villin Pohjolan ja Suomussalmen kunnan sivuilta sekä Luonnonsuojeluliiton ja Natur och Miljön sivuilla.

Reittiin tutustuminen, yrittäjien ja asiantuntijoiden haastattelut sekä nettikysely muodostavat tämän reitin potentiaalisen kartoitustyön perustan. Tästä aineistosta nostettuja teemoja ja näkemyksiä peilataan muutamiin riittävän vertailukelpoisiin reitteihin kotimaassa ja Ruotsissa sekä muuhun matkailualan kirjallisuuteen sekä maaseudun kehittämiskusteluun.

Alkuasetelmaan nähden ison roolin selvitystyössä on saanut netissä toteutettu kysely vaeltajille. Kyselyn onnistuminen erinomaisesti - lähes 1800 vastausta - antaa hyvää pohjaa hahmottaa mitä suomalainen aktiivi vaeltaja etsii harrastuksessaan ja minkälaisia palveluita, rakenteita ja luontoa hän etsii harrastuksessaan

Lopputuloksena esitämme muutamia selkeitä kehittämissuhteita, jotka sitten tarkennamme jäljempänä. Lukija voi tutustua nettikyselyaineistoon tarkemmin liiteosassa (liite1). Toisessa liitteessä tarkastellaan reittien kehittämistä yhden esimerkitapauksen valossa (liite2).

KEHITTÄMISEHDOTUKSET LYHYESTI

EHDOTAMME ITÄRAJAN RETKEILYREITIN KEHITTÄMISEKSI SEURAAVAA:

LINJAUS

Reitin linjausta tarkistetaan useista (13 kpl) kohdin kolmessa kiireellisyysluokassa. Kiireellisimpiä ovat kolme reitin siirtoa pois metsäautotieltä (Raate, Matalavaara ja Kovavaara). Toisen kiireellisyysluokan kohteiden (muutosten) suunnittelu käynnistetään myös välittömästi. Siihen kuuluu vaihtoehtoisia linjauksia rajavyöhykkeen länsirajalle. Kolmanteen kiireellisyysluokkaan kuuluvat sellaiset paikallista käyttöä tukevat rengasreitit, joiden kehittämiseen ehdotetaan tiivistä yhteistyötä Metsähallituksen ja yrittäjien välillä.

RAKENTEET

Rakenteita kehitetään kahden eri strategian pohjalta. Talvireitin rakenteita kehitetään yrittäjyyden näkökulmasta jokamiesvaeltaja muistaen. Se tarkoittaa yrittäjien rakentamia varaustupia valtion maille suojelualueiden välimaastoon. Kesäreittiä kehitetään jokamiehen näkökulmasta yrittäjyyttä unohtamatta. Tämä tarkoittaa muutamien autiotuoppien rakentamista ja telttailualueiden kehittämistä sekä muutamien rengasreittien rakentamista paikallista matkailua tukemaan. On syytä tutkia tulipaikoille rakennettavien kevytrakenteisten päivätupien tarvetta. Varsinkin talvella tällaiset tuulensuojat lisääisivät tulipaikkojen käyttöä.

LUONTO

Suojelualueiden ulkopuolella reitin varrella olevat vanhat metsät säilytetään. Hakkuita ei uloteta reittiin kiinni ja nuoria metsiä sekä taimikoita hoidetaan siellä, missä pusikko peittää näkyvyyden, kuten vielä jäljelle jäävillä metsätieosuuksilla. Vastuu näistä luontoa säästävistä ja hoitavista toimenpiteistä on pääosin Metsähallituksella. Mm. virkistys- ja matkailumetsiin tarkoitetut poimintahakkuuohjeet antavat mahdollisuuden turvata reitin luonnon säilymisen. Muodostettava yrittäjäyhteisö tulee ottaa osapuoleksi reitin varren luontoa muuttavien hankkeiden - kuten kaukomaisemaa muuttavat hakkuut - suunnitteluprosesseihin. Tällä osallistamisella parannetaan myös tiedonkulkua ja luottamusta yrittäjien ja Metsähallituksen välillä.

PALVELUT JA YHTEISTYÖ

Niin yhteistyö Metsähallituksen ja yrittäjien välillä kuin yrittäjien kesken vaatii toimivan yrittäjäyhteistyöverkon rakentamista. Kiinnostusta palveluiden kehittämiseen alueella on ja täydentävää yrittäjyyttä varmasti tulee, mikäli yrittäjäverkko saa yhteistä nostetta toimiinsa. Tällainen verkosto vaatii koordinoivan yrittäjän, jolle koko verkon toimivuus on tärkeää. Martinselkosen ja Kuivajärven/Murhisalon alueelle tulee muodostaa oma verkoston osa, jolla on oma vastuu yrittäjänsä. Kolmantena mahdollisena osakesukuksena tulee tutkia Puraksen alueen kehittämistä. Kullekin osakesukulle olisi hyvä laatia aikanaan oma imago, jolla näitä keskuksia voisi erilaistaa. Tämän erilaistamisen tulee luonnollisesti tukea Itärajan reitin kokonaiskuvaa. Esim. Martinselkonen luontokatselun keskuksena ja Kuivajärvi hiljaisuuden ja vianalaisuuden keskuksena.

MARKKINOINTI JA KÄYTTÄJÄYHTEISÖ

Nettikyselyn reitin tunnettuutta koskeva tulos on samalla masentava ja riemullinen. Reitistä ei oltu juurikaan kuultu, ja reitillä oli kuljettu tietämättä. Mutta reitin kulkeneista noin 300 vastaajasta 98 % saattoi suositella reittiä ystävälleen ja reittiä tuntemattomista n. 1450 vastaajasta yli 87 % kiinnostui reitistä pelkästään kyselyyn liitetyn lyhyen selostuksen perusteella. Siis kysyntää on ja markkinoinnin konstitkin kyselyssä selvisivät: tuttavaverkostot ja kunnan kartta.

Yrittäjätverkoston perustamisen jälkeen onkin ajankohtaista miettiä, miten saadaan autettua liikkeelle jonkinlaisen käyttäjäyhteisön muodostuminen. Se voisi lähteä liikkeelle koko reitin tasolta ja myöhemmin hajaantua vaeltajien omien mieltymysten mukaan pienempiin osa-alueisiin kuten Kuivajärven-Murhisalon tai Matinselkosen rengas.

Yrittäjien ylläpitämän verkkosivuston rakentaminen mahdollistaisi myös helposti päivitettävien ja netistä tulostettavien digitaalisten karttojen julkaisemisen Ruotsin Bruksledenin tapaan. Samalla reitille palveluja tarjoavat yrittäjät löytyisivät yhdestä osoitteesta.

Jotta reitin kehittäminen lähtisi käyntiin, on jo nykyistä reittiä markkinoitava paremmin. Reitille on mahdollista saada lisää kulkijoita ja sillä tavalla rohkaisua niin rakenteiden kehittämiseksi kuin yksityisten palveluiden lisäämiseksi.

SUOMUSSALMEN KUNNAN ROOLI

Vaikka päävastuu Itärajan retkeilyreitin kehittämisestä ja markkinoinnista kuuluu Metsähallitukselle ja yrittäjille, Suomussalmen kunnan etu on auttaa markkinoinnissa monella tapaa. Jo reitin olemassaolo elimellisenä osana kunnan matkailutarjontaa lisää kiinnostusta. Myös esimerkiksi Raatteen tien markkinoinnissa voisi olla osana tietoa tien päästä kulkevasta reitistä.

1. REITIN LINJAUS

Reitin linjauksen muutosehdotukset ovat syntyneet oman maastotyön ja haastattelujen pohjalta. Haastatteluissa asiaa kommentoivat niin reittiä tuntevat yrittäjät kuin asiantuntijatkin. Lisäksi reitin linjauksista keskusteltiin vielä Metsähallituksen ja yrittäjien yhteisessä tapaamisessa ennen loppuraportointia. Yksi asiantuntija kommentoi kirjallisesti reittilinjauksia. Tässä esitetyt linjaukset ovat kuitenkin viime kädessä selvityksen tekijän viimeistelemiä.

YDIN:

Talvireitti säilytetään nykyisellään ja kesäreittiin tehdään useita (13kpl) muutoksia. Muutokset määritellään kolmeen kiireellisyysluokkaan ja hyväksytyt muutokset toimivat reitin kaiken kehittämisen pohjana.

Talvireittiä kehitetään yrityslähtöisesti jokamies näkökulma huomioiden. Talviretkeilyreitti säilytetään nykyisessä muodossaan, koska sen linjaus palvelee hyvin matkailuyrittäjiä ja kulkee jokamiehen kannalta olennaisten rakenteiden ja palveluiden kautta. Tarvittaessa talvireittiin tehdään pieniä muutoksia yhteistyössä reittiä käyttävien yrittäjien kanssa. Talvella ohjatut hiihtovaellukset ja koiravaljakkoajelut ovat reitin tärkeimmät käyttäjät.

Kesäreittiä taas kehitetään jokamiehen näkökulmasta yrittäjien tarpeet huomioiden. Jokamies-patikoijien luoma maine on ehdottoman tärkeä reitin verkostomarkkinoinnin kannalta. Reittiä muutetaan pitkällä aikaperspektiivillä 13 kohdasta. Muutokset on luokiteltu kiireellisyyden mukaan kolmeen eri kategoriaan.

Ensimmäiseen eli kiireellisimpään kuuluvat pisimmät pätkät metsäautotiellä tällä hetkellä kulkevista osuuksista. Toisen kiireellisyysryhmän muodostaa pääosin pienemmät vaihtoehtoiset reittilinjaukset, joiden toteuttamisessa voidaan etsiä uusia toteuttamistapoja yhdessä matkailuyrittäjien kanssa ja kolmannen muodostavat isommat rengasreitit ja vaihtoehtoiset reitit Kuivajärvellä ja Puraksessa.

Vaikka pitkillä reiteillä on vakaa kannattajakuntansa, niin kasvavan patikointiharrastuksen yleinen trendi tällä hetkellä on, että kiireiset matkailijat kaipaavat lyhyempiä reittejä ja sen vuoksi myös Itärajan reitille niitä kannattaa suunnitella. Esimerkiksi Kuusamon Karhunkierroksen retkistä 90 % on päivän retkiä. Itärajan reitin varrelle tehtävät pienemmät rengasreitit palvelisivat muodostuvien osakeskusten matkailijoita..

REITIN LINJAUKSEN TARKAT ESITYKSET:

KIIREELLISYYSLUOKKA I

1. Reitti viedään Raatteen rajavartioaseman vieritse Vainion- Mieronahon lävitse Raatejärven rantaa ja sieltä rajavyöhykkeen reunaan Viisiriihiseen. Tällä vältetään nykyreitiltä noin viiden kilometrin matka maantietä ja metsäautotietä.

2. Metsäautotie Karsikkovaaran ja Losolehdon kohdalla Puraksessa suljetaan autoliikenteeltä. Tällä tavalla tylsä metsäautotieosuus on suojelualueen kohdalla tulevaisuudessa kuin vanha kärrytie. Ojan ja pientareiden pusikoituminen pidetään kurissa. Tämä voi hoitua esimerkiksi Metsähallituksen ja yrittäjien välisellä hoitosopimuksella. Haapa-ahon tuvalle vievä ura merkitään paremmin ja se toimii myös vaihtoehtoisena reittinä. Karsikkolammen kohdalle metsäautotien levennykselle tarjotaan yrittäjille mahdollisuus rakentaa yksityinen varaustupa.

3. Pieni pistopolku Puraksessa Hietajärvellä Syvänperän särkkää pitkin suoraan rajalle. Tämän vaihtoehdoisen reitin rakentaminen ei paljon vaadi, koska paikalla kulkee jo polku. Ainoastaan rajavyöhykkeen reuna pitää merkitä huolellisesti, ettei tapahdu vahingossa vyöhykerikkomuksia. Tämän pätjän merkitseminen luo lisää rengasreitin mahdollisuuksia Puraksen alueelle.

4. KovavaaranTulijärveltä reitti linjataan vyöhykkeen länsirajalle. Vaihtoehtoja on useita. Yksi kulkisi suoraan Tulivaaralta vyöhykkeelle ja toinen mahdollinen kulkisi Kovajärven eteläpuolella metsäautotien päähän ja siitä joko suoraan vyöhykkeelle tai Kovajärven rannan ja Kovavaaran kautta vyöhykkeelle. Kovavaaran vaihtoehtoa tukevat matkailuyrityksen satsaukset Kovavaaralla. Kovavaaralta reitti kulkisi Palosen itäpuolelta reitille.

KIIREELLISYYSLUOKKA II

1. Tornionkankaalla Malahviassa linjataan reitti kulkemaan mahdollisimman vähän hakkuulla eli Ulkuniemen rantaa ja mahdollisimman suoraan hakkuun yli.

2. Aittojärven Kapeaselän kohdalla Malahviassa reitti olisi saatava pois hiekkakuopasta ja sen reunoilta kulkemaan rannan kautta. Tässä yksityinen maanomistus saattavat hidastaa siirtoa.

3. Kaartojärven jälkeen (Malahvian ja Raatteen puolivälissä) reitti viedään Rajamiesten polkua Rinneahoon. Tällä toimenpiteellä metsäautotieosuus lyhenee kilometrillä ja pois jää osuudet vanhalla aurausalueella, jossa on tiheä nuori metsä. Tämä reittimuutos ei ole pakollisimmasta päästä ja voisi jopa olla vaihtoehtoinen linjaus, jota ei tarvitsisi erityisesti rakentaa. Vanhalla reitillä on hyvänä puolena kaksi hienoa suo-osuutta ja se, että metsäautotien ympärillä oleva metsä on luonnontilaista.

4. Puraksesta pohjoiseen olevalta Hoikkajärven tulentekopaikalta metsätieosuus Pienelle Kivijärvelle saakka voidaan ohittaa vanhaa rajavyöhykkeen linjaa ja sillä kulkevaa polkua pitkin. Vaatii jonkin verran raivaamista.

5. Puraksen pohjoisosissa Kivijärven tulipaikalta rajavyöhykkeen muutoksen vuoksi olisi mahdollisuus siirtää reitti kokonaan vyöhykkeen reunaan. Ongelman muodostaa Haukilampi, jossa vyöhykkeen raja menee lammen rannassa niin että lampi pitäisi kiertää lännen puolelta. Se taas vaatii pitkospuiden tekemistä. Olisi oiva kohde uuden pitkosprojektin kohteeksi.

KIIREELLISYYSLUOKKA III

1. Linjataan uusi reitin osa Kuivajärveltä nykyiseen reittiin Heinävaaran ja Haara-ahon kautta. Tällä tavalla saadaan myös nk. ympyräreitti tukemaan Domnan pirtin ympärille rakentuvaa matkailukeskittymää. Rengaslenkkiin tulee rakentaa yksi tulipaikka ja se voisi sijaita Kuivakoskella. Tähän Kuivakosken "pihapiiriin" voisi rakentaa myös autiotuvan, joita ei reitin eteläisessä osassa ole.

Toinen vaihtoehto on että Kuivakoskelle rakennetaan tulipaikka leirintämahdollisuudella ja autiotupa rakennetaan Murhijärven laavupaikan yhteyteen. Tätä samaan paikkaan rakentamista tukee vaelluskyselyn viesti siitä että pääosa vaeltajista ei vierasta samassa pihapiirissä yöpymistä.

2. Uusi vaihtoehtoinen linjaus reitille rakennetaan Limpurin lammelta suoraan pohjoiseen pitkin rajavyöhykkeen länsilaitaa. Tällä tavalla on kulkijalla mahdollisuus välttää yhteensä noin viiden kilometrin metsäautotieosuudet sekä reilu kaksi kilometriä kylätietä. Toisaalta Hietajärven ranta, Syvänperän särkkä ja kylän raitti Puraksessa tarjoavat omaa vaihteluaan reitille. Sen vuoksi tässä tulisi kysymykseen vaihtoehtoinen reitti. Samalla saadaan muodostettua rengasreitti tulevaisuutta varten myös Purakseen, koska alue on hyvin potentiaali pienimuotoisen matkailun keskittymä.

3. Vaihtoehtoinen rengasreitti Martinselkosessa Öllörin särkän kautta siten, että Ala- Karttimon ja Iso-Öllörin tai Iso-Öllörin ja Pikku-Öllörin väliseen kapeikkoon asennetaan köysivene. Tämä reittivaihtoehto on tyypillinen reitin monipuolistamisen ja paikallisen käyttökiinnostuksen lisäämiseen tähtäävä muutos, joka kannattaa tehdä mahdollisimman kevyesti ja esimerkiksi eri värein merkiten. Tällaisten reittien kohdalla yrittäjien osallistuminen reitin ylläpitoon on välttämätöntä ja tässä kohteessa jo yksin karhunkatselutoiminnan turvaamiseksi.

4. Tulijärven ympäri (Kovavaarassa) rakennettaisiin polku ja pitkokset. Tämä satsaus lisäisi kämpän käyttöastetta sekä toisi mukavan pienen päiväretken mahdollisuuden.

1.1. MAASTOTÖIDEN JA ASIANTUNTIJAJAHAASTATTELUIJEN NÄKÖKULMASTA

Reitti kulkee kiistatta paikoin hyvinkin puuduttavasti metsäautotiellä. Yli kymmenen kilometrin pätkää metsäautotietä ei enää voi kutsua patikkareitiksi. Omat kokemukset kumisaappailla olivat jo jalalle käypiä. Toisaalta lyhyemmät pätkät olivat joutuisia ja siellä missä (Malahvia) tie oli tehty, mutta metsät jääneet, ei parin kilometrin taivallus haitannut, kun sen jälkeen pääsi taas kunnan metsän siimekseen. Asiantuntijoiden ja yrittäjien näkemykset vaihtelivat haitan vakavuudesta. Ulkomaiset matkailijat eivät pääsääntöisesti moiti näitä tietosuuksia, vaikka kesävaelluksista ei kovin laajaa aineistoa Itärajan reitiltä ole olemassa.

Linjauksien muuttamisen kanssa samaa tahtia kulkee luonnollisesti keskustelu rakentamista ja erityisesti pitkospuista. Sen vuoksi olisikin käynnistettävä keskustelu asian ratkaisemiseksi. Siihen ei ole mitään yleispätevää ratkaisua, mutta kolme työkalua asialle voidaan valjastaa. Yrittäjien mukaan saaminen rakenteista huolehtimiseen ja niiden rakentamiseen, reitin eri osien pitkoslaatueroituksen rakentaminen ja pitkosten tuotekehittelyhankkeen käynnistäminen.

Ensimmäisestä ja kolmannesta puhutaan jäljempänä enemmän. Laatueroitus koskisi eri reitin osien erilaistamista kuljettavuuden mukaan. Tärkeimmällä vyöhykkeellä olisi nk. vaelluslenkkarikriteeri eli siellä pitäisi tulva-aikaa lukuun ottamatta päästä liikkumaan vaelluslenkkareilla. Tällaisia olisivat ainakin osakeskusten ympärireitit ja esimerkiksi jo nyt tärkeässä asemassa oleva Martinselkonen. Nk. erävyöhykkeellä vain vetisimmät paikat pitkostettaisiin ja osuudet voisi merkitä kumisaappaan kuvalla eli niillä osuuksilla kulkija tietää että vartta kengissä tarvitaan.

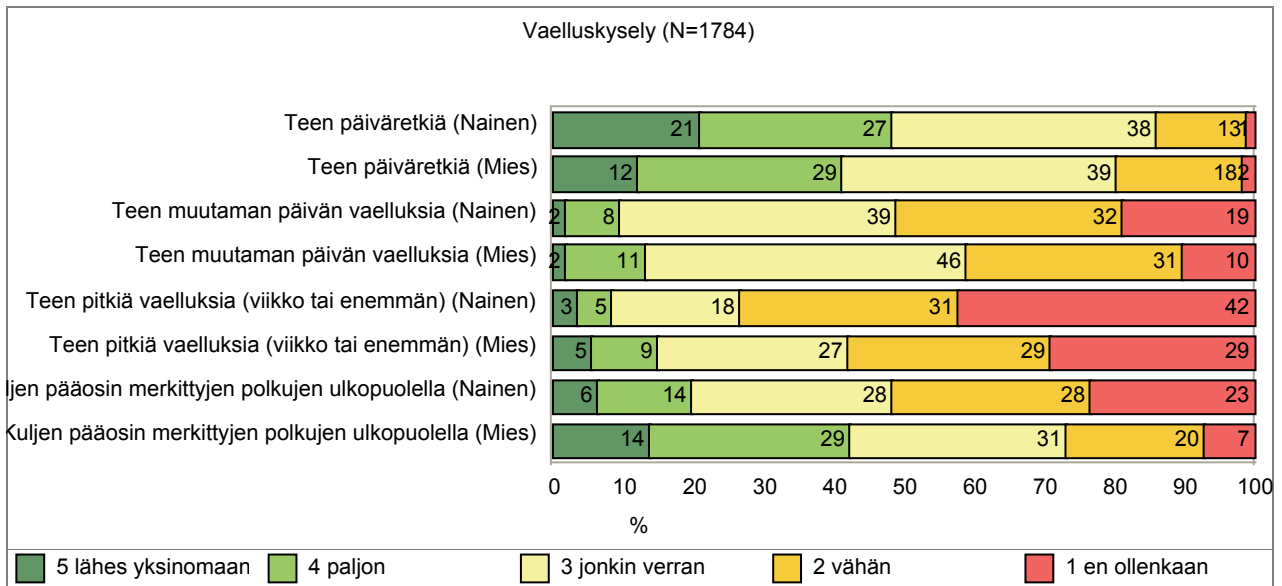
Rajavartiosto on sillä kannalla, että rajavyöhykkeen laittaa voi patikoida, heillä ei ole mitään sitä vastaan, mutta he eivät ole vastuussa tarvittavista rakenteista. Oikeastaan on vain joitakin kohtia, missä toiveena on, ettei vyöhykkeen pinnassa liikuttaisi. Niitä ovat heidän omat majansa ja sitten operationaaliset paikat missä on rakennuksia ja ylityspaikkoja. Kun talvireitti on tullut lähemmäksi rajaa, niin rajavartijat ovat joutuneet laittamaan lisää isoja varoituskylttejä ja puomeja. Kaikenlainen elvyttävä toiminta, kuten majoitus ja muu yritystoiminta, on tervetullutta rajan lähelle.

1.2. NETTIKYSELYN NÄKÖKULMASTA

Yleisenä huomiona voidaan sanoa reittilinjauksista, että päivän retkiä vastaajista teki lähes puolet (44 %) joko yksinomaan (16%) tai paljon (28 %). Tämä puoltaa sitä että koko reitin varren yrittäjyyden ja palveluvarustuksen kehittämisen kannalta nämä päivävaeltajat ovat tärkeitä. Noin 40 % vastaajista ei kulje ollenkaan (15%) tai vain vähän (24%) merkittyjen polkujen ulkopuolella. Pitkiä vaelluksia teki reilu 10 % vastaajista joko yksinomaan tai paljon. Voi sanoa, että jatkettuna aina Kolilta Syötteelle asti tämä varmasti Suomen ainoana erityispitkänä (n. 700 km) reittinä erämaaisissa oloissa tulee saamaan ansaitsemansa huomion. Tämä huomio on kuitenkin ansaittava ensin kotimaisten vaeltajien silmissä, ennen kuin sen markkinointi ulkomaille tulee onnistumaan.

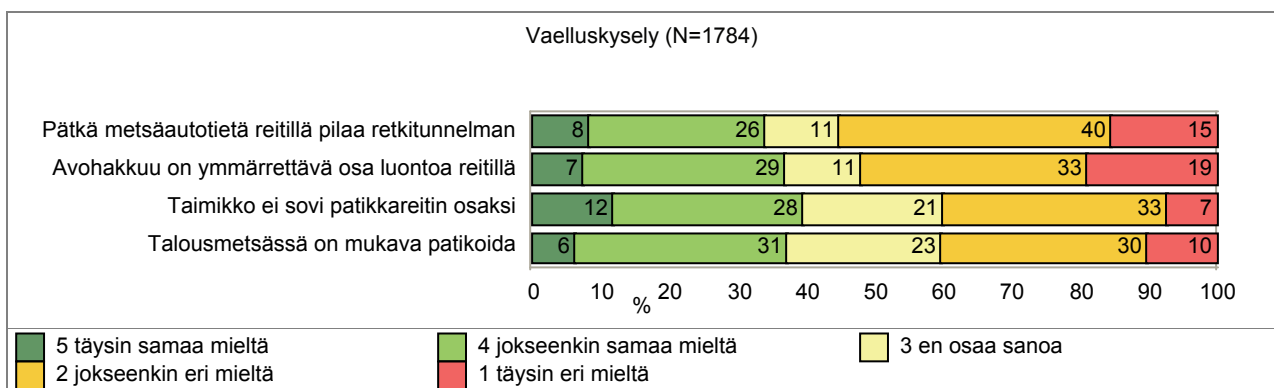
Nettikysely osoitti monella tapaa, että reitin kehittäminen myyttistä erähenkistä raavasta miestä varten on jo aikansa elänyt. Silti ei kannata heittää tätä savunhajuista muita ihmisiä karttelevaa sankaria menemään. Ihanteena voisi olla tilanne, jossa yleisintä käyttäjäkuntaa edustavat naispäiväpatikoijat saavat tavata osakeskusten päiväpoluilla ja tulipaikoilla näitä pitkien retkien sankareita painavine rinkkoineen. Kyselyssä naisten ja miesten eroja löytyi nimenomaan

siinä, että naiset kulkevat selvästi enemmän merkittyjä polkuja ja päivän retkiä kuin miehet, vaikka erot eivät olleet dramaattisia.

Erään haasteen reitin kehittämiseksi luodaan se, että vastaajista neljännes pitää paikasta toiseen kulkevasta linjareitistä, mutta 63 % ympyräreitistä. Tämä on eräällä tapaa ymmärrettävää siksi, koska niin iso osa tekee pääosin päiväretkiä ja koska oma auto on lähes ainoa kulkuväline. Linjareiteistä pitävä väki on kuitenkin sitä Itärajan kokonaisuuden tärkeää potentiaalia, jolloin myös auton kuljetuspalveluiden parantaminen ja tarjoaminen on tärkeä osa reitin kehitystyötä.

Vaikka reitin linjaaminen pois metsäautoteiltä on olennaista, niin pienten tien pätkien jääminen ei reittiä kuitenkaan pilaa. Nettikyselyssä esitettiin vastaajille väitteitä, joissa kuvattiin yleisellä tasolla kulkua metsäautotiellä. Yllättävästi väitteeseen "pätkä metsäautotietä pilaa retkitunnelman" oli enemmän erimielisiä (56%) kuin samanmielisiä (33%) vastaajia. Tämän voi tulkita niin että suomalaista luontoa on käsitelty jo pitkään ja tiheä metsäautotieverkko on joka paikassa siinä määrin että asiaan on jo totuttu. Tämä antaa mahdollisuuden Itärajan reitin kehittämiseksi siten, että siellä missä metsäautotieosuus on lyhyt ja siirto työläs, niin muutosta voidaan siirtää. Silti luonnon voimakasta käsitteilyä on enemmistön mielestä syytä välttää. Täysin ymmärrystä avohakkuulle antoi vain 7 %, kun 19 % ei pitänyt sitä missään nimessä ymmärrettävänä osana reitin varren luontoa. Taimikon ja talousmetsän kohdalla mielipiteet jakautuivat tasan, mutta myös epätietoisien määrä oli suuri.

Kokonaisuutena ottaen siis ihmisen jäljen näkyminen ei vie pohjaa pois reitin kehittämiseltä, jota osoitti ja vahvisti myös reitillä kulkeneiden voimakas - muinaisen NKP:n äänimääriä lähentelevä - suositus; 98 % sanoi voivansa suosittelaa reittiä ystävälleen.

1.3. YRITTÄJÄHAASTATTELUJEN NÄKÖKULMASTA

Reitin linjausasioissa muut kuin vaellusretkiä järjestävät yrittäjät eivät ottaneet kuin yksittäisissä tapauksissa kantaa reitin linjauksiin. Kesäreitin linjauksen muutokset ovat kooste yrittäjien näkemyksistä. Ohjattuja retkiä (varsinkin koiravaljakkoretkiä) järjestäville yrittäjille Itärajan reitti on kunnan arvoinen, koska se on pitkä ja kulkee lähes yksinomaan valtion mailla. Yksityisille maille pidempien reittien neuvottelemineen on usein yrittäjille ylivoimainen tehtävä.

Muidenkin yrittäjien kuin reitille retkiä järjestävien yrittäjien kannalta olisi tärkeintä saada päätös muutoksista kartalle ja niiden ohjeellinen kiireellisyysjärjestys, jotta mahdolliset investoinnit voidaan tehdä järkevästi. Koska reitti noudattelee rajavyöhykettä suurimmaksi osaksi, niin useat nykyiset vuokramökit jäävät reitiltä sivuun. Toisaalta aikoinaan mutkat sisämaahan tehtiin nimenomaan olemassa olevien palveluiden vuoksi. Sen vuoksi olisikin olennaista päättää nk. parhaasta mahdollisesta linjauksesta, johon pyritään pitkällä tähtäimellä sekä tärkeysjärjestyksestä parannuksien suhteen.

Vaikka useat yksityiset mökit ovatkin sivussa reitiltä, niin halutessaan olisi yrittäjän kuitenkin hyvä saada mahdollisuus opastaa reitiltä kulkija mökilleen. Varsinkin talvella voi muutaman kilometrin etäisyydellä oleva mökki olla houkutteleva.

1.4. KIRJALLISUUDEN JA MUIDEN ESIMERKKIEN NÄKÖKULMASTA

Matkailualan ajankohtaiset katsaukset kertovat luonnossa liikkumisen voimakkaasta kasvusta ja se kasvu suuntautuu ainakin Suomessa paljon lyhyille patikkareiteille. Samaa ilmiötä ovat rekisteröineet alan tutkijat myös Ruotsissa (Nordén 2005). Selitys on että kiireinen ihminen haluaa organisoida myös vapaa-aikansa tiiviimmin ja elämys luonnosta halutaan tiiviissä parin päivän sessiossa. Vanhanaikaista kiireen ja ajantajun kadottavaa erävaellusta harrastetaan, mutta sen potentiaalit käyttäjät merkityillä reiteillä ovat vaihtumassa. Jo nykyisissä käyttäjissä on paljon vanhempia ikäluokkia ja todennäköisesti heidän määränsä kasvaa.

Vaikka tärkeä osa luonnossa kävelemisen suosioista on sauvakävelyn ansiota, niin tämä trendi ei välttämättä ole Itärajan reitin päätrendi. Mikään ei kuitenkaan estä markkinoimasta esimerkiksi Puraksessa rengasreittiä, josta puolet voi kävellä luontoa ihailien sauvat kainalossa ja toisen puolen metsäauto- ja kylätietä hikeä pintaan ottaen sauvoilla.

2. REITIN RAKENTEET

YDIN: Reitien nykyiset rakenteet ovat pääosin hyvässä kunnossa. Pitkospuut vaativat muutamassa kohdassa pikaista uusimista ja reitien merkinnät ovat siellä täällä rapautuneet.

Nettikyselyn perusteella jokamiehelle hyvät teltanpaikat ja autiotuvat ovat tärkeimpiä. Laavujen rakentamisen tilalle kannattaisi rakentaa kevyitä päivä tupia, sadekatoksia tms. Yrittäjät ovat valmiit osallistumaan rakenteiden huoltoon ja osin rakentamiseen (mm. varaustuvat).

Pitkospuut muodostavat tärkeän kysymyksen niin toimivuuden kuin taloudenkin kannalta. Siksi pitkosten kehittämistä varten kannattaa rakentaa hanke.

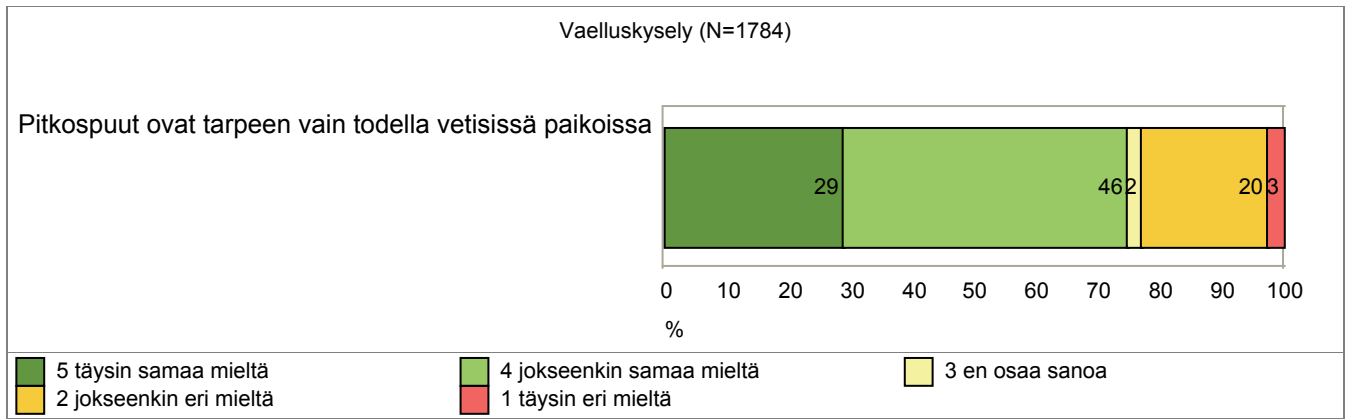
Kesäreitille rakennetaan etelä- ja keskiosille kahdesta kolmeen autiotupaa sekä niiden yhteyteen kevyt sadekatos. Joillekin pelkille tulipaikoille, joissa maasto ei ole telttailuun otollista rakennetaan kevytrakenteinen taukorakennus-päivätupa, jossa voi tilapäisesti yöpyä.

Talvireitille ohjataan yksityistä varaustuparakentamista, mikäli halukkuutta siihen löytyy. Ellei, niin metsähallitus suunnittelee yrittäjien kanssa muutaman varaustuvan paikan. Ne on syytä kuitenkin rakentaa eri paikkaan kuin autiotuvat, koska silloin niitä pystyvät hyödyntämään myös koiravaljakkoyrittäjät.

Reitien rakenteiden hoidosta ja kunnostuksesta käynnistetään yhteistyöneuvottelut, joissa pyritään osittain ulkoistamaan reitien hoitoa yrittäjien muodostaman verkoston haltuun. Verkostossa olisi yksi nk. vastuullinen yrittäjä. Hyvänä lähtökohtana olisi että yrittäjät huoltavat oman liiketoimintansa kannalta olennaisia osia reitistä ja rakenteista, jolloin motivaatio hyvään hoitoon syntyy luonnostaan. Verkosto voi olla osa nykyisiä yrittäjien organisaatioita, mutta reitien markkinoinnin ja resursoimisen kannalta olisi tärkeää, että kaikki mukana olevat yrittäjät saisivat myös taloudellista hyötyä yhteistyöstä.

Pitkospuiden rakentamisessa olisi syytä miettiä selkeästi uusia malleja eli erilaistamista. Lyhyet rengasreitit tulevat pitkällä tähtäimellä olemaan kovemmassa käytössä kuin pitkät reitit, joilla kulkee usein kokeneempaa vaeltajaporukkaa sekä ohjattuja ryhmiä. On vahinko, mikäli hienon reitien kehittäminen kilpistyy osin pitkospuiden rakentamisen kalleuteen. Siksi voisikin olla aika rakentaa hanke, jossa innovoidaan uutta edullisempaa pitkosten rakentamis- ja hoitokonseptia ja materiaalia. Itärajan reitti ja Kainuun puuteollisuus otetaan kehittämisen kohteiksi. Nyt esimerkiksi uusitaan usein koko rakenne, kun hieman näkymättömissä olevat rakenteet voisivat olla paremmin kestäviä ja vain pintarakenteet uusittaisiin. Esimerkiksi Pietarsaaren seudulla toimiva puualan yritys Pâras on kehittänyt säilyvyyttä edistävän puun käsittelyn, jossa ei käytetä myrkkyyä.

Pienet rengasreitit lisäävät koko reitien kiinnostavuutta, mutta isommat majoitukseen liittyvät rakenteet on syytä säilyttää pääreitien varrella. Yhtenä mahdollisuutena voisi ottaa rakenteiden eritasoiset kehät tai vyöhykkeet. Osakeskusten väliset patikointivälit pyrittäisiin rakentamaan siten että siellä huoltoväliä voitaisiin kasvattaa. Ne olisivat selkeästi nk. kumisaapasvälejä, jossa esimerkiksi pitkoksen olisi oltava ehjä, mutta ei välttämättä aina matalin vaelluslenkkarein kuljettava. Vaelluskyselyssä väitteen "pitkospuut ovat tarpeen vain todella vetisissä paikoissa" hyväksyi 74 % (täysin samaa mieltä oli 28%). Täysin eri mieltä oli 3 % ja joksikin eri mieltä 20%.

Koska rakenteiden ylläpito ja sen kustannusrakenne ovat yksi reitin vaikeita kysymyksiä, niin jo mainittu yrittäjien yhteistyörengas ryhtyisi myymään vapaaehtoista reittitarraa eli kankaista reppuun laitettavaa merkkiä. Tämä luonnollisesti vasta sitten kun reitin kehittäminen on saatu hyvään vauhtiin. Olennaista on, että jo nykyisellään reitti on monella tapaa kiehtova ja houkutteleva. Kun parannuksiin sitoudutaan tietyssä kiireellisyyjärjestyksessä, ollaan hyvällä kehitysuralla ja voidaan vedota käyttäjiinkin vapaaehtoisen käyttäjämaksun muodossa. Tässä myös retkeilyn harrastusjärjestöjä kannattaa ottaa mukaan yhteistyöhön.

2. 1. MAASTOTÖIDEN JA ASiantuntijahaastattelujen Näkökulmasta

Koska autiotuvat eivät kunnolla palvele reitille toimintaa organisoivia matkailuyrittäjiä, niin silloin on autiotupien rakentamisessa syytä lähteä jokamiespatikoijan näkökulmasta. Tällöin puutetta autiotuvista on nimenomaan eteläisellä osuudella Kuivajärveltä Raatteeseen ja keskiosalla Raatteesta Purakseen. Autiotuvat keventävät painetta ympäristöön ja ovat monella tapaa kunnan reitin symboleja. Esimerkiksi Kivijärven kaunis kuusikkoineen tulipaikka suorastaan huu-taa autiotupaa. Nettikyselyssä telta osoittautui kesävaelluksella ykköseksi ja päihitti naisilla laavun talvimatkailussa-kin. Koska seurallisuus ja toisten vaeltajien sietäminen on huomattavasti suurempaa kuin kliseinen vaeltajakuva mie-leemme piirtää (89 % vastaajista jää mieluummin jo miehitetulle leiripaikalle, jos tuvassa on jo ihmisiä, kuin jatkaa), niin autiotuvan ja telttailun keskittäminen olisi toimiva ratkaisu.

Autiotupia täydentämään kannattaa rakentaa yksityisen rahoituksen pohjalta varaustupia, joiden hoito olisi yrittäjien käsissä. Nämä varaustuvat palvelisivat yrittäjien ohella ketä tahansa kulkijaa, kunhan niiden varausjärjestelmä on toi-miva. On syytä tutkia mahdollisuutta, että niillä osuuksilla, joille yksityisiä tupia rakennettaisiin, voisi reitin muistakin rakenteista huolehtia yksityisten yritysten muodostama rengas tai tällaisen reittirenkaan osanen. Tällainen molem-minpuolinen luottamus ja yrittäjien sitoutuminen reitin ylläpitoon ja palveluvarustuksen parantamiseen luonnollisesti heijastuisi myös yrittäjien kiinnostukseen markkinoida reittiä ja omia sekä Metsähallituksen palveluita. Sellainen jär-jestelmä, jossa toinen organisaatio rakentaa ja ylläpitää palveluita ja toinen maksusta käyttää niitä omassa liiketoi-minnassaan ei välttämättä ole innovatiivisuutta ruokkiva. Valta ja vastuu sekä kiinnostus kehittämiseen kulkevat käsi kädessä.

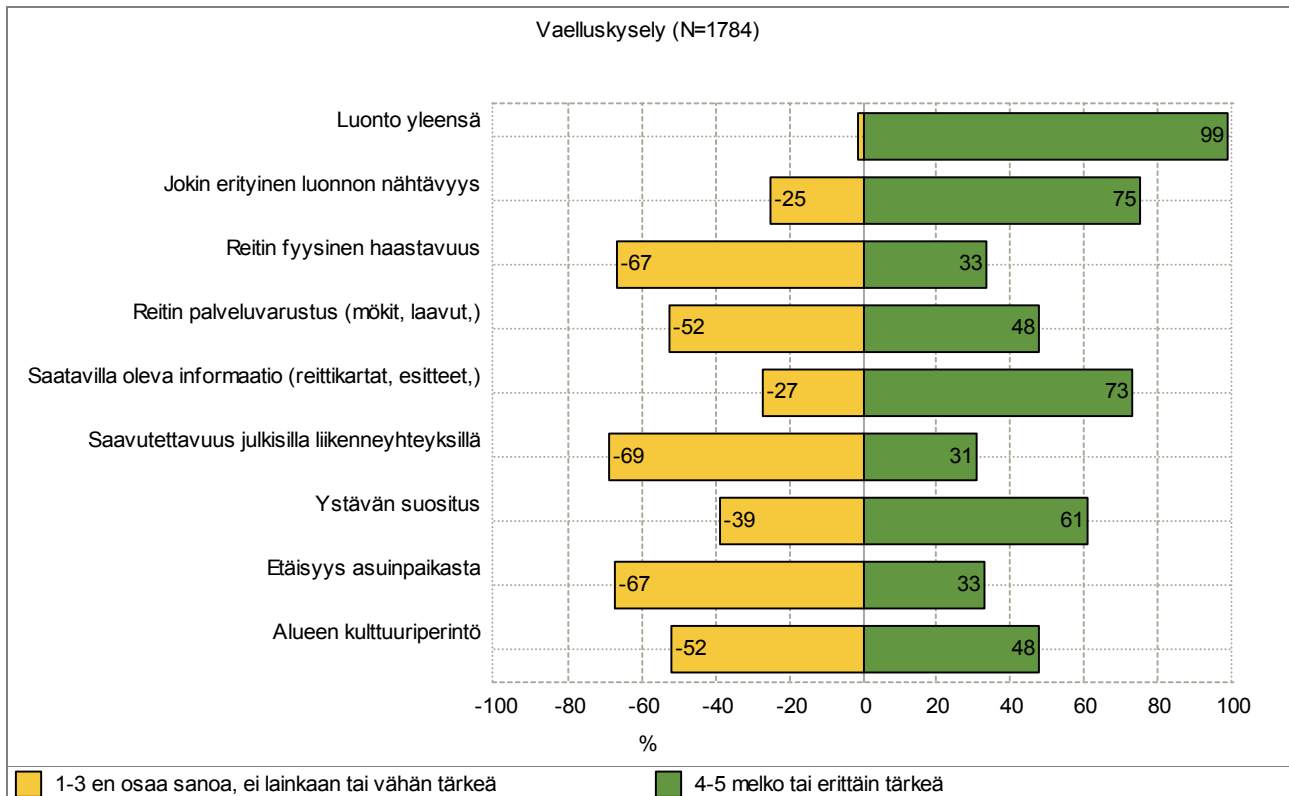
Kevyempiä tuulelta ja sateelta suojaavia rakennelmia kannattaa tutkia ja niiden rakentaminen yrittäjävetoisesti on varmaan myös mahdollista. Eräs tällainen on tupamallinen tulipaikka, jossa on kevyet rakenteet, mutta niissä voisi hätätilassa penkillä yöpyä.

Kiireellisintä on korjata pitkospuut Vieremäsuon alueen eteläosassa Palosesta pohjoiseen sekä Särkänlatvan suolla Särkänlammilta etelään. Särkänlammin ja Ypyrinlammin välissä on parissa paikassa myös ojan yli kulkevista pitkoksista toinen lahonnut. Reitin siniset merkinnät olivat siellä täällä rapisseet ja muutamasta tien ja polun haarasta puuttui viitotus, jolloin harhaan kulkeminen on mahdollista.

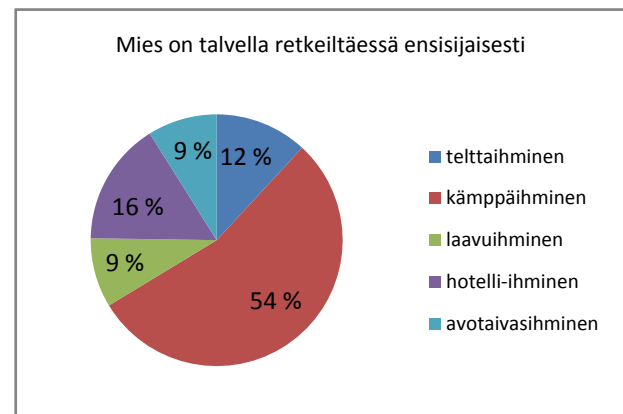
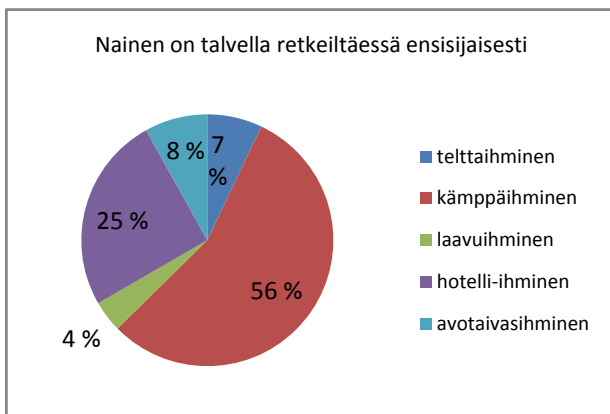
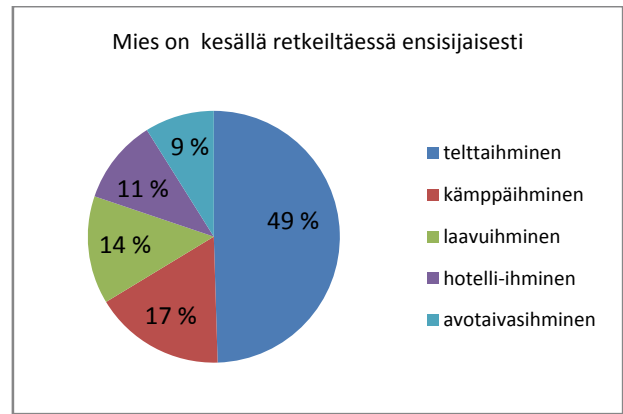
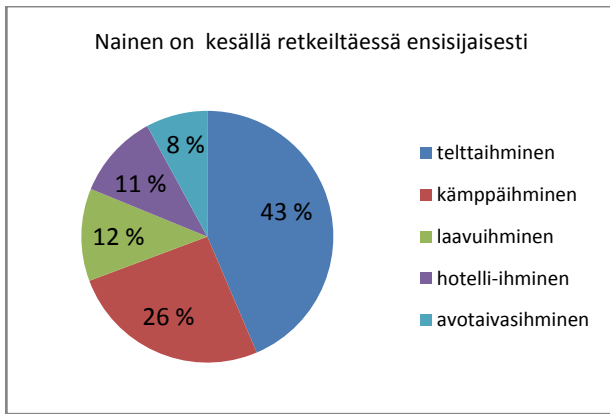
2.2. NETTIKYSÉLYN NÄKÖKULMASTA

JOS ITÄRAJAN REITIN KOHDALLA TAKERRUTAAN RAKENTEITA MIETTIMÄÄN, OLLAAN OSITTAIN EPÄOLENNAISEN ÄÄRELLÄ!

Retkikohdetta valitessaan vaeltaja ei ensimmäisenä suinkaan mieti reitin rakenteita. Erittäin tärkeäksi 8 % vastaajista koki rakenteet ja melko tärkeäksi 39 %. Reittikohteen valinnassa nämä tärkeysluvut olivat luonnolla yleensä 78% ja 21%, erityisellä luonnonnähtävyydellä 21% ja 54%, kartoilla ja muulla informaatiolla 28% ja 45%. Ystävän suositus oli 16 %:lle erittäin tärkeä ja 45 % melko tärkeä. Jonnekin luontokohteeseen siis mennään, jos tuttava kehuu, luonto kiehtoo ja alueesta on hyvä kartta.

Kysyttäessä minkälainen vaeltaja olet, tuli vastaukseksi kesällä selkeästi teltta ja talvella kämpä. Laavu sai yllättävän huonot arviot ja voidaankin kriittisesti arvioida Itärajan reitille rakennettujen laavujen tarpeellisuutta. Usein laavu toimii teltailevillakin retkeilijöillä varusteiden suojapaikkana sateella. Ehkäpä hyvä telttailualue ja jonkinlainen kevyt katos voisi vastata nykyretkeilijää paremmin kuin raskastekoinen hirsilaavu. Mielenkiintoista on että naisilla laavu jäi teltankin jälkeen talviretkeilyssä. Ehkäpä vanha hirsilaavu on katoavaa erämies- ja tukkilaisromantiikkaa!? Silti 38% oli väitteen "jokaisella tulipaikalla tulisi olla laavu" kanssa samaa mieltä. Tämä kertoo mielestäni laavun tunnelmaa ja sadesuojaa tuovasta vaikutuksesta enemmän kuin sen yöpymismukavuudesta.

2.3. YRITTÄJÄHAASTATELUIJEN NÄKÖKULMASTA

Varaustupien tarve koko reitin varrella on aivan selkeä ja niiden tuottaminen yksityisin voimin olisi myös mahdollista. Tarve on erilainen kesällä ja talvella. Siksi onkin järkevää suunnitella varaustupien sijainti huolella Metsähallituksen ja yrittäjien yhteistyönä.

Yrittäjillä on kiinnostusta myös reitin muiden rakenteiden hoitamiseen ja ylläpitoon. Yrittäjillä voi olla joustavampi tapa hoitaa joitakin rakenteisiin liittyviä asioita. Vaikka Metsähallituksen rakenteiden ylläpidossa työllisyysvarat ovat näytelleet tärkeää osaa, niin tällaiset yhteiskunnan tuet ovat mahdollisia myös yrityksille ja silloin voidaan ehkä luoda pysyvämpiä työpaikkoja Suomussalmen kylille. Pitkospuiden kehittämishanke yrittäjävetoisena voisi olla toimiva ratkaisu.

2.4. KIRJALLISUUDEN JA MUIDEN ESIMERKKIEN NÄKÖKULMASTA

Useimmat ruotsalaiset vaellusreitit, joista on saatavissa kirjallisuutta, ovat yleensä kansallispuistoissa ja erinomaisen hyvin varustettuja. Käyttäjämäärät lasketaan kymmenissä tuhansissa ja varaustupajärjestelmä (fjällstuga/fjällstation) on kehittynyt vuosien kuluessa niin että se parhaimmillaan muistuttaa hyvää Hostel-systeemiä. Myös niiden varausjärjestelmä on pitkälle kehitetty ja varauksia voi tehdä niin tekstiviestillä kuin mobiilin verkkosivun kautta (www.svenskaturistforeningen.se/mobile). Ruotsissa vaellusreittejä suunnittelee, rakentaa ja ylläpitää usein tähän erikoistuneet yritykset (Skogssällskapet), yhdistykset (kts. Case Fulufjället) ja useat kunnat yksin tai yhdessä. Ruotsissa vaellusreittien kirjo ja niiden hallinnointijärjestelmä on suomalaista järjestelmää huomattavasti monitahoisempi ja samalla myös monimutkaisempi.

Itärajan reitillä tupajärjestelmää kehittämään voisi muodostua hiljalleen yrittäjien, luontopalveluiden ja käyttäjien yhteisö.

Olemme olleet sähköpostitse yhteydessä useisiin Ruotsin vaellusreittejä tutkiviin, suunnitteleviin ja rakentaviin tahoihin, ja kysyneet löytyykö Itärajan retkeilyreittiä vastaava reitti Ruotsista. Mikään taho ei ole kyennyt löytämään tietokannoistaan vastaavaa reittiä, mutta ovat avuliaasti ohjanneet toiselle taholle, joiden voisi olettaa tuntevan sellaisen, jos sellainen on olemassa. Selvimmin asian ilmaisi BNR Ecotour Consulting AB:n johtaja Johan C. Knulst, joka totesi, ettei Ruotsissa hänen tietääkseen ole ainoatakaan pidempää ja vähän kuljettua vaellusreittiä ilman nähtävyyksiä. Kirjeenvaihto Ruotsalaisten tutkijoiden kanssa kertoo myös hieman siitä monimuotoisuudesta, jolla Ruotsissa rakennetaan, hallinnoidaan ja markkinoidaan vaellusreittejä. Joitain saamiamme sähköpostivastauksia löytyy (liitteestä2 Case Fulufjället).

Oulangan kansallipuistoa koskevassa kyselyssä tuli esille samoja asioita kuin tämän selvityksen vaeltajakyselyssä. Ihmiset eivät usein kiinnitä huomiota rakenteisiin vaan heille luonto ja rentoutuminen ovat ne keskeiset syyt luontoon lähtemisessä. Rakenteissa epäsiisteys on useammin huomion kohteena. Hammastunturin alueella tehty kysely oli erinomaisen hankala verrata, koska Saariselän läheisillä alueilla kulki paljon päiväkulkijoita läheisiltä hotelleilta ja taas Ivalojoella oli pitkillä kanoottiretkillä olevia matkailijoita. Silti mielenkiintoista oli että opastaulut olivat kyselyn eniten käytettyjä palveluita. (Muikku 2005, Puolakka 2005).

3. REITIN LUONTO

YDIN: Kalevala-puiston perustaminen tai Hossa-keskeisen kansallispuiston perustaminen on reitin kannalta tärkeää. Puistostatus tuo lisää matkailijoita (vrt. Ruotsin Fulufjället). Marinselkosen luonnonsuojelualueen perustaminen on ollut ratkaisevaa kahden matkailuyrityksen syntymisessä alueelle. Luonnonsuojelualueiden ulkopuolisia talousmetsiä tulee hoitaa reitin varrella Metsähallituksen matkailumetsäohjeiden mukaisesti poimintahakkuin. Taimikoita ja nuoria metsiä harvennetaan maiseman avartamiseksi. Metsäautotien varsien pusikoituminen estetään. Tärkeissä reitin varren maisemaan vaikuttavissa hankkeissa yrittäjät osallistetaan prosessiin.

KALEVALAPUISTO

Suomussalmen kunnan alueelle suunniteltu Kalevalapuisto koostuu 22 yksittäisestä alueesta, joista suurimpia ovat Hossa, Martinsekonen ja Murhisalo. Näistä alueista Itärajan retkeilyreitin varrelle osuvat mainittujen alueiden lisäksi Vieremänsuo, Housuvaara, Levävaara, Vaskenvaara, Karsikkovaara-Losolehto ja Viisiriihinen. Malahvian suojeltu metsä kuuluu myös reitin varrelle. Hieman sivuun reitistä jää esimerkiksi Öllörinsärkkä, mihin ehdotetaan pientä ympyräreitistöä. Puisto on kooltaan yhteensä 360 neliökilometriä.

Luonto on vaelluksen ehdoton edellytys

Mikään varsinainen yllätys ei ole nettikyselyssä saatu tulos, jossa luonto itsessään on ylivoimaisesti tärkein retken kohteen valintaan vaikuttava tekijä. Silti tulos (56 % oli täysin samaa mieltä ja 41 % jokseenkin samaa mieltä) oli vahva ja kertoo jotain muuta kuin suosiotaan kasvattavan patikkaharrastuksen osin välinekeskeinen ulkoinen kuva voisi kertoa. Itsensä voittaminen ei kuitenkaan lopulta motivoi ihmistä kulkemaan luonnossa (8% täysin samaa mieltä).

Itärajan reitillä kuten muillakin patikkareiteillä itse luonto on hyvin ratkaisevassa asemassa. Reitillä varrella luonnonsuojelualueiden ulkopuolisiin maisemiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Itärajan reitin kulkeminen pitkiä matkoja suojelualueiden ulkopuolella ei kyselyn mukaan tee siitä toivotonta kohdetta. Vaeltajien pääjoukossa (jopa hieman yllättäen) löytyykin ymmärrystä talousmetsille ja metsäautotien pätkille.

Koska ihmisen muokkaamia luonnonelementtejä reitin varrelle mahtuu runsaasti, niin reitin varren viimeiset vanhat talousmetsät kannattaisi jättää kokonaan rauhaan tai niitä tulee hyödyntää poimintahakkuilla. Ylitiheitä taimikoita sekä nuoria metsiä tulee hoitaa viihtyvyyden turvaamiseksi. Vaikka kaikkiin paikkoihin jonkinlainen metsä kasvaakin, puhutaan matkailun kannalta kuitenkin niin pitkistä aikajaksoista, että Itärajan retkeilyreitin markkinointi ja imagon luominen ei kestä reitissä kiinni olevia hakkuuaukkoja. Skogturismens möjligheter -nimisessä seminaarissa todettiin, että metsässä tapahtuvaan elämykseen perustuva matkailu ei kestä edes pienimpiäkään hakkuita ja miten moottorin ääni voi pilata elämyksen (Skogen och turismen, European Tourism Research Center, Umeå, toukokuu 2002).

Reitin linjausten kohdalla oli jo muutamia ehdotuksia hakkuun alle jääneen pätkän sekä hiekanottoalueelta pois siirtämisestä. Nämä eivät kuitenkaan ole kiireellisyydessä missään nimessä samassa asemassa kuin metsäautotieosuusien muuttaminen.

Siellä missä reitti jää pysyvästi tai pitkäksi aikaa metsäautotielle, kannattaa tien reunoille syntynyttä pusikkoa raivata. Eräissä kohdin metsäautotien ulkopuolella avautuisi kaunis metsä- tai suomalaisema, ellei pusikko sitä peittäisi. Näin on esimerkiksi Viisiriihisen ja Karsikkovaaran välillä.

Reitin markkinoinnissa on syytä välttää petoeläinten mainostamista tai ilmaisia, jotka viittaavat runsaaseen eläimistöön. Reitillä voi törmätä harvinaisiin otuksiin, mutta sinänsä eläinmaailma ei ole poikkeuksellisen vilkasta. Niin nettikysely reittiä kulkeneille kuin kokemukset ulkomaalaisten ryhmien reaktioista kertovat, että useilla odotukset eivät ole täyttyneet.

3.1. MAASTOTÖIDEN JA ASIANTUNTIJAJAHAASTATTELUJEN NÄKÖKULMASTA

Itärajan reitin varren luontoa suojelualueiden ulkopuolella on jo sen verran voimakkaasti käsitelty, että matkailun kannalta reitin varren täydellinen rauhoittaminen muulta taloudelliselta toiminnalta olisi järkevää. Reitiltä jo nyt maa-kuntaan matkailutulona jäävä raha on siksi merkittävä ja kehitysnäkymät hyvät, että tätä kehitystä ei kannata vaarantaa vaan keskittää Itärajan reitille mieluummin Metsähallituksen jo linjaamia hoitotoimia: mm. lehtipuiden määrää lisääviä ja taimikkoa hoitavia toimenpiteitä.

Luonnon hyödyntämisen nykyiset jäljet eivät siis estä reitin markkinointia, mutta signaali selkeästi luontoa säästävän painopisteen ottamisesta kannustaisi virallisen puiston perustamisen kanssa varmasti alueen matkailutoimintaa.

Maastossa kulkiessa merkille pantavaa on se, että ihmisen jättämä jälki ei ole vaeltajalle samassa merkityksessä kuin seudulla, jossa luonnontilaisen kaltaista luontoa on vähän ja ihmisen muu toiminta vahvasti läsnä. Voisi sanoa, että Itärajan reitillä vaeltajalle syntyvä tunne riippuu hyvin paljon siitä että reitti kuitenkin kulkee pitkiä jaksoja luonnon-suojelualueilla. Tällöin luonnontilainen ei ole vain ohikiitävä poikkeus. Varsinkin kun reittiä kulkee pidemmän matkaa, syntyy vaikutelma suomalaisesta perusmaisemasta, jossa ihmisen toiminta väkisin näkyy.

Toinen tärkeä seikka vaeltajan kokemuksessa on - ainakin keväällä ja alkukesästä - ympärillä vallitseva hiljaisuus. Taimikon laidassa istuessa on eri asia jos ympärillä humisee Itärajan hiljainen korpi kuin muutaman kilometrin päässä oleva liikenneväylä. Siksi mahdolliset metsätaloustoimet reitin lähetyillä olisi syytä ajoittaa hiljaiseen sesonkiin ja neuvotella yrittäjäyhteisön kanssa toimenpiteiden ajankohdasta, ettei hiljaisuutta etsivä matkailija koe pettymystä, mikäli se on vältettävissä.

3.2. NETTIKYSelyn NÄKÖKULMASTA

Luonnon yleisen merkityksen lisäksi nettikyselyssä tuli esille luonnon erityiskohteiden merkitys. Itärajan reitillä suurpe-tojen - erityisesti karhun - tarkkailu voisi muodostua tällaiseksi vetonaulaksi osalla reittiä. Toisaalta mielikuva runsas-karhuisesta alueesta voi pelottaa joitakin kulkijoita. Hyvin todennäköistä kuitenkin on että petojen katselusta kiinnostuneita ovat huomattavasti enemmän kuin petoja pelästyviä. Niille reittiä tuntemattomille n. 1400:lle, joille lyhyen selostuksen perusteella syntyi kiinnostus Itärajan reittiä kohtaan, petojen katselu oli kolmanneksi tärkein kiinnostuk-sen herättäjä luonnon ja hiljaisuuden jälkeen.

Vaelluskyselyyn vastanneiden keskuudessa ei metsästys- ja kalastusmahdollisuudet nousseet kiinnostuksessa kovin korkealle. Alueen luonnosta nauttimisessa voi matkailijoiden hiljaisuuden kaipuu törmätä toisten metsästyksen har-rastukseen tiettyinä aikoina vuodesta. Tällä hetkellä metsästys on paikalliselle käytölle ja useille matkailuyrittäjille alu-eella hyvin tärkeä. Mökkikapasiteetin käyttöaste on parhaimmillaan metsästysaikaan. Kun hiljaisuuden etsintä on korkealle rankattu vaeltajien keskuudessa, niin jonkinlaiset metsästyksen rajoitukset ja niistä vaeltajille kertominen lienee syksyaikaan paikallaan.

3.3. YRITTÄJÄHAASTATTELUJEN NÄKÖKULMASTA

Useiden yrittäjien näkökulmasta Suomussalmen alueen metsien voimakas hyödyntäminen luo jo nyt isoja rajoituksia luontoon pohjautuvan matkailun järjestämiselle. Vaikka ulkomaalaiset matkailijat eivät koe taimikoita tai hakkuita samalla tavalla kuin suomalainen vaeltaja, niin todennäköistä on että reitin kehittäminen tarvitsee myös suomalaista patikoijaa ja palveluiden ylläpito kotimaisen retkeilijän lompakkoa.

Itärajan reitin luonnon vetovoimaisuuden ylläpito ja parantaminen vaatii myös aidon tasavertaisen vuoropuhelun rakentamisen Metsähallituksen ja yrittäjien välille. Yrittäjien muodostama reitin kehittämiseen tähtäävä yhteisö on ehdottoman välttämätön tällaisen vuoropuhelun rakentamiselle.

3.4. KIRJALLISUUDEN JA MUIDEN ESIMERKKIEN NÄKÖKULMASTA

Viime vuosien useimmin toistettu asia on se, että matkailu on nopeimmin laajeneva taloudellisen toiminnan muoto ja matkailussa luontomatkat se kaikkein eniten osuuttaan kasvattava matkailun laji. Siksi hitaasti uusiutuvan metsän pohjoisessa Suomessa tämä on otettava vakavasti huomioon. On kyettävä rajaamaan metsien hyödyntäminen niin, että ei tehdä voimakkaita muutoksia niille alueille, joissa on matkailullista potentiaalia. Itärajan reitillä sitä on.

Jari Järviluoman väitöskirjassa Turistin luonto tarkastellaan luonnon merkitystä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa vuodelta 2006. Tutkimus vahvistaa tämänkin selvityksen nettikyselyssä esiin tulleen asian, että luonto on ehdottoman keskeisiä elementtejä matkailussa.

Tutkimuksen mukaan luonnon hiljaisuus ja rauha, kauniit maisemat ja luonto yleensäkin ovat tärkeimpiä matkailijoiden kohdevalintoihin vaikuttavia vetovoimatekijöitä. Järviluoman tutkimuksessa on saatu eroa luonnon merkitsevyydessä nuorille ja vanhemmille ja hän onkin huolissaan nuorten luontosuhteen kehittymisestä. Itärajan reitin nettikyselyn kohdejoukko on varmaankin niin luonto-orientoitunut, että eroa luonnon arvottamisessa nuorten ja vanhojen välillä ei syntynyt.

Luonnon merkitys näkyy myös Metsähallituksen tekemistä Oulangan kansallispuistosta ja Hammastunturin erämaa-alueista tehdyissä tutkimuksissa vuodelta 2005. Luonnon kokeminen ja maisemat olivat alueelle saapumisen motiivien kärjessä. Kysymyksen muotoilusta johtuen se, mikä tässä selvityksessä nousi hiljaisuuden nimellä esiin, on varmaankin sukua näiden selvitysten rentoutumisen määrittäen kanssa.

Oulangan kansallispuistossa on samanlainen tutkimus tehty vuonna 2000. Mielenkiintoista on, että ulkomaalaisten kävijöiden keski-ikä on kasvanut tutkimusten välillä. Suomalaisten kävijöiden keski-ikä kyselyssä on 45-54 -vuotiaat, jotka ovat tämän Itärajan reitin selvityksenkin keski-ikä. Todennäköisesti Suomessakin vaeltajien keski-ikä kasvaa suurien ikäluokkien myötä. Vanhemmat vaeltajat luovat edellytyksiä myös aamiaismajoitustoiminnalle.

4. REITIN VARREN PALVELUT JA YHTEISTYÖ

YDIN: Itärajan retkeilyreitien palvelujen rakentamisessa toimiva ratkaisu on eräänlainen kolmikanta: Metsähallitus huolehtii perusrunkoreitistä ja jokamiespalveluiden kehittämisestä, yrittäjät osakeskusten ympäristöstä ja rengasreiteistä sekä osista rakenteita ja Suomussalmen kunta ottaa Itärajan reitin osaksi kunnan matkailustrategiaa. Vaelluskysely antaa rohkaisevia lukuja kiinnostuksesta niin kämppien vuokraamista, aamiaismajoitusta kuin ohjattua vaeltamista ja koiravaljakko-retkiäkin kohtaan.

Itärajan reitin varrella on niin yksityisiä palvelun tarjoajia, Villin Pohjolan palveluita kuin sitten kunnan ja Metsähallituksen palveluita. Palveluiden kehittämisessä Metsähallitukselle kuuluu luonnollisesti rakenteiden perusvalmiuden kehittäminen, mutta yrittäjien sitouttamiseksi jonkinlainen malli yrittäjien osallistumisesta reitin palveluiden tuottamiseen ja samalla rakenteiden ylläpitoon olisi järkevää. Uskomme, että liiketoiminnan innovaatioiden houkuttelemiseksi reitin varteen kannattaa Metsähallituksen tehdä hoitosopimuksia perustettavan yksityisen yrittäjätieverkon kanssa.

Reitin varrelle tarvitaan luonnollisesti lisää yritystoimintaa. Suomussalmen noin 50 yksityisestä vuokramökistä vain muutama sijoittuu lähelle reittiä.

Yksi tärkeistä ja kehittämisen arvoisista on eräänlainen vaihtokauppa, jossa yrittäjät sitoutuvat hoitamaan tiettyä osaa reitistä ja vastineeksi he saavat rakentaa suojelualueiden ulkopuoliseen osaan varaustupia tms. yhdessä sovittavaa, reitin palveluvarustusta parantavaa rakennetta. Näiden sopimusten kesto tulee olla sen verran pitkä että palvelujen pysyvyys voidaan turvata. Yksityiset palvelut tulee sisällyttää tulevaisuudessa myös karttamateriaaliin.

Vaikka palveluiden vaihto eli oravannahkakauppa ei ole tätä päivää, niin vastavuoroisuudesta voidaan sopia ja käyttää euroja vaihdon välineenä.

Parhaimmillaan tällainen Itärajan reitin kehittämiseen sitoutunut yrittäjätieverkosto sisältää kaikkia mahdollisia palveluita lähtien kuljetuksiin erikoistuneesta palvelusta. Myös Suomussalmen kunnan kannattaa olla mukana tällaisen verkoston synnyttämisessä.

Yrittäjien yhteistoiminnasta ja verkostoitumisesta hyvänä esimerkkinä toimii Ruotsin Fulufjället, missä on saatu hyviä tuloksia yritysten verkostoitumisesta kansallispuiston matkailijoiden palvelemisessa (Liite 2).

4.1. MAASTOTÖIDEN JA ASiantuntijahaastattelujen Näkökulmasta

Tällä hetkellä yksityisiä palveluita on saatavissa reitillä vaihtelevasti ja viitoitus niille on olematon. Kunnan matkailukartassa on mökkipalveluiden tarjoajat mainittu ja sijoitettu kartalle.

Palveluita tulee kehittää ajatuksena osakeskusten rakentaminen ja erilaistaminen. Tällä hetkellä matkailupalveluita löytyy vain reitin pohjoisosasta eli Martiniselkosen ympäriltä ja yksittäisiä mökkiyrittäjiä lähinnä Puraksen ja Raatteen alueelta. Villin Pohjolan mökkejä on Yli-Vuokissa.

Erilaistaminen on tässä tärkeä palveluiden rakennetta suuntaava asia eli minkälaisia aktiviteetteja minnekin voi suunnata. Vienalaisuutta ei kannata tarjoilla kaikkialle, koska historiallinen kesäinen kulkureitti Vienan Karjalaan on kulkenut Suomussalmen Vuokista (Rytkölä 2006). Karhujen katseluun on jo kolme yritystä reitin varrella. Muu luonnon tarkkailu voi varmaankin kasvaa alueella, mutta petojen katselu ja patikkapolku eivät voi sijaita kovin lähellä toisiaan.

4.2. NETTIKYSelyn NÄKÖKULMASTA

Nettikyselyssä yli 1700 vastaajan joukossa oli yllättävän paljon myös yksityisten palveluiden käytöstä kiinnostuneita. Esimerkiksi vaeltamisesta aamiaismajoituksesta toiseen kesäaikaan oli kiinnostunut naisista 44 % ja miehistä 27 %, kun taas talvella luvut ovat 53 % ja 43 %. Ohjatusta vaelluksesta oli talvella kiinnostunut 37% ja kesällä 31% vastaajista. Naisten kohdalla nämäkin luvut ovat hieman suuremmat. Myös koiravaljakkoajelusta oltiin kiinnostuneita ja siinä eräänä mielenkiintoisena piirteenä oli, että vastaajista alle 34 vuotiaista 44% ilmoitti kiinnostuksensa ja vanhemmasta porukasta vain 21%. Silti jo tämän kyselyn perusteella potentiaali erilaisille palveluille on luettavissa varmasti tuhansissa yksilöissä.

Vie luonnollisesti aikansa, ennen kuin tällaisen aamiaismajoituspalvelun saa kannattavaksi, mutta kyllä suomalaiset ovat jo valmiita tällaiseen palveluun. Kyselyn hintahaarukka oli aamiaismajoituksessa suhteellisen matala ja siksi siitä johtopäätösten vetäminen on liian uskaliaista. Mutta suuntaa antavaa koko kyselyn näkökulmassa nämä luvut ovat. Samoin se, että kämppä näytteli tärkeää osaa vaeltajien majoitustottumuksissa. Kysyttäessä halua varata joko Villin Pohjolan kämppä tai yksityinen matkan varrella kännykällä tilaamalla olivat prosentit huikeita eli 86 ja 76. Sopivasti sijoiteltuna niin yksityiset kuin Metsähallituksen varaustuvat ja Villin Pohjolan tarjonta ovat tulevaisuudessa ahkerassa käytössä. Hyvä kämppävarustus luo uskottavuutta reitille.

4.3. YRITTÄJÄHAASTATTELUJEN NÄKÖKULMASTA

Haastatteluissa esille tulleita asioita voi ehkä parhaiten kuvata muna/kana problematiikan avulla. Yrittäjät tekisivät satsauksia, jos reitillä olisi kulkijoita ja sitä parannettaisiin. Metsähallitus lähtisi parantamaan rakennetta ja markkinoimaan, mikäli siellä olisi palveluita ja kysyntää. Tämä ongelma ratkeaa vain yhteisellä uskolla reitin potentiaaliin ja yhteisellä näkemyksellä etenemistavasta.

Palveluiden rakentamisesta yrittäjät ovat kiinnostuneita, mutta luonnollisesti rohkeus satsata nykyisillä kävijämäärillä on heikkoa. Käytön vilkastuttaminen nykyisellä rakenteella on siis ehdoton edellytys Itärajan reitin kehittämiseksi. Käytön vilkastuessa ja kysynnän kasvaessa myös uusien yrittäjien houkuttelevuus on tärkeää, samoin kuin alueen ulkopuolelta tulevien yrittäjien houkuttelevuus. Kainuuseen ihastuneen, mutta kaupunkilaisen vaeltajan tunteva yrittäjä olisi eräs tärkeä yrittäjätyyppi, joka osaisi varmaan myös markkinoinnissa vedota oikeisiin asioihin. Kunta voi olla edesauttajana matkailuyrittäjyydessäkin. Kesän 2007 kokemukset Domnan pirtiltä osoittivat sen: yrittäjän voimin pirtti tuli kunnalle edullisemmaksi kuin omana työnä.

Hossassa on vilkasta mökkiyritystoimintaa ja parhaimmillaan keskieuropalaiset matkailijat tulevat 5-6 kertaa samalle mökille. Myös vaellusmatkailijat Keski-Euroopasta tulevat mielellään uudelleen.

Talvireitti soveltuu erinomaisesti hiihtovaelluksien ja koiravaljakkoretkien järjestämiseen. Yrittäjien mukaan ne myös sopivat samalle reitille. Talvimatkailu nähdäänkin vetovoimaisena ja kehittämiskelpoisena matkailuna. Jo nykyinen käyttö on parhaaseen talviaikaan runsasta ja reitillä liikkuu ainakin kolmen yrityksen valjakkoja. Lisäksi reitillä vieraillee yksityisiä suomalaisia koiravaljakkoharrastajia. Onhan reitti valjakkoyrittäjien mielestä paras Suomessa - hiljainen pitkä vaihteleva reitti, jonka molemmissa päissä eli Hossassa ja Kuhmossa löytyy palvelua koiravaljakoille. Koska niin hiihtovaellus kuin koiravaljakot käyttävät käytöstä poissa olevia metsäautoteitä, niin tiedonkulku teiden käytöstä on ensiarvoisen tärkeää.

Itärajan reitin pohjoisosissa Särkän lammilta pohjoiseen on myös kesällä vaellusmatkailua, joskaan ei samassa mitassa kuin talvella. Kesämatkailun potentiaalin vähättelyssä on paljon vanhanaikaista ja stereotyyppistä ajattelua: patikoijat etsivät Hossan kangasmaaston tyyliä avaria maisemia ja rajanpinnan soiset seudut ovat räaseikköä. Itärajan reitillä on kuitenkin hyvät mahdollisuudet ottaa juuri tällaisesta(kin) maisemasta pitävä retkeilijäjoukko palveltavakseen.

4.4. KIRJALLISUUDEN JA MUIDEN ESIMERKKIEN NÄKÖKULMASTA

Itärajan reitille voidaan etsiä esimerkkiä hyvin rajoitetusti muualta Suomesta ja Ruotsista. Vastaavaa hiljaista reittiä, jossa olisi jo valmiina jonkin verran palveluvarustusta, ei yksinkertaisesti löydy. Ruotsissa ja Norjassa tunturiyhdistysten ylläpitämä tunturimajaverkko elää kesäajat hyvin runsaan käyttäjäkunnan ja vapaaehtoisten työpanoksen turvin. Hiljaisemmillä reiteillä on vaikeuksia hoitaa infraansa ja julkisen rahoituksen saanti on sielläkin haittana.

Itärajan retkeilyreitistä voi käyttää ilmaisua ainutlaatuinen, mutta markkinoinnissa se on syytä unohtaa. Tuomalla puhtaasti esiin jo olemassa olevaa ja tulevaisuuden kehityssuuntaa, voidaan kävijämääriä kasvattaa. Antaa viidakkorummun tai käyttäjäyhteisön huolehtia ainutlaatuisuudesta, jos se on siitä huolehtiakseen.

Mari Ahosen suomalaisen matkailututkimuksen tilaa käsittelevässä työssä tuodaan esille mm. tiedon hyödyntämättömyyden sekä yrittäjien ja tutkijoiden kohtaamattomuuden ongelmaa. Lisäksi todetaan yrittäjien väsyminen jatkuviin hankkeisiin ja niissä mukana olemiseen (Ahonen 2005). Tutkimuksessa haastatellut matkailun pienyrittäjät kaipasivatkin verkostoja ja yhteistyötä muiden yrittäjien kanssa.

Ahosen tutkimuksessa kaivattiin myös interaktiivista tutkimustietoa suoraan yrittäjälle. Tieto tulevaisuuden muutoksista toimintaympäristössä onkin yrittäjän suurimman kiinnostuksen kohteena.

5. REITIN MARKKINOINTI JA KÄYTTÄJÄYHTEISÖ

YDIN: Reitin markkinointi lähtee kunnan kartasta. Jo reitin kulkeneiden ja heränneen kiinnostuksen perusteella hiljaisuus ja erämaisuus ovat valtteja. Karhunkatseilu on tärkeä yksittäinen profiloitumiskeino ja koiravaljakkoajelu talven myyntivaltti. Niistä luontevasti tulee erämaisen ja villin reitin maine. Käyttäjien nettiyhteisön synnyttäminen aidon imagon rakentamista varten on tärkeää. Reittiä profiloidaan käyttäjän kautta. Kainuun VILMAT-hankkeen visiot ja tavoitteet tukevat Itärajan reitin kehittämistä.

Niin kansainväliset tutkimukset kuin internetissä toteuttamamme kysely vaeltajille kertovat että hyvä karttamateriaali ja tuttavien suositukset ovat a ja o vaeltajien yhteisölle markkinoinnissa. Tästä syystä reitin varrella palveluja tarjoavien yrittäjien verkostoyhteisön lisäksi kannattaa tavoitella tulevaisuudessa reitin käyttäjien yhteisön syntymistä. Tähän kannustaa vaelluskyselyn tuottama positiivinen palaute.

Niin hoitoa kuin markkinointiakin varten muodostetaan yrittäjien yhteisö, jonka keskiössä on vastuullinen yrittäjä, jolla on oikea intressi pitää verkko kunnossa.

Vaikka markkinatutkimukset kertovat lyhyiden reittien suosion suuruudesta, niin erikoistumalla pitkään reittiin on helpompi erottua ja silloin myös lyhyille rengasreiteille löytyy kysyntää (vrt. Fulufjället liite2). Ja kun hyvä kello kauas kantaa, niin reitille riittää tulijoita ja keskittymiä asiakkaita. Vaikka erilaisten majoitus ym. palveluiden käyttäjien kärkeässä ei ole se pitkien reittien vaeltajafriikki, niin missään nimessä palveluja karttavaa puritaanivaeltajaa ei pidä väheksyä. Tällaiset henkilöt ovat jo kokemuksensa puolesta "guruja" alallaan ja Itärajan reitti selvästikin kiehtoo kokeneempaa vaeltajajoukkoa. Kerran elämässään rinkan selkäänsä heittäville on olemassa Saariselkä ja Karhunkierros.

Yrittäjät ja muut matkailualan ammattilaiset vahvistavat loman muuttuneen työelämän tapaan kiireelliseksi. Pois ovat jääneet sattumalta poikkeavat reppukurit tai perheet, jotka vain saapuvat paikkakunnalle, majoittuvat leirintäalueelle ja ryhtyvät tutustumaan alueeseen. Lapsille ei enää riitä majapaikan ympäristö metsineen tai rantoineen. Vapaa-aika pitää olla ohjelmoitu ja suunniteltu.

Itärajan reitin kohdalla tärkeää on miettiä sitä, onko kannattavaa lähteä etsimään elämysmatkailun konseptia valtavirran mukaisesti vai löytää jonkinlainen oma vaihtoehto.

5.1. MAASTOTÖIDEN JA ASiantuntijahaastattelujen Näkökulmasta

Reitin markkinoinnissa eteläosan kartan valmistaminen on ensisijaista. Reitti ei todennäköisesti voi olla samanlaisen vaellusbuumin kohteena kuin monet suositut Lapin kohteet ja Kuusamo. Pienipiirteistä korpimaisemaa kannattaakin markkinoida mieluummin kapinallisen Ilmari Kiannon imagolla kuin massojen suosiolla.

Urho Kekkonen kansallispuiston laajat erämaat luovat alueensa imagoa myös sille pääosalle kävijöistä, jotka eivät muutaman kilometrin lenkkiä kauempaan käy. Itärajan reitin imago voi rakentua pitkän vaelluksen, kokeneen erämiehen ja hiljaisen salon varaan, vaikka pääosa porukasta kiertää pienen lenkin, katselee karhuja kojasta ja istuu turvallisesti eräkeskuksen pihassa tulilla sekä nukkuu lakanoiden välissä.

Useat paljon itse retkeilevät asiantuntijat - tämän tekstin tekijä mukaan lukien - sokaistuvat pitämään omia mieltymyksiään yleisenä tyyppillisen vaeltajan mieltymyksinä. Nettikyselyn aineisto eli lähes 1800 vastaajaa piirtää markkinoinnin kannalta hieman toisenlaisen ja monimuotoisemman kuvan vaeltajien mieltymyksistä. Esimerkiksi erilaisia palveluja kannattaa kyselyn mukaan tarjota.

Valtio omistaa suuren osa myös Suomussalmen metsistä ja metsien aineeton hyödyntäminen pitää tulot paremmin maakunnassa. Karhubongauksessa on nyt 2500 – 4000 bongausta per vuosi ja kapasiteetti alkaa olla 10 000 katseluyötä Laajeneminen on täysin mahdollista, koska karhujen ja muiden villieläinten ruokkiminen on kielletty niin monessa maassa, että Suomi alkaa olla ainut maa.

Myös muu luonnon katselu kannattaa tässä yhteydessä noteerata. Esimerkiksi Yhdysvalloissa noin miljoona ihmistä saa elantonsa luonnon katselusta. Yhdessä vaellusmatkailijoiden ja koiravaljakkomatkaajien kanssa nämä luontoon pohjautuvat aktiviteetit jättävät satoja tuhansia euroja Kainuuseen jo nykyisellä toiminnan tasolla.

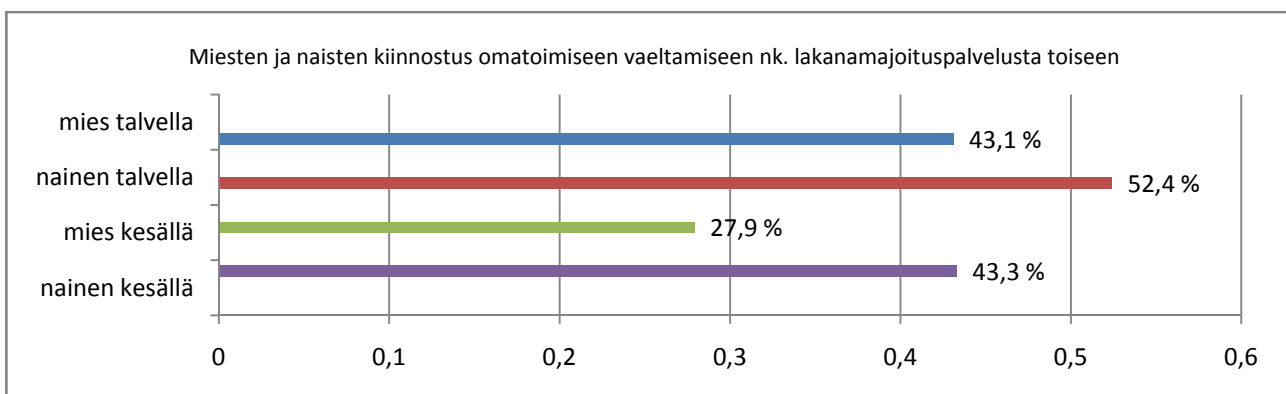
5.2. NETTIKYSelyn NÄKÖKULMASTA

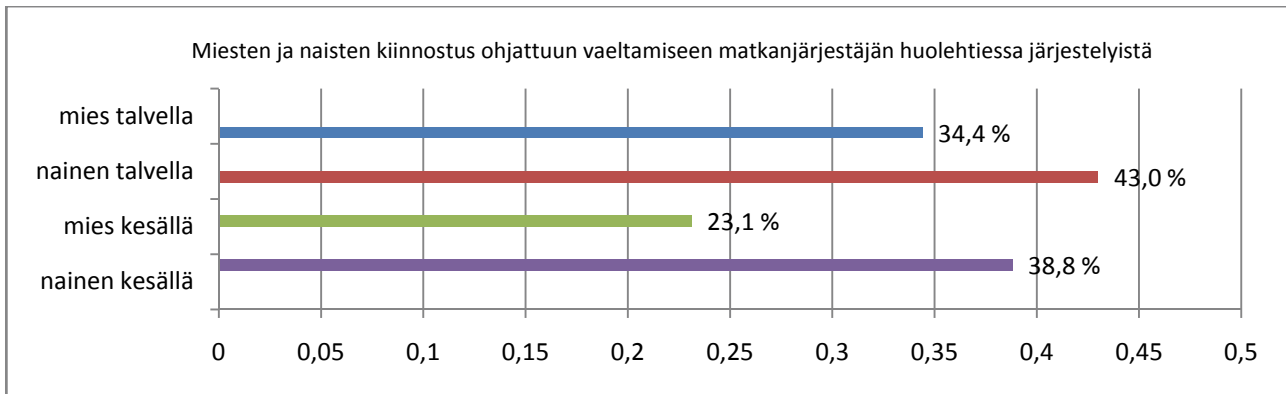
Nettikysely antaa reitin markkinoinnille erinomaiset eväät. Vaikka reitti on tuntematon, niin se kiinnostaa ja vaikka reitin tuntevat ovat osin kriittisiä, niin yksimielisesti he suosittelevat ystävilleen reittiä. Kesäreitin kulkeneista 2/3 pitää reittiä hienona kokonaisuutena puutteista huolimatta. Erääksi hienoimmista kulkemistaan sen arvostaa enemmän kuin joka kymmenes. Vaikka talvireitti onkin jo huomattavasti tuntemattomampi, niin sen kulkeneilla on saman suuntainen viesti. Kukaan vastaajista ei panisi kumpaakaan reittiä kokonaan uusiksi ja vain muutama prosentti on sitä mieltä että "tuskin menen toista kertaa".

Eräs selkeä signaali kyselyssä tuli mökkien vuokrauksen halukkuudesta ja aamiaismajoitukseen kiinnostuksesta. Vaikka hinnat, joita vastaajat valitsivat eivät ehkä olleet realistisia kannattavalle liiketoiminnalle, niin suunta on selkeä - muunlaiselle yöpymiselle on kysyntää olemassa. jopa ohjatut vaellukset ja koiravaljakkoretket kiinnostivat.

Koska ylivoimaisesti suosituin vaellustapa on kaksin, niin pariskunnille suunnattua majoitusta kannattaa rakentaa ja markkinoida. Naiset ovat selvästi kiinnostuneempia "lakanavaelluksesta" niin kesällä (44%) kuin talvella (53%) verrattuna miehiin (27 % ja 43%). Ohjatussa vaelluksessa kiinnostuneiden määrät ovat kesällä naiset 39% ja miehet 23% sekä talvella naiset 44% ja miehet 31%.

Vaelluskyselyn mukaan kiinnostus mökin vuokraamiseen on suurta ja varsinkin, mikäli sen voi tehdä matkan varrella kännykästä. Villin Pohjolan kämpän vuokraisi 87% vastaajista ja 77% yksityisen mökin. Kysyttäessä Itärajan reitillä kulkeneilta halukkuutta yksityisten palveluiden käytölle, niin selkeästi eniten oli kysyntää vuokramökeistä (55% käyttäisi) ja kanootin/veneiden vuokrauksesta (50%). Myös kuljetuspalveluille (31%), petojen katselulle (29%) ja aamiaismajoitukselle (27%) löytyy kysyntää.

5.3. YRITTÄJÄHAASTATELUJEN NÄKÖKULMASTA

Itärajan reitillä tai reitin läheisyydessä harjoitettava yritystoiminta on tällä hetkellä pienimuotoista ja maantieteellisesti rajattua. Reitien pohjoisosissa löytyy niin aamiaismajoitusta, karhujen katselua kuin opastettua luonnossa liikkumista. Lisäksi Hossa tarjoaa reitin pohjoispäässä palveluitaan.

Yrittäjien näkökulmasta reitin käytön lisääminen olisi olennainen viesti uusille avauksille. Siksi eteläosan kartan laatiminen ja reitin esille tuominen jo nykyisessä muodossaan on tarpeellista. Yrittäjät mainitsevat jo nyt reitin tuovan heille markkina-arvoa.

Haastatellut yrittäjät uskovat selkeästi paketointiin matkailijoiden palvelussa. Vaikka tällaiset paketit ovatkin hyvä tapa tarjota palveluita, niin Itärajan retkeilyreitti jo muotonsa puolesta soveltuisi hyvin myös eräänlaiseen palettityyppiseen rakenteeseen, jossa matkailija kerää itse sopivan kombinaation palveluita. Tämä on vahvistuva trendi matkailussa ja koska Itärajan reitti on palveluiltaan oikeastaan vasta alkutaipaleella, niin myös netistä itse kerättävä tuotepaletti kannattaisi mahdollistaa. Siihen antaa mahdollisuudet Tekesin rahoituksen turvin Savonlinnan matkailun kehittämissä keskuksessa kehitetty Travel Gate järjestelmä, jonka käyttämät rajapinnat ovat avointa koodia ja siten kaikkien käytävissä.

Keski-Eurooppalaiset turistit ja erityisesti venäläiset ovat herkästi uudelleen samaan palveluun tai mökille saapuvia. Tästä on Itärajan reitilläkin kokemusta. Keski-Euroopan matkan järjestäjien kiinnostus on lisännyt myyntiä alueelle. Myös Hossassa toimiva ranskalainen yrittäjä on tällä hetkellä merkittävä alueen talvisesongin vilkastuttaja 2100 yöpymisvuorokauden ja ruokailausten myötä. Hänen asiakkaidensa keskimääräinen viipymä on viikon. Yrittäjien mukaan ilman tuotteen kulumista ovat Hossan matkailijamäärät kaksinkertaistettavissa ja Itärajan reitin kulkijat sataker- taistettavissa.

5.4. KIRJALLISUUDEN JA MUIDEN ESIMERKKIEN NÄKÖKULMASTA

Patikointi ja erityisesti lyhyempien matkojen käveleminen on lisännyt suosiota maassamme. Tästä kielivät niin retkeilyvälinekauppojen kasvu kuin erilaiset keskustelupalstat Internetissä. Tietenkin osan tästä selittää monen muunkin harrastuksen välineellistyminen ja nettikeskustelujen tuleminen kaikille elämän alueille.

Vaeltajille on useita paikkoja keskustelulle ja omien kokemusten esittelylle. Tunnetuimmat ovat vaellusnet.com ja relaa.com, mutta esimerkiksi Suomi24 -sivuilla on osasto Luonto ja retkeily jaettu 28 erilaiseen keskusteluosastoon niin että luonnolle ja luonnonsuojelulle on omat osastonsa ja samoin esimerkiksi keskustelulle rinkoista.

Suomalainen matkailu nojaa vahvasti luontoon ja matkailun kasvulle ei ole ainakaan vielä näkyvissä taitetta. Päinvas- toin - Suomi on pääsemässä jännittävien matkakohteiden listalle ja Suomesta etsitäänkin luontoseikkailua turvallisessa maassa. Tähän oman lisänsä tuovat Venäjän vaurastuva väestönosa. Markkinoinnissa mielikuvilla on usein vähintään-

kin yhtä suuri merkitys kuin faktoilla. Mielikuvilla on hyvä olla kuitenkin vastineensa todellisuudessa. Petojen katselu ja erämaisuus sekä hiljaisuus ovat Itärajan reitin valtteja ja samoilla valteilla pystytään myymään myös mökkitarjontaa Suomussalmella - ja samalla erottautumaan erilaisista matkailukeskuksista.

Ruotsi tarjoaa hyviä vertailukohtia reitin kehittämisen kannalta. Täysin vastaavaa reittiä ei naapurimaasta löydy ja useat Ruotsin reitit elävät osin selkeästi yhdestä tai useasti luonnon erityisnähtävyydestä, jota ei Itärajan reitillä ole olemassa. Tällaisessa tilanteessa reitin käyttäjien palaute on tärkeässä asemassa. Usein se mikä alkaa muodostua käyttäjille tärkeäksi syyksi saapua uudelleen, on myös reitin imagon kannalta oleellista. Kun 66% kyselyyn vastanneista palaa mielellään tutulle reitille uudestaan, niin 53% etsii aina uuden kohteen. Näiden väittämien tuloksissa oli hyvin vähän jyrkkiä kannatuksia tai vastustuksia, joten voimme olettaa että paikkauskollisuus on kuitenkin varsin yleistä. Mielenkiintoista on että nuoret ja vanhat ovat yhtä paikkauskollisia. Naiset taas ovat hitusen paikkauskollisempia kuin miehet, mutta ero ei ole suuri.

Jos reitin luonto saa ihmisen tulemaan uudestaan jos palvelu pelaa ja siihen ollaan tyytyväisiä, niin useille palveluille kullannarvoisia vakioasukkaita voi tulla. Ulkomaalaiset mökinvuokraajat ovat usein tällaisia. Tästä on kokemusta Suomussalmellakin mökin vuokraajilla.

MATKAILUN MARKKINATILANNE SUOMESSA

Suomen pyrkimyksenä on 3 % vuotuinen kasvu matkailussa vuoteen 2010, jolloin olisimme Itämeren johtava kesä- ja talvielämyksiä tarjoava maa. Jos Suomen matkailustrategia toteutuu, muodostuu ulkomaalaisista merkittävä asiakasryhmä. Suomen tulisi näkyä maailmalla monipuolisena, laadukkaana ja puhtaan luonnon matkailumaana. Luontomat- kailun kasvuennuste on 7-10 % vuodessa (Sinervirta & Tervakorpi 1999).

Valtioneuvoston vuonna 2003 tekemän luonnon virkistyskäyttöön ja luontomat- kailun kehittämiseen tähtäävän periaatepäätöksen (VILMAT) tavoitteena on mm. nostaa alan työpaikkojen määrä kaksinkertaiseksi vuoteen 2010 mennessä. Kainuussa tavoite on asetettu vuoteen 2013. Kainuun maakuntaohjelmassa vuosille 2006-2010 elämystuotannon kasvutavoitteeksi on asetettu 14 %:n kasvu työpaikoilla mitattuna. Majoitus- ja ravitsemusalalla työpaikkatavoite vuonna 2010 on 15,6 % suurempi kuin vuonna 2005. Pysyviä työpaikkoja majoitus- ja ravitsemusalalla oli vuonna 2005 yhteensä 865. Mikäli asetettu kasvutavoite toteutuu, pysyviä työpaikkoja olisi ennustekauden lopussa 1000 htv.

Kun vuoden 2006 lopulla matkailukirjojen tuottaja Lonely Planet nimesi Suomen yhdeksi nousevista, niin sanotuista cooleista matkailukohteista (Lonely Planet 2006). Suomen vetovoimatekijöinä pidettiin nimenomaan luontoa ja Helsinkiä. Luontomat- kailu kasvaakin kovinta vauhti matkailun eri sektoreista ja neljännes Suomen matkailusta on jo luontomat- kailua. Ulkomaiset matkailijat ovat löytäneet myös vaellusreiteillemme ja esimerkiksi Urho Kekkosen kansallispuiston erämaissa joka kymmenes kulkija on ulkomaalainen, Oulangalla joka viides.

Myös kotimaisten retkeilijöiden määrä on kasvussa. Karhunkierroksesta tunnetulla Oulangalla kävijämäärät nousivat vuoden 2000 noin 145 000:sta viime vuonna jo 183 000:een ja Suomussalmen Hossassa nousu oli 35 000:sta 49 000:een. Myös Itärajanreitillä kävijämäärät ovat hienoisessa nousussa, eli reilun tuhannen kävijän tasossa.

Suomen vetovoima venäläisille löytyy luonnon kauneudessa, rauhallisuudessa, puhtaudessa sekä nykypäivänä tärkeässä turvallisuudessa. Yleensä venäläisen elämä on kiireistä ja he tulevatkin etsimään Suomen lomaltaan rauhaa ja mahdollisuutta levätä ja orientoitua. Halutuin asuinpaikka perheen lomalla on mökki, jonka varustetason on kuitenkin oltava hyvä. Lomalta odotetaan myös, vaikka Suomeen tullaankin rentoutumaan, paljon elämyksiä, aktiviteetteja ja informaatiota – erityisesti suullisesti.

Venäläinen matkailija on 'hyvä sijoitus' matkailuyrityksen pitäjälle siinä mielessä, että jos venäläinen nauttii lomaympäristöstään, hänellä muodostuu tunneside paikkaan ja hän tulee samaan paikkaan aina uudelleen.

Pyöräillen ja vaeltaen Suomessa hanke (Pirjo Räsänen 2006) näkee erääksi maamme luontomatkailun ongelmaksi sopivien lyhyiden rengasreittien määrän, varustuksen ja markkinoinnin. Näitä olisi myös hyvä olla sopivina ketjuina läpi Suomen ulkomaisen matkailijan poiketa. Saksalaisen vaelluslehden (Wander Magazin) mukaan vaellusmatkailun asiakassegmentit ovat hyvin erikoistuneita ja että pitkistä reiteistä kiinnostuneita on 15%. Tähän osaan keskieurooppalaisista matkailijoista kannattaa Itärajan reitillä keskittyä.

MUUTOKSET MAAILMALLA TOIMIVAT SUOMEN MATKAILUN EDUKSI?

Erilaisissa matkailua koskevissa uhkakuvissa vaurioiden mahdollisuus matkailutoiminnalle sijoitetaan kauas Suomesta ja Suomussalmelta. Esimerkiksi kirjassa *Tourism of Tomorrow* (Nordin 2005) kirjatusta uhkakuvista pääosa (ilmaston lämpeneminen, aavikoituminen, otsoonikato, terrorismi) vaikuttavat toisenlaiseen matkailuun kuin mitä tapahtuu Itärajan retkeilyreitillä ympärillä.

Voidaan ajatella jopa että levottomuudet maailmalla houkuttelevat ihmisiä Suomeen. Toisaalta yllättävän levottomuuden mahdollisuus on aina olemassa Venäjän politiikassa, mutta sellaisen mahdollisuuden realisoituminen täällä pohjoisessa on huomattavasti epätodennäköisempää kuin poliittisesti aremmilla alueilla.

Tourism of Tomorrow kirjassa kysyttiin keskeisiä muutostekijöitä 18 ruotsalaiselta asiantuntijalta niin julkiselta sektorilta, liike- elämästä kuin tutkimuksesta. Sosiaalisten tekijöiden vaikutus hajosi ryhmän kesken ja eri asiantuntijat painottivat eri tekijöitä. Itärajan reitin kannalta oli mielenkiintoista eräs yleishavainto: niillä, joilla on varaa matkustaa, on myös kovat työpaineet ja siksi on yleistynyt trendi, jossa tehdään lyhyitä ja edullisia matkoja arjen vastapainoksi. Toisaalta tutkimuksessa kuvattiin ikäluokkien 34–52 ja 53+ eroavuuksia. Keski-ikäiset hakevat eniten aktiivisia seikkailulomia kun taas vanhempi ikäluokka selkeästi ylellisyyttä.

Tämä havainto vahvistaa ajatusta itärajan reitin kaksoisstrategiasta niin että järjestetty matkailu olisi suunnattu ikäkäämmille varakkaille erikoisuuksien hakijoille ja pienille seikkailuryhmille, kun taas koko reitin imago olisi suunnattu niille, joilla on aikaa ja kiinnostusta pitkiin vaelluksiin.

Tourism of Tomorrow -teoksen asiantuntijat kirjaavat tärkeiksi muuttujiksi luonnollisesti energiakysymykset ja matkustuksen muutokset; nykyinen halpalentokäytäntö avaa mahdollisuuksia, mutta kuinka kauan. Internetin merkitystä korostetaan myös. Suomalaisilla vaelluskeskustelusivustoilta voi aistia eräänlaista yhteisöllisyyttä, joka voisi olla avainasana erityisesti Itärajan tyyppiselle poikkeavalle persoonalliselle reitille. Kokemusten vaihto netissä lisää kiinnostusta ja sitoutuneisuutta. Vaelluskyselyn markkinoinnissa ja levittämisessä sähköposti ja vinkkaa kaverille osoittautuivat ylivoimaiseksi levitysmuodoksi. Tässä joustava palvelumuoto puoltaa paikkaansa ja siinä mielessä reitin osittainen yrittäjien haltuunotto on perusteltua; ne joilla on ansaitsemisen intressi arkipäivässä pitävät myös huolen sivuston tuoreudesta.

Travel Industry Association of America (TIA) -nimisen tutkimuslaitoksen mukaan jopa kolmannes matkailijoista on yksinasuvia (singles). Heidän määränsä länsimaissa kasvaa voimakkaasti. He eivät kuitenkaan ole yksin matkustavia pääsääntöisesti vaan he ovat oikeastaan potentiaaleja ohjelmallisten ryhmämatkojen asiakkaita, joille ryhmä on väliainainen yhteisö. Esimerkiksi erilaiset suomalaisten erikoismatkojen järjestämät luontomatkat maailman ääriin kokoavat usein varakkaita yksinäisiä ihmisiä. (Tuomas Vuorio 2005)

Ruotsalaisen retkeilytapoja tutkineen Tuomas Vuorion mukaan käsitys villistä luonnosta, jossa ei ihmiskäden jälki näy, vaihtelee suuresti erilaisten ryhmien välillä. Jos käytetään vain keskimääräisiä arvoja, niin kadotetaan paljon kiinnostavaa ja käyttökelpoista tietoa. (Tuomas Vuorio s. 69). On siis hyvä tietää potentiaalın kohderyhmän käsityksiä ja koettaa suunnata viestiä Itärajan reitistä siten että se kattaa parhaiten monia odotuksia esimerkiksi reitin luonnosta ja käsitel-lyn luonnon mahdollisista ennallistamisista.

Vuorion tutkimus jakaa karkeasti tottumukset erämaisuudesta ja yksinäisyydestä puristeihin ja urbanisteihin. Puristi hakee yksinäisyyttä ja vapautta leiriytyä minne tahansa. Urbanisti taas mielellään käyttää palveluita ja mielellään ta-

paa muita ihmisiä. Näiden väliin jää laaja neutraalien joukko. Kysymyksillä luonnon villeydestä, mökeistä ym. voidaan lähestyä näitä erilaisia ryhmiä. Itärajan reitin luonne suosii enemmän puristeja kuin urbanisteja. Puristit ovat pääosin akateemisia ja heidän joukkonsa on aika pieni tässä casetutkimuksessa (s.92).

6. KUULKAA KORPEIMME KUISKINTAA

ITÄRAJAN RETKEILYREITTI OSANA SUOMUSSALMEN KEHITTÄMISTYÖTÄ

YDIN: Elämystuotanto on päivän sana, vaikka elämystä ei voi ihmiselle ulkopuolelta tuoda.

Itärajan reitti voisi olla osa Suomussalmen kunnan kuvaa ulospäin: erämainen ja hieman raju, mutta hiljaisuutta ja vetäytymispaikkoja tarjoava. Kiantolaisen korpivaeltajan imagon pohjalle voisi rakentua vaeltajien heimokulttuuri. Tämä eräheimo olisi vastaisku elämyksellisyyden tuotteistamiselle. Eräänlainen ITE-elämystuotanto, johon ihmisiä kutsuttaisiin ympäri maata ja maailmaa. Potentiaaleja on jo useita satoja. Kuva Itärajan retkeilyreitistä rakentuisikin luonnon sijasta ihmisestä, joka katselee sitä luontoa.

6.1. ELÄMYSTEOLLISUUS?

Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkija Päivi Timonen on tutkinut ihmisten vapaa-aikaa ja toteaa työssään Kuluttajien vapaa-ajan haaveet ja elämysklusteri, että "Kansalaisten vapaa-ajan määrä on kasvanut niin työajan lyhenemisen kuin eliniän pidentymisen myötä. Modernissa vaurauden yhteiskunnassa korostuvat elämykset ja valinnan perusteluissa korostuvat yksilön omat sisäiset tuntemukset. Merkityksenannossa korostuvat henkilökohtainen hyvinvointi, positiiviset tunteet ja elämykset. Vapaa-ajan kaupallistumista pidetään keskeisenä talouden kasvulle. Useiden amerikkalaisten tulevaisuudentutkijoiden mukaan seuraava talouden veturi on elämystalous." (Kuluttajatutkimuskeskuksen Työselosteita ja esitelmiä 86:2005)

Elämysyhteiskunnassa ihmiset eivät kuitenkaan aina halua ostaa elämystä valmiina vaan yhä enemmän ihmisten vapaa-ajan palveluissa tärkeän sijan ottaa sellainen palvelu, jossa ihminen itse rakentaa elämyksen. Retkeily ja vaeltaminen ovat suosittuina kasvattavia harrastuksia, jossa ihminen omatoimisesti rakentaa elämyksensä. Se ei sulje pois vaeltajille suunnattuja palveluita tai asiakkaita, jotka haluavat valmiin ohjatun retken. Vaeltamisen perusasiat oppinut ihminen haluaa koota elämyksen itse ja silloin esimerkiksi joustava palveluiden osto reitin varrella on tärkeää.

6.2. MAASEUTU ON TÄYNNÄ ELÄMYKSIÄ

Matkailu on korvannut useilla autoituvilla maaseutupaikkakunnilla niin maa- ja metsätaloudesta kuin teollisuudesta väheneviä työpaikkoja. Maatilamatkailu on tarjonnut joillekin mahdollisuuden jäädä kotitilaa asumaan, vaikka maatalous loppuisikin. Kainuu on niitä suomalaisia alueita, joissa matkailun kasvu on ollut nopeaa suhteessa maakunnan muuhun elinkeinotoimintaan.

Lapin yliopistossa vuonna 2005 valmistuneen tutkimusraportin (Aho & Ilola 2004) mukaan suomalaisilla on positiivinen kuva maaseudusta ja monet haluaisivat viettää osan elämästään maaseudulla. Usein ratkaisuksi tarjotaan joko kokonaan maalle muuttoa tai kesämökin/kakkosasunnon rakentamista maaseudulle. Useille ihmisille mökin tai asunnon vuokraaminen olisi toteuttamiskelpoisempi vaihtoehto. Vuokrattavien asuinvaihtoehtojen tarjonta maaseudulla on usein heikkoa. Itärajan reitin äärellä on joitakin yksityisiä mökkejä ja Villin Pohjolan tupia, mutta tarjonta voisi olla runsaampaa ja monipuolisempaa.

Maaseudun elinvoimaisuuden voi turvata tutkimuksen mukaan erilaisten toimijoiden – näkijöiden, tekijöiden ja välittäjien – onnistunut yhteistyö. Maaseudun kaupunkia täydentävä rooli on jatkuvasti vahvistunut, mitä osoittaa muun muassa monien kesämökkiläisten ryhtyminen maaseudun kakkosasukkaiksi. Maaseutu–kaupunki -suhteen uudet toteutumismuodot ovatkin tärkeä tulevaisuuden resurssi maaseudulle.

Suomussalmen kohdalla matkailu voisi näytellä tärkeää osaa kuntaan muuttamisen tai kakkosasunnon hankkimisen suhteen.

6.3. VASTAPAINOA VIRTUAALISUUDELLE JA ELÄMYKSELLISYYDELLE

Nettimaailma, virtuaalisuus ja elämysteollisuus ovat muoti-ilmaisuja. Matkailukohteen elossa säilymiselle on tärkeää, että vastine reaaliaimailmassa vastaa luotua mielikuvaa. Usein virtuaalimaailman sisällöt eivät pysy vauhdissa mukana ja liiallinen elämystarjonta voi kostautua ja surffaava turisti vain ahdistuu liiasta elämystarjonnasta. Näitä asioita tutkineen Lapin yliopiston Sari Matalan (2004) väitöstutkimuksen mukaan virtuaalinen matkailu ei korvaa reaalityodellisuudessa tapahtuvaa matkailua, päinvastoin matkailualan palvelusivuilla surffailu lisää myös fyysistä matkailua. Lisäksi matkailuportaali virittää turistia matka- tai lomatunnelmaan ennen varsinaista matkaa ja tarjoaa turistille fyysisen tilan rinnalle nykyaikaisen sähköisen matkustamisen tilan, joka muuntaa turistin virtuaalituristiksi, Matala sanoo.

Matkailija voi myös kyseenalaistaa elämystuotteet, esittää väitöskirjassaan matkailututkija Monika Lühjen Lapin yliopistosta. On matkailijoita, jotka haluavat rakentaa elämäksensä itse. Hänen mukaansa elämystarjonta voi aiheuttaa myös elämysstressiä. Tutkimuksen mukaan matkailijat arvostavat maaseudun väljyyttä, luontoa, kaunista maisemaa, hiljaisuutta, puhtautta ja aitoutta. Matkailijoita miellyttää maaseudun ihmisten aitous ja pääsy mukaan heidän arkeensa. Tärkeintä on, että matkailija on vapaa tekemään, mitä hän itse haluaa. Valmiiden elämysten vastustamisen taustalla voi olla pelko esimerkiksi siitä, että elämyksiä tuottavat yritykset alkavat kontrolloida kaikkia elämyksiämme ja niistä tulee pelkkää rahan kuluttamista ja kauppatavaraa, Monika Lühje (2005) sanoo.

6.4. ITÄRAJAN RETKEILYREITIN TURISTIEN YHTEISÖT

Erlaisia turistien yhteisöjä muodostuu niin aurinkorannoilla oleviin suomalaisten asuttamiin lomakohteisiin kuin hetkellisesti lentokentän odotussaliin sulloutuneiden turistien odottaessa viivästyvää lentoa. Turisteja toisiinsa liittäviä elementtejä on enemmän tai vähemmän ja yhteisöt eri tavalla tiiviitä tai löyhiä. Yhteisössä voi erottaa sisäpiiriläiset, vakituiset, turistit ja vierailijat. Turistien yhteisöt ovat Lapin yliopiston professori Soile Veijolan (2005) mielenkiintoisessa artikkelissa enemmän sosiologian yhteisöjen hahmottamiseen tarvittava käsite, kuin konkreettinen olemassa oleva organisoitunut ihmisten joukko. Silti joillakin perinteisillä matkailupaikoilla (esimerkiksi Muotkan Ruoktu Utsjoel-la) on organisoitua asiakkaiden yhteistoimintaa.

Vaikka jonkin kohteen palvelujen tuottajat ja kuluttajat eivät koe olevansa yhteisössä, niin sellaisen muodostuminen löyhässä mielessä on hyvinkin todennäköinen prosessi. Esimerkiksi Itärajan retkeilyreitille voidaan nähdä jo nyt - ennen isompaa asiakaskuntaa - muodostuneen yhteisön alku. Se on Metsähallituksen luontopalveluiden, puun hyödyntäjien (Metsähallituksen metsäosasto) ja paikallisten rittäjien sekä vaellusrittäjien muodostama keskusteluyhteisö. Veijolan lainaaman yhdysvaltalaisen sosiologin Richar Sennetin mukaan yhteisö eli me syntyy konfliktista, kiistasta ja ristiriitatilanteesta. Toinen huomataan, toisen kanssa neuvotellaan ja yhteisistä päämääristä kiistellään. Tämän raportin tekijäkin on yli 30 haastattelun, palaverien, vaeltamisen, kyselytutkimuksen myötä osa Itärajan reitin yhteisöä. (Veijola 2005)

Matkailun elämysteollisuus on alue, johon ladataan paljon odotuksia. Lapin yliopiston kupeessa elää Lapin elämysteollinen osaamiskeskus eli LEO. Lapin yliopisto tuottaa myös kriittistä tutkimusta elämyksen mahdollisuudesta. Aito paikallisuus on jo unohdettu ja jokainen oivaltaa roolinsa teatterissa mitä matkailuteollisuudessa harjoitetaan. Mukaan paikallisten elämään ei matkailija kuvittele enää pääsevänsä, mutta tärkeää on että rooliin voi luottaa. Lapin puvun alta ei saa näkyä farkut, mutta toisaalta turistinkin on oltava aito eli espanjalaisen turistin ei sovi osata hiihtää tulles-

saan Suomeen lomalle talvella. Nykyaikaisessa matkailussa jokainen on jollakin tapaa koko ajan matkalla ja jossakin tilanteessa turisti voi olla se jota tarkkaillaan ja paikallinen onkin turisti. (Veijola 2002).

Itärajan retkeilyreitille on rakennettavissa näyttämö, jossa korpien sankarit hiihtävät hiljaisella salolla Idän Karhun naapurissa, käyden välillä kauppaa Vienan sukulaiskansojen kanssa ja tarkkaillen karhuja kojuista. Tervastulet räiskyvät ja salojen vaeltajat ilmestyvät silloin tällöin turistikeskuksen pihapiiriin tankkaamaan varustustaan. Rajavartijat tarkistavat pienten ympyräreittienkin turistien paperit tuimat ilmeet kasvoillaan. Samalla he opettelevat tulevaan matkailualan ammattiinsa eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Jossain vaiheessa näyttämön rajakin hämärtyy ja kaikki ollaan yhdessä Itärajalla erämaassa. (Veijola 2002).

Suomussalmen kunta on tärkeässä roolissa tukiessaan omilla toimillaan niin matkailun yritystoiminnan syntymistä kuntaan kuin kunnan imagoa tuottaessaan. Varmaankin maailmanlaajuisesti levinnein Suomussalmen kunnan matkailuköni on taiteilija Reijo Kelan Hiljainen kansa. Suomussalmella on lisäksi oma paikkakunnan kokoon nähden hämmästyttävän elinvoimainen teatteri ja sen johtohahmo näytelmäkirjailija Eero Schroderus. He tuottavat jo uutta materiaalia Ilmari Kiannon muokkaamaan mielikuvaamme suomussalmelaisesta ihmisestä. Yksi Itärajan reitin mahdollisia profiloitumisen suuntia voisikin olla ihmisen eli kulkijan mukaan leimautuminen. Katsojan, joka katselee Vienan Karjalaan, karhuja, maisemia ja tulta.

Aho, Seppo & Ilola, Heli (2004). Maaseudun elinvoimaisuus – nykyisyydestä aineksia tulevaisuuteen. Lapin yliopiston kauppätieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 1. Lapin Yliopistopaino, Rovaniemi.

Ahonen, Mari. 2005, Suomalainen matkailututkimus - kartoitus Suomen matkailututkimuksen nykytilasta ja sen kehittämiseen liittyvistä näkemyksistä, Matkailualan verkostoyliopisto, Kauppa- ja teollisuusministeriö & Matkailun edistämiskeskus Lokakuu 2005.

Berghäll, Jonna. 2005. Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset. Metsähallitus Luontopalvelut, Etelä-Suomi.

Järviluoma, Jari. 2006. Turistin luonto : tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa. Väitöskirja. Kauppätieteiden ja matkailun tiedekunta, Lapin yliopisto.

Kainulainen, Päivi; Murhisalon luonnonsuojelualue ja itärajan retkeilyreitti Kävijätutkimus kesäkaudella 2005, Metsähallitus.

Kainuun luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittäminen. Kainuun luontopilotti. Kainuun maakunta kuntayhtymä 2007.

Laaksonen, Jouni (toim.): Kainuun luontokohdeopas – Natural Attractions in Kainuu. Edita ja Kainuun luonnonsuojelupiiri 2005.

Jouni Laaksonen ja Juhani Nurmi (toim.): Suomen retkeilyopas. Edita ja Metsähallitus 2007.

Lüthje, Monika. 2005. Se mukava maaseutu siellä jossain: maaseutumatkailu kokemusten, mielikuvien ja markkinoinnin kohteena. Matkailututkimuksen väitöskirja, Lapin yliopisto.

Maaseudun tulevaisuus – nykyisyydestä aineksia tulevaisuuteen. Tutkimushanke maa- ja metsätalousministeriön rahoituksen tuella Lapin yliopiston kauppätieteiden ja matkailun tiedekunnassa. Projektin johtajana toimi dosentti, erikoistutkija Seppo Aho ja tutkijana KTM Heli Ilola.

Matala, Sari. 2004. Matkailuportaali virtuaalituristin valintojen tilana: semioottisretorinen tapaustutkimus. Kauppätieteiden ja matkailun tiedekunta, Lapin yliopisto.

Muikku, Mikko. 2005. Oulangan kansallispuiston kävijätutkimus 2005, Metsähallitus.

Nordin, Sara. 2005 Tourism of Tomorrow Travel Trends & Forces of Change, May 2005 ETOUR (European Tourism Research Institute)

Puolakka, Eeva. 2005. Hammastunturin erämaa-alueen kävijätutkimus 2005. Metsähallitus

Räsänen, Pirkko. Pyöräillen ja Vaeltaen Suomessa -hankkeet ovat päättymässä!. Artikkelit Maaseutu Matkailu -lehdessä, Kevät 2006, http://wwwb.mmm.fi/maasmatk/Lehti/06kevat_pyoraillenjavaeltaensuomessa.htm

Sinervirta, M. & Tervakorpi, L. 1999. Kavionjälkiä kartalla. Suomen Nuoriso-opisto.

Skogen och turismen, European Tourism Research Center, Umeå, toukokuu 2002

Tervonen, Päivi ja Härkönen, Kerttu. Kalevalapuistot - rajan elämää ja erämaan luontoa. Metsähallitus 2005.

Timonen, Päivi 2005. Kuluttajien vapaa-ajan haaveet ja elämysklusteri Kuluttajatutkimuskeskus – Työselosteita ja esitelmää 86:2005

Veijola, Soile (2002): Aitoja elämyksiä näyttämöllä: matkailun elämysteollisuuden sosiaalisesta ja taloudellisesta logiikasta. Teoksessa Elämys: teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta. Lapin yliopiston menetelmätieteellisiä julkaisuja 2. 91113

Veijola, Soile. 2005; Turistien yhteisöt teoksessa Antti Hautamäki toim. Yhteisöllisyyden paluu. 90113, Gaudeamus.

Vuorio, Tuomas 2003: Information on recreation and tourism in spatial planning in the Swedish mountains - methods and need for knowledge. Blekinge Tekniska Högskola, Institutionen för Fysisk planering, Licentiatavhandling 2003:3

HAASTATTELUT

ITÄRAJAN RETKEILYREITIN KARTOITUSTA VARTEN ON HAASTATELTU SEURAAVIA IHMISIÄ:

Heikkinen, Jukka	Yrittäjä, Peuranpolku, Kuhmo
Heikkinen, Urpo	Yrittäjä, Upitrek
Härkönen, Kerttu	Puistonjohtaja, Metsähallitus
Juntunen, Ari	Yrittäjä, Hossanretki Oy
Juntunen, Ilmo	Projektipäällikkö, Kainuun maakuntayhtymä
Juntunen, Heikki	Tiimiesimies, Metsähallitus
Kanniainen, Pentti	Metsätarkastaja, Metsäkeskus
Kela, Antti	Yrittäjä, Pakovaara
Kela, Kari	Puistomestari, Metsähallitus
Konttinen, Lahja ja Niilo	Yrittäjä, Erä-Hossa Ky
Laaksonen, Jouni	Retkeilytoimittaja ja eräopas, Kuhmo
Laaksonen, Kimmo	Yrittäjä, Vuokatti-Husky, Sotkamo
Matero, Markku	Yrittäjä, Raatteen Petobongaus
Mäkeläinen, Ritva	Kunnanhallitus (PJ), Osuuskunta Kuutamokeikka
Määttä, Markku	Yrittäjä, Martinselkosen eräkeskus
Nykänen, Riitta	Erikoissuunnittelija, Metsähallitus
Paasovaara, Irene ja Veikko	Yrittäjä, Loma-Hossa
Paasovaara, Alpo	Yrittäjä, Lomamökit Paasovaara
Rissanen, Alpo	Matkailusihteeri, Suomussalmen kunta
Rämä, Matti	Päällikkö, Rajavartiosto, Suomussalmi
Saastamoinen, Ari	Yrittäjä, AEWOOD Oy
Schepell, Ilmari	Maaseutusihtheeri, Suomussalmi
Schroderus, Eero	Näytelmäkirjailija, Teatteri Retikka
Seppänen, Helena ja Eero	Yrittäjä, Arolan tila
Seppänen, Kauko	Puheenjohtaja, Suomussalmen Samoojat

Sillman, Samuli	Aluepäällikkö, Metsähallitus
Säkkinen, Timo	Kunnanjohtaja, Suomussalmi
Tapaninen, Matti	Erikoissuunnittelija, Metsähallitus
Taurainen, Suvi	Projektipäällikkö, Tuhat vaellusta -hanke
Vainio, Matti	Metsätalousinsinööri, Suomussalmi
Väisänen, Eetu	Yrittäjä, Siirtolan Kelomökit
Väisänen, Merja	Maankäyttö- ja ympäristöpäällikkö, Metsähallitus
Väliaho, Jussi	Yrittäjä, Ultimataiga
With, Lasse	Matkaopas ja opettaja, Suomussalmi

LIITE1 VAELLUSKYSELY

LIITE2 CASE FULUFJÄLLET

VAELLUSKYSELYN YHTEENVETORAPORTTI

2007

Ekointernet Oy

Heikki Susiluoma
Jarmo Halonen

[ITÄRAJAN RETKEILYREITTI – KYSELYLITE1]

Suomussalmen kunnan Vienan silta /Euregio Karelia – naapuruusohjelma -hankkeen yhtenä osana tehty selvitystyö Itärajan retkeilyreitin potentiaalin kartoituksesta.

VAELLUSKYSELY

Itärajan retkeilyreitien kehittämiseksi tehtiin vaelluskysely, joka oli suunnattu yleensä retkeilyn harrastajille, mutta jossa oli omat kysymyksensä Itärajan reitillä kulkeneille. Kysely toteutettiin internetissä Digium Enterprise –ohjelmistoa hyödyntäen.

Vastaajia pyrittiin saamaan eri lähteistä. Vaellukseen ja retkeilyyn liittyvillä hakusanoilla tietoa etsineille näkyi mainos Googlessa, Suomen Ladun sivuilla oli mainos kyselystä. Sähköpostimarkkinoinnilla tietoa kyselystä levitettiin aktiivien yhdistyslistojen kautta Suomen Partion, Suomen Ladun, Suomen luonnonsuojeluliiton, Natur och Miljön sekä Luonto-Liiton jäsenille. Lisäksi kyselystä kerrottiin vaeltajien keskustelusivustoilla (vaellus.net ja relaa.com). Linkki kyselyyn ja kyselystä yleensä kerrottiin Vienan silta -hankkeen, Suomussalmen kunnan, luontoon.fi - sivustolla, Villin Pohjolan sivuilla sekä Suomen luonnonsuojeluliiton sivuilla. Kyselystä kerrottiin myös Suomussalmen Hossassa pidetyn Erävaelluksen SM-kisan ohjelmalehtisessä sekä Luonnonsuojelija-lehdessä.

Ylivoimaisesti parhaaksi nettikyselyn tiedotusvälineeksi osoittautui sähköpostin ja erilaisten postituslistojen kautta tapahtuva verkostomarkkinointi alan harrastajille. Tärkeä osa lähes 1800 vastauksesta tuli vaeltajan vinkeistä kaverille.

Vaikka kyselyä ei voida pitää otoksena kohdejoukosta, niin kuitenkin näin suuren vastaajamäärän tuottamaa aineistoa voidaan pitää hyvällä syyllä - jo markkinointitavan huomioon ottamalla - edustavana joukkona maamme aktiivista retkeilijöistä. Kyselykaavakkeen avaussivulle tulleista kyselyn vastasi kaksi kolmesta.

Vaeltajien ikää ja vaelluskokemusta tarkastellen huomio kiinnittyy erityisesti siihen että hyvin edustettuna on keski-ikäinen (26%) vaeltajajoukko, jonka voi sanoa edustavan mm. Suomen Ladun jäsenien erästä suurta ikäjoukkoa eli 45 - 54 -vuotiaat. Toisaalta kysely on tavoittanut myös uuden vaellusinnostuksen hurmaamat 24 - 35 -vuotiaat nuoret aikuiset (24%).

Myös itse Itärajan reitillä kulkeneiden vaeltajien määrä - lähes 300 - antaa mahdollisuuden tarkastella reitin kehittämistä hyvin edustavan joukon mielipiteiden valossa. Vuonna 2005 Metsähallituksen tekemä selvitys tavoitti paikan päällä n. 50 kulkijaa, joiden profiili oli enemmän paikallinen tai maakunnallinen. Nämä molemmat aineistot täydentävät hyvin toisiaan. Itärajan reitin kulkeneiden alueellinen jakauma on monipuolisempi kuin vuoden 2005 selvityksessä.

VASTAUKSIEN TULKINTAA KYSYMYKSITTÄIN

1. VAELLUSKOKEMUS

Kolmannes vastaajista on vaeltanut yli 20 vuotta, mutta toisaalta 5 - 10 vuotta vaeltaneet muodostavat toiseksi suurimman joukon. Kysely on saavuttanut siis hyvin järjestöjen kautta vaelluksen konkarit, mutta myös nuoret laajenevaan vaellusharrastukseen mukaan lähteneet.

Yli 20 vuotta vaeltaneissa on enemmän miehiä ja myös Itärajan reittiä kulkeneissa on enemmistö miehiä ja he ovat selkeästi pitkään vaeltanutta väkeä.

2. RETKEILYTAVAT

Luonnossa kävely ja kävely yleensä ovat lisänneet osuuttaan ihmisten vapaa-ajan käytössä. Sen vuoksi lyhyiden päivän tai muutaman päivän retkien osuus on kasvattanut osuuttaan. Varsinaisia ehdottomasti pitkiä vaelluksia tekevät vaeltajat ovat pieni ryhmä (11%). Loppujen lopuksi reittien ulkopuolella ehdottomasti kulkevia ei ole paljon (10%), joten nämä luvut antavat hyvän kuvan potentiaaleista kulkijoista tulevaisuudessa Itärajan reitille. Myös pienempien ympyräreittien rakentaminen saa tästä aineistosta tukea, koska lähes yksinomaan tai paljon päivän retkiä tekee vastaajista 45%.

Naiset tekevät jonkin verran enemmän päiväretkiä ja miehet taas pitkiä vaelluksia. Miehet kulkevat naisia enemmän reittien ulkopuolella. Itärajan reitillä kulkeneet tekevät jonkin verran enemmän pitkiä retkiä.

3. VAELLUSTOTTUMUKSIIN LIITTYVIÄ VÄITTÄMIÄ

(Palaan mielelläni tutulle reitille uudestaan)

Suuri määrä ihmisiä (66%) palaa suhteellisen usein samalle reitille. Tämä puoltaa reitille rakennettavaa retkeilijöiden yhteisöä. Naiset palaavat lievästi kernaammin kuin miehet tutulle reitille.

(Vaellus on minulle itsensä voittamista - urheilusuoritus)

Osa ihmisistä pitää vaeltamisen fyysisiä rasituksia tärkeänä (8% täysin ja 30% jokseenkin samaa mieltä), mutta merkittävämpi osa (37% jokseenkin ja 18% täysin eri mieltä) on myös selkeästi vastaan tällaista ajatusta. Naisille vaeltaminen on hieman useammin fyysinen haaste kuin miehille.

(Etsin vaelluksen kohteeksi joka vuosi uuden kohteen)

Puolet vastaajista hakee ainakin osittain joka vuosi uuden kohteen retkelleen.

(Luonto itsessään on vaellukseni kohde)

Väite, että luonto itsessään on retkeilyn kohde, lieneekin itsestään selvä - sen allekirjoittaa 97 % vastaajista.

(Pätkä metsäautotietä reitillä pilaa retkitunnelman)

Itärajan reitin kehittämisen kannalta on merkittävää, että yli puolet vastaajista (15 + 40 %) ei näe suurta ongelmaa siinä, että reitti kulkee osin metsäautoteillä. Naiset kokevat tien miehiä vähemmän ongelmana.

(Vaelluksella on mielestäni olennaista kiireettömyys)

Kiireettömyys saa vastaajilta ehdottoman kannatuksen (96%) samalla tavalla kuin luonto itseisarvollisena kohteena. Tämäkään tulos ei ole yllätys, mutta sen selkeys on pienoinen yllätys. Naiset korostavat hieman enemmän kiireettömyyttä.

(Vaellus on parhaimmillaan kun ei tapaa muita ihmisiä ja Vastaantulijoita on mukava jututtaa)

Mielenkiintoista on että suurin piirtein puolet vastaajista nauttii kun ei tapaa muita ihmisiä, mutta enemmistö pitää toisten jututtamisesta. Tässäkin naiset ovat hieman sosiaalisempia kuin miehet. Toisaalta epätietoisten osuus on jo suhteellisen suuri (15%)

(Avohakkuu on ymmärrettävä osa luontoa reitillä)

Avohakkuu ei saa mitenkään yksiselitteistä tuomiota vastaajilta, mutta mielipiteettömien vähäinen määrä (11%) kertoo, että asia ei ole samantekevä ja enemmistö (52%) on avohakkuuta vastaan. Miehistä ja naisista ei tällä kohtaa ole eroja.

(Taimikko ei sovi patikkaretken osaksi ja Talousmetsässä on mukava patikoida)

Taimikko ja talousmetsä -väitteet jakavat molemmat vastaajia ja neljäsosa ei osaa sanoa. Näistä kolmesta väitteestä voi päätellä, että jo tehdyt metsätaloustoimet eivät estä reitin kehittämistä.

4. TAPOJA ETSIÄ TIETOA RETKIREITEISTÄ

Kartat (erittäin tärkeä 46% ja melko tärkeä 41%) ja tuttavien suositukset (27% ja 45%) ovat olennaisessa osassa ihmisten valitessa kohdetta vaellukselleen. Luontoon.fi -sivusto (26% ja 38%) sekä muut nettisivustot (17% ja 47%) ja alan lehdet (13% ja 44%) ovat myös tärkeässä roolissa. Miehet tutkivat hieman enemmän karttoja ja naiset kyselevät tuttavilta sekä selaavat nettisivustoja. Muista tiedonlähteistä vastaajat nostavat avoimessa vastauksessa esiin alan kirjallisuuden. Erilaiset nettikeskustelusivut eivät ole niin tärkeässä osassa tällä hetkellä ja matkailutoimistot eivät juuri ollenkaan.

5. RETKIKOHTTEEN VALINTA

Luonto sinänsä on selkeä valintaperuste (erittäin tärkeä 78% ja melko tärkeä 21%) vaelluskohteen valinnalle. Myös jokin erityinen luontokohde (21% ja 54%), kartat ((28% ja 45%) ja ystävien suositus (16% ja 45%) ovat ratkaisemassa retken kohdetta. Myös kulttuuriperintö on yllättävän tärkeä (10% ja 38%) - tämä kannattaa huomioida kun vienalaista kulttuuritarjontaa mietitään. Mielenkiintoista on että julkisella kulkuyhteydellä saavutettavuus tai etäisyys kotipaikasta eivät ole merkittävä kohteen valinnassa. Myöskään reitin palveluvarustus ei saa erittäin tärkeää asemaa vastaajilta retkikohdetta valitessaan.

Naisille niin luonto yleensä kuin palveluvarustus tai ystävän suositus sekä karttamateriaali ratkaisevat hieman enemmän kuin miehillä reitin valinnassa. Mielenkiintoista on että missään retkikohteen valintaan liittyvässä kriteerissä ei miesten erittäin tärkeä ja tärkeä olleet isompia kuin naisten. Oma "Marlboro-miehen" näkemys riittää. Toisaalta erot eivät ole suuria ja esimerkiksi alueen kulttuuriperintö kiinnostaa miehiä siinä kuin naisiakin ja yllättävän paljon.

6. LINJA VAI YMPYRÄ

Vastaajista pääosa (62%) suosii lähtöpisteeseen palaavaa ympyräreittiä paikasta toiseen menevän (24%) sijasta. Melko moni ei osaa sanoa mielipidettään. Tällainen vastausten suhde kuvastaa hyvin edestakaisin kulkemisen mielikuvaa ja myös päiväretkien ja pidempien vaellusten suhdetta ja tarjoaa eväitä kehittää Itärajan reitillä niin kokonaisuutta kuin osakeskusten ympyräreittejäkin. Silti kannattaa pohtia kuljetuspalveluita ja joustavaa siirtymistä takaisin autolle vaelluksen jälkeen.

Miehet ovat naisia kiinnostuneempia linjareiteistä.

7. RETKISEURUEEN KOKO

Ehdottomasti suosituin (45%) vaellusmuoto on kaksi vaeltajaa ja toisena tulee ryhmä (28%). Perheet ovat selkeänä vähemmistönä yhtä suurella prosentilla (13%) kuin yksin vaeltajat. Eli perhe ei ole erityisen merkittävä markkinoinnin kohde. Tämä antaa eväitä markkinoida kahden hengen majoitusvaihtoehtoja. Miehistä löytyy yksin kulkijoita naisia enemmän.

8 - 9. MAJOITUSSUOSIKIT KESÄLLÄ JA TALVELLA

Kesällä telttia on ehdoton ykkönen ja kämpä kakkonen. Laavu jää talvella yllättäen viimeiseksi jopa avotaivaan jälkeen. Tästä voi vetää sellaisen johtopäätöksen, että kämppääsian ratkaisu on hyvin tärkeä reitille ja aamiaismajoituskella on todennäköisesti kysyntää, kunhan tarjonta ja markkinointi saadaan kuntoon. Tätä tukee edempänä oleva aamiaismajoitusta koskeva kysely.

Kesällä ei sukupuolten välillä ole eroa, mutta talvella on mielenkiintoista että naiset suosivat kämpän ja hotellin jälkeen niukasti enemmän avotaivasta kuin telttia tai laavua, mutta miehet sen sijaan menisivät viimeksi taivasalle!

10. KÄMPÄT

Jos kämpälle saavuttaessa se on jo miehitetty, niin ylivoimainen enemmistö (88 %) jää mieluummin kämpän pihapiiriin kuin etsii omaa yksinäisyyttä jatkamalla matkaa. Tämä antaa mahdollisuuden keskittää rakenteita jonkin verran. Silti reitin luonteen kannalta on palvelualueiden välille jääviä tulipaikkoja syytä säilyttää.

Sukupuolten välillä on jälleen sellainen pieni ero, että miehistä isompi prosentti näkee vaivaa ollakseen yksin. Tämä vertautuu siihen että miesten joukossa on myös enemmän yksin vaeltajia.

Useat vastaajat protestoivat kysymyksen asettelua vetoamalla aiotuvan kirjoittamattomaan lakiin, että viimeisenä tullut on etusijalla. Käytäntö on usein kuitenkin sitä että toinen seurue tulee kun toiset ovat juuri saapuneet ja asetumassa taloksi. Silloin kyse on siitä että pyritään mahtumaan koko porukalla kämppään.

11 - 14. KIINNOSTUS VUOKRATA KÄMPPIÄ REITIN VARRELLA, MIKÄLI SE OLISI HELPOSTI VARATTAVISSA

Kämpän merkitys tulee esille siinäkin, että 87 % valmis ottamaan Villin Pohjolan mökin ja maksamaan 5 - 20 € yöstä ja 76 % yksityismökin ja maksamaan siitä 10 - 30 €. Tämä antaa ainakin periaatteessa hyvät mahdollisuudet yksityiseen vuokramökkijärjestelmään reitin varrella.

Sukupuolten välillä ei ole merkittävää eroa vaikka naisten kiinnostus on muutaman prosenttiyksikön suurempi. Koska on luonnollista, että kyselyssä valitaan annetun hinta-asteikon alapään hintoja, niin todennäköinen maksuhalukkuus on korkeampi, silloin kun mökki todellisuudessa olisi helposti varattavissa matkan varrella.

15 - 18. KIINNOSTUS AAMIAISMAJOITUKSEEN JA VAELLUKSEEN TÄLLAISTEN PALVELUIDEN VÄLILLÄ

Kyselyyn vastanneista 36 % olisi valmis ottamaan aamiaismajoituksen reitin varrella ja maksamaan siitä 20 -30 €. Talvella tämä prosentti on 48 ja kesällä 35 eli talvimatkailun kehittäminen ja markkinointi on kannustettavaa. Luonnollisesti tällainen aamiaismajoitus palvelee kesävaeltajia.

Sukupuolten välillä on tässä selkeä ero siten että kesällä naisten kiinnostus tällaiseen "lakanavaellukseen" on huomattavasti suurempi; naisista 44 % ja miehistä 27 % on kiinnostunut kesällä vaeltamaan majoituspalvelusta toiseen, kun taas talvella luvut ovat 53 % ja 43 %. Karkeasti arvioiden siis jopa joka toiselle pariskunnalle kannattaisi talvella tarjota tällaista majoitusvaihtoehtoa.

19 - 20. KIINNOSTUS OHJATTUIHIN VAELLUKSIIN KESÄLLÄ.

Viimeistään tämän kyselyn perusteella voidaan hylätä ajatus siitä, että suomalaisille on turha tarjota ohjattuja vaelluksia. Kyselyyn vastanneista 31 % on kiinnostunut kesällä järjestetyistä ohjatuista vaelluksista ja maksamaan siitä halvimman tarjotun hinnan eli 600 euroa viikolta. Moni tarjoaa satasta pienempää maksua avoimen vaihtoehdon kohdassa. Naiset (39 %) ovat miehiä (23%) kiinnostuneempia ohjattuun vaellukseen.

21. - 22. KIINNOSTUS TALVISIIN OHJATTUIHIN HIIHTOVAELLUKSIIN

Vastaajista 37 % on kiinnostunut talvella järjestetyistä ohjatuista hiihtovaelluksista (naiset 44% ja miehet 31%) ja maksamaan siitä halvimman tarjotun hinnan eli 600 euroa ja moni tarjoaa satasta pienempää kohdassa muu vaihtoehto.

23 - 24. KIINNOSTUS KOIRAVALJAKKORETKIIN

Koiravaljakkoretkiä kannattaa tarjota myös kotimaiselle matkailijalle, sillä 29 % (naiset 32%, miehet 26%) vastaajista oli kiinnostunut tällaisesta palvelusta. Prosentit ovat korkeat verrattuna siihen että tällä hetkellä näitä valjakkoajeluja tarjotaan pääasiassa vain ulkomaalaisille. Tässäkin halvimpaan tarjottuun maksuluokkaan tuli selkeästi suurin kannatus ja muu kohdassa vastaajat tarjosivat halvempaa hintaa. Kiinnostusta voi pitää siinäkin mielessä hyvänä, koska hinnoittelussa tuli kaavakkeeseen loppujen lopuksi liian kalliit hinnat näille ajeluille.

25. VAELLUSREITTIEIN PALVELUVARUSTUSTA KOSKEVIA VÄITTEITÄ

Vaellusreittejä koskeviin väitteisiin tuli niukasti täysin erimielisiä tai täysin samanmielisiä vastauksia. En osaa sanoa -kohtaan tuli paljon vastauksia. Tämä on tietyllä tapaa linjassa sen kanssa, että reitin rakenteet eivät saaneet reitin valintakriteerinä suuria tärkeysprosentteja.

Vain pitkospuukysymys sai ison täysin samanmielisten prosentin (29%) ja 46 % oli jokseenkin samaa mieltä. Siis pitkospuuiden sijoittaminen vain vetisimpiin kohteisiin sai ison (75%) kannatuksen ja vain hyvin pieni osa (3 %) oli täysin eri mieltä väitteen kanssa eli suomalaisille pitkokset ovat selviämistä yli suon eli kuivana säilymistä.

Väite maalimerkkien tiheydestä niin, että näkee merkiltä toiselle jakaa vastaajat melko tasan erimielisiin ja kannattajiin. Naiset ovat turvallisuushakuisempia kuin miehet.

Välimatkakilometrien ilmoittaminen saa enemmistön tuen. Naiset ovat tässäkin asiassa hieman turvallisuushakuisempia kuin miehet.

Laavujen tarpeellisuus joka tulipaikalla ja tulipaikkojen riittävyys jakaa melko tarkkaan mielipiteet.

Toisaalta neljäsosa ei ota kantaa väitteeseen tulipaikkojen vähyydestä yleensä.

Telttailualueen riittävydestä (liian vähän) yleensä vaellusreiteillä jakaa mielipiteet niin että kolmannes on samaa ja kolmannes eri mieltä ja joka kolmas ei osaa sanoa.

Kolmannes pitää reittejä liian helpoiksi rakennettuina. Lähes kolmannes ei osaa sanoa ja muuten kolmannes on taas eri meiltä.

Varaustupien tarpeellisuus jakaantuu myös kolmeen osioon niin että lisää haluaa molemmissa sukupuolissa noin 40 %, mutta miehet vastustavat enemmän ja naiset ovat epätietoisia.

Autiotupia haluaa lisää selkeä enemmistö ja miehet hieman voimakkaammin.

Alueen luonnosta ja kulttuurista halutaan tietoa opastauluin (2/3 on samaa mieltä ja vain n. 13 - 15 % vastustaa). Miehissä löytyy joitakin täysin erimielisiä, mutta kannatus tauluille on molemmilla yhtä suurta.

Mielipiteiden jakautuminen ja runsas "en osaa sanoa" -vastausten määrä kertoo palveluvarustuksen merkityksestä vaeltajille. Väitesarjan vastaukset pitivät sisällään myös vähän voimakkaita kannanottoja. Kun vielä avoin kommenttikenttä tuotti yhteensä 200 kommenttia eli joka kuudes kommentoi ja tarkensi omalta osaltaan, voidaan hyvällä syyllä sanoa, että palveluvarustus on siis hyvin tilanne- ja retkisidonnaista.

27. HERÄSIKÖ KIINNOSTUKSESI ITÄRAJAN REITTIÄ KOHTAAN

Itärajan reittiä tuntemattomille tarkoitettu lyhyt kuvaus reitistä herätti suuren enemmistön (87%) mielenkiinnon. Kun alueesta on yleisesti tietoa niukalti, niin tämä luku on selkeän positiivinen. Avoimissa vastauksissa kerrotut syyt kiinnostumattomuuteen sisältävät valtaosaltaan viestiä tunturimaaston vetovoimaisuuteen vastaajien vaellusharrastuksessa.

Miehistä 22 % ja naisista 13 % on kulkenut Itärajan retkeilyreitillä. Itärajan retkeilyreitti on siis lievästi miehinen tämän hetken kulkijoiden suhteen. Kun sitten vastaajista isompi osuus on naisia ja erilaiset palvelut kiinnostavat naisia enemmän, niin reitillä on hyvät vielä tutkimattomat markkinat käytettävissä.

28. MIKÄ HERÄTTI KIINNOSTUKSEN REITIN KUVAUKSESSA

Kyselyssä olleesta reitin kuvauksesta herännyt kiinnostus kohdistui lähes yksinomaan luontoon ja toisena tuli hiljaisuus. Mielenkiintoista on että naisilla petojen katselu sai seuraavan sijan ja miehillä Itärajan läheisyys. Miehillä seuraavaksi tärkeitä on reitin pituus ja naisilla itärajan läheisyys.

30 - 33. KOKEMUKSET ITÄRAJAN REITISTÄ

Itärajan reitillä ilmoitti kulkeneensa 312 henkeä. Heistä koko reitin oli kesällä kulkenut 28 henkeä (7%) ja talvella 12 henkeä (3,5%). Itärajan reitin tuntevat ovat kulkeneet sen siis voittopuolisesti osissa. Kesäreitti on tutumpi kuin talvireitin sillä talvireitillä yleensä oli käynyt 85 ihmistä.

Niin kesällä kuin talvellakin reittiin tutustuneista pääosa (50 - 60 %) on kulkenut reitin pohjoisosia, josta on kartta olemassa ja jossa on Hossan palvelut sekä Martinselkosen eräkeskus kiintopisteinä. Ne jotka ilmoittivat muita kuin annettuja osia olivat useat käyneet nimenomaan Martinselkosessa. Myös eteläosan Murhisalo ja Malahvia ovat tuttuja.

Aineistoon tuo pientä epätarkkuutta se, että Itärajan reitti ei oikein ollut kaikille selvä. Jonkin muun osan kuin annetut paikat ilmoitti kesällä kulkeneensa 79 vastaajaa, joista noin 40 oli ollut vain Hossassa tai sitten aivan jossakin muualla itärajan läheisyydessä. Talvireitin kulkeneista 10 oli ollut jossakin muualla kuin tämän kyselyn tarkoittamalla Itärajan retkeilyreitillä. Usea on ollut vain Hossassa.

Sukupuolten välillä oli sellaisia eroja, että miehet olivat merkanneet enemmän kulkeneensa annettuja pätkiä ja naisilla oli suhteessa enemmän muita osuuksia. Olisiko sitten ollut naisissa näitä jotka olivat olleet jossakin muualla mutta arvelivat olleensa itärajan reitillä.

34. MISTÄ SAIT ENSIMMÄISEN KERRAN TIETÄÄ ITÄRAJAN REITISTÄ

Tuttavilta on tieto tullut useimmille ja retkeilyoppaat sekä kartat näyttelevät toista isompaa lähdeä. Myös MH:n sivuilta oli tietoa reitistä löytynyt.

Naisista useampi oli kuullut tuttavalta kuin miehistä. Ehkä tässä näkyy se, että ainakin vanhemmassa vaeltajapolvessa mies on se retkikohteen etsijä ja vaimo/naisystävä lähtee mukaan

35. REITISTÄ SAATAVILLA OLEVA TIETO

Reitin tuntemattomuuteen nähden on hieman yllättävää, miten usea (78%) toteaa reitiltä saatavan helposti tietoa. Ehkä tämä on se joukko, joille reitti on selkeä kohde ja he ovat osanneet tietoa etsiä

36. VAELLUKSEN KOKOONPANO

Kysyttäessä viimeksi tehdyn retken kokoonpanoa, kaksin ja ryhmässä ovat suosituimmat kulkutavat, kuten yleisissä vaellusta koskevissa kysymyksissäkin.

Miehet kulkivat yksin enemmän ja naiset miehiä enemmän perheen kanssa.

38. MILLÄ MENIT VIIMEKSI REITILLE

Julkisilla kulkuneuvoilla reitille matkanneita on hyvin pieni osuus - vain 6 %.

40 - 41. ARVIOT REITISTÄ

Noin 70 % kesäreitin kulkeneista pitää reittiä pienine puutteineenkin hienona kokonaisuutena tai hienoimpana kulkevana reittinä. Joka kahdeksas (14%) kulkeneista pitää reittiä hienoimpana kulkemistaan reiteistä ja kun mukaan

lasketaan ne, jotka näkevät että puutteet ovat korjattavissa (27%), niin voidaan sanoa reitin potentiaalin olevan sillä kulkeneiden mielestä suuri.

Naisista hieman suurempi osa antoi huippuarvosanan, mutta erot eivät ole merkittäviä.

Talvireitin kulkeneista pienempi osuus (60%) antoi hyvät arvostamat ja heistä parhaan arvion joka kymmenes. Reitin kokeneista 36 % kertoi reitillä olevan hyvää ja huonoa, mutta korjattavissa.

Verrattuna esimerkiksi Oulangan kansallispuistossa tehtyyn kyselyyn, on kriittisten osuus selkeästi isompi. Ottaen kuitenkin huomioon käsitellyn luonnon ja metsäautoteiden osuuden Itärajan reitillä, voidaan tulosta pitää hyvänä.

42. ITÄRAJAREITIN LUONTO JA VIIHTYVYYS

Miten reitillä kulkeneiden odotukset täyttyivät, kuvastaa hyvin jo aiempia vastauksia reitin potentiaalista. Noin puolet tai hieman yli puolet vastaajista koki eri asioita odotetusti.

Pääosin odotukset täyttyivät eli vaihtelu oli 46 %:sta (hakuut) 60 %:in. Hiljaisuutta, rauhaa, erämaisyyttä ja maisemien vaihtelevuutta oli joka kolmannelle jopa enemmän kuin hän odotti. Joillekin hakkuita ja metsäautotieosuuksia oli jopa huomattavasti vähemmän kuin odotti, mutta tässä ei voida erottaa niiden vastauksia, jotka ovat kulkeneet koko reitin niistä, jotka ovat kulkeneet vain joitakin osia.

Selkeää on kuitenkin että vaikeakulkuisuutta ja erityisesti eläimiä oli kolmanneksen mielestä vähemmän kuin he odottivat. Tämä on selkeä viesti sille, että aluetta ei tule markkinoida ekstreme-kohteena tai eläimistöltään rikkaana seutuna, koska näin ei ole.

43. PALAUTE REITIN RAKENTEISTA

Yleinen palautteen linja oli sellainen, että arvostana erittäin huono annettiin vain hyvin harvoin. Rakenteet ovat pääosalle vastaajista hyvässä kunnossa tai sitten heillä ei ollut mielipidettä asiasta. Vain oikeastaan autiotupien määrässä ja pitköspuiden kunnossa oli pieni prosentti erittäin huonoa. Sen sijaan melko huonoksi koettiin erityisesti autiotupien määrä. Toisaalta moni ei osannut sanoa autiotupa-asiasta mielipidettä.

Tulipaikkoja koettiin olevan tarpeeksi ja niiden hoito melko hyväksi. Polttopuiden määrään ollaan tyytyväisiä, mutta laatu saa jonkin verran moitteita. Tässä varmaankin tarkoitetaan liian kosteiden puiden varastoimista puuvajoihin. Laavujen määrässä ja laadussa on epätietoisien määrä iso, joka voi kertoa siitä, että niitä ei ole käytetty.

Opastus ja viitoitus saavat hieman kritiikkiä, mutta pääosin ollaan tyytyväisiä. Pitköspuiden määrään ollaan pääosin tyytyväisiä, samoin kuin niiden kuntoon. Maalimerkintöihin ollaan tyytyväisiä, samoin käymälöiden kuntoon.

Näissä vastauksissa on epätietoisien määrä suuri, mikä kertoo todennäköisesti siitä, että asiaan ei ole kiinnitetty huomiota kulkiessa. Siis erityisiä puutteita on hyvin vähän. Toinen syy voi olla lyhyet reissut, jolloin ei asiaan kiinnitä niinkään huomioita.

44 - 45. VILLIN POHJOLAN KÄMPÄT

Villin Pohjolan kämppiä käytti noin joka viides (55 kpl) ja heistä pääosa oli tyytyväisiä. Tässä saattaa luonnollisesti olla niitä, jotka ovat olleet pelkästään Hossassa, koska Itärajan reitin välittömässä läheisyydessä ei ole Villin Pohjolan kämppiä. Yli-Vuokin tuvat ovat lähimpiä.

46 - 47. YKSITYISET PALVELUT

Yksityisiä palveluja käytti hieman useampi (80 kpl) eli joka neljäs ja palveluihin oltiin pääosin tyytyväisiä.

48. YKSITYISTEN PALVELUIDEN KÄYTÖN KIINNOSTUS

Puolet käyttäisi enemmän mökki- ja kanootti/vene -palveluja jos niitä olisi saatavilla. Myös petojen katselu ja aamiaismajoitus olisivat joka neljännen vastaajan kiinnostuksen kohteena mikäli niitä olisi enemmän saatavilla.

49 - 50. OLIKO SINULLA VAIHTOEHTOINEN KOHDE

Vaihtoehtoinen kohde olisi ollut 38 %:lla vastaajista, mutta muut olivat tulleet reitille nimenomaisena tarkoituksena kulkea siellä.

Miehillä oli useammin vaihtoehtoinen kohde. Vaihtoehto on useimmiten Lappi, mutta myös Kainuun ja Pohjois-Karjalan muut kohteet olivat vaihtoehtoina ja joillekin myös Ruotsin Lappi

51. MIKÄ ON ITÄRAJAN REITIN VETOVOIMA

Reitillä kulkeneet asettivat jälleen kerran luonnon yleensä ykkössijalle (54 %). Sen jälkeen tuli erämaisuus (18 %). Hiljaisuus (7 %) sai tässä katsannossa paljon kolmossijoja. Näitä kolmea voidaan siis luonnollisesti pitää valtteinä. 5 - 3 % kannatusta saivat Itärajan läheisyys, reitin pituus, kalastus ja metsästys sekä suurpedot. Vienalainen kulttuuri jäi ymmärrettävästi viimeiseksi, koska sitä ei tällä hetkellä reitillä näy ja kulkijat olivat kokeneet reittiä pääosin pohjoisosissa. Kolmen kärki oli miehillä ja naisilla sama, mutta miehiin teki seuraavaksi eniten vaikutusta reitin pituus ja naisilla Itärajan läheisyys.

52. VOITKO SUOSITELLA ITÄRAJANREITTIÄ YSTÄVÄLLESI

Mielenkiintoisen näkökulman Itärajan retkeilyreitien vetovoimaan ja potentiaaliin saa siitä että huolimatta noin kolmanneksen kriittisyydestä (hyvää ja huonoa kysymyksissä 40. - 41.) saa reitti kuitenkin muinaisen Neuvostoliiton äänestysprosenttia hipovan suositeltavuuden; ystäväilleen reittiä suosittelisi 98,39 % vastaajista!! (miehet 97,7, naiset 99,07)

TAUSTATIEDOT

Vaeltajien ikäjakaumassa kiinnittää huomiota se, että keski-ikäiset eli 45 - 54 vuotiaat (26 %) ja nuoret aikuiset eli 25 - 34 vuotiaat (24 %) ovat kaksi isointa ryhmää. Vanhempia vaeltajiaakin eli yli 55 v (19 %) on vastaajissa enemmän kuin nuorisoa eli alle 24 v (12 %).

Koska varsinaista vertailuaineistoa ei ole, niin eräänä sellaisena voisi pitää Suomen Ladun ja Suomen Luonnonsuojeluliiton jäsenten keski-ikää. Koska järjestökentässä on selkeästi enemmän varttuneempaa väkeä, niin voidaan päätellä, että kysely on tavoittanut hyvin niin näiden järjestöjen perusvaeltajat kuin sitten netin kautta myös nousevan vaellusharrastuksen uudet joukot.

Tämän kyselyaineiston perusteella vaeltaminen on selkeästi molempien sukupuolten harrastus. Epävirallisena havaintona voi sanoa myös erilaisten naisporukoiden määrän kasvaminen vaelluksen piirissä. Miehiä on vanhemmissa ikäluokissa enemmän.

Alueellisesti Uusimaa on sopivasti edustettuna, mutta todennäköisesti Lapin suosituilla jokamiesreiteillä "hesalaisten" osuus on suurempi. Tämä voisi olla lisätutkimisen arvoinen asia. Yksi mahdollinen selitys voisi olla, että seutu kiinnostaa vaihtoehtoa etsivää kokenutta vaeltajaa. Vastaajien vaelluskokemuksissa painottuu pitkään vaeltaneet.

Vastaajat ovat koulutettuja ja toimihenkilöt ovat isona ryhmänä, mutta myös opiskelijoiden määrä on suuri. Vastaajat ovat keskituloisia. Miehiä on enemmän johtavassa asemassa ja isommissa tuloluokissa kuin naisia.

ITÄRAJANREITIN KULKENEET VERSUS MUUT

Pääsääntöisesti itärajan reittiä kulkeneet eivät mitenkään selkeästi erottuneet muusta vaeltajajoukosta. Oikeastaan vasta kysymys, jossa kysytään alueen kulttuuriperintöä, on jonkinlainen kiinnostava ero niin että itärajan reittiä kulkevat antavat hieman enemmän arvoa kulttuuriasioille. Tässä reittiä kulkeneiden tietämys vienalaiskylistä ja Domnan pirtistä on todennäköinen syy.

Itärajan reitin kulkeneet ovat vain vähän kiinnostuneempia linjareiteistä.

Itärajan vaeltajat eivät ihan niin innolla osta aamiaismajoitusta tai yövy tällaisessa kesällä, mutta toisaalta hieman innokkaammin talvella. Syytä on vaikea arvata. Ehkä kyselyyn vastanneiden yrittäjien ja kehittäjien äänet pääsevät vaikuttamaan pienemmässä populaatiossa.

Ohjatut vaellukset kiinnostavat täsmälleen yhtä paljon reitillä kulkeneita kuin muitakin.

Koiravaljakkoajelut kiinnostavat itärajan tuntevia enemmän? Tässä voi olla myös yrittäjien ja kehittäjien vaikutusta eli pientä vinoutta aineistossa.

Varaustupia, autiotupia, opastauluja niin luonnosta kuin kulttuurista reitin tuntevat ihmiset haluavat hieman useammin.

Itärajan kulkeneissa miehet ovat enemmistönä (60 %) kun taas koko aineistossa naisia on hieman (52%) enemmän ja reitin kulkijat painottuvat vanhempiin ikäluokkiin.

Maakuntatarkastelussa Kainuusta löytyy luontevasti eniten reitillä kulkeneita ihmisiä ja Uudeltamaalta suhteessa vähiten.

Reitin tuntevat painottuvat ammatissa hieman enemmän yrittäjiin ja johtavassa asemassa oleviin kuin vastaajat kokonaisuudessaan.

NUORET VERSUS VANHAT

Kun tarkastellaan alle 34 -vuotiaita suhteessa yli 34-vuotiaisiin, ovat erot yllättävän pieniä. Tarkemmalla jaolla saadaan luonnollisesti esiin eroja nuorimman ja vanhimman ikäluokan välillä, mutta tarkasteltaessa vaelluskokemuksen jakautumista, niin vasta-alkajia on myös vanhemmissa ikäluokissa. Ymmärrettävästi vanhempia ikäluokkia löytyy selkeästi enemmän vain yli 20 vuotta vaeltaneista.

Hyvin selkeitä eroja löytyy siitä että vanhemmat ovat huomattavasti kiinnostuneempia kesällä vaeltamaan aamiaismajoituksesta toiseen ja taas nuoremmat selkeästi kiinnostuneempia koiravaljakkoajeluista.

Nuoret (alle 34 v.) vastaajat antavat hieman enemmän ymmärrystä avohakkuille, talousmetsille ja vastaantulijoiden jututtamiselle kuin vanhat (yli 34v.).

Vaelluskohteen etsintätavoissa nuorilla ja vanhoilla on yllättävän saman kaltaiset kuviot. Jopa nettietsiskely on molemmilla lähes yhtä vahvaa ja se että matkailutoimistot eivät näyttele mitään roolia. Vanhemmat selailevat jonkin verran enemmän esitteitä. Kohdassa muu lähde on vanhemmilla hieman pidempi pylvä ja siinä todennäköisesti eräkirjallisuus näyttele jotain osaa.

Vanhoilla ympyräreitti on aavistuksen verran suositumpi kuin nuoremmilla.

Mielenkiintoista on että nuorilla tulee kesällä teltan jälkeen laavu ja sitten vasta kämppäihminen ja vanhemmilla telttä - kämppä - hotelli - laavu. Todennäköisesti kyseessä on kovan alustan sietokyky!

Talvella niin nuoret kuin vanhemmatkin yöpyvät kaikkein kitsaimmin laavussa - ennen avotaivaan alla. Järjestys molemmilla on kämppä - hotelli - telttä.

Jo miehitetylle autiotuvalle tullessa yksinäisyyteen tarvittavan lisämatkan suosio on nuorilla vain vähän (alle 2 %) enemmän.

Hieman hanakammin vanhemmat (7%) varaisivat niin Villin Pohjolan kuin yksityisen kämpän. Samoin hieman paremmin maksaisivat.

Aamiaismajoituksesta toiseen vaeltamisessa kesällä on selkeä ero: Kun alle 34 vuotiaista 25 % on kiinnostunut varajaan aamiaismajoituksen reitillä, niin yli 34 vuotiaista siitä on kiinnostunut jo 43 %. Toisaalta vaeltaminen aamiaiselta toiselle talvisaikaan saa jo molemmilta yli 40 % kannatuksen ja ero on vain 5 % kun se kesällä on noin 10 %.

Ohjatulla vaelluksella erot ovat reilusti yli 10 % (kesällä 22% 37% ja talvella 30 ja 41)

Kiinnostuksensa koiravaljakkoajelulle ilmoittaa 44 % nuorista vastaajista, mutta vain 21 % vanhemmasta ikäluokasta. Tästä näkee että potentiaalia kotimaassa on ja se on myös kasvussa.

Nuoremmat vaeltajat ovat useammin sitä mieltä, että jotkut reitit ovat liian helppoiksi rakennettuja.

Vanhemmat toivovat useammin varaustupia ja hieman useammin myös opastauluja.

Kysyttäessä kiinnostusta joka heräsi pienen esittelyn myötä, niin nuoremmilla Luonnon ja hiljaisuuden jälkeen tuli petojen katselumahdollisuus ja vanhemmilla Itärajan läheisyys.

Arvostaessaan reittiä niin nuoremmilla kuin vanhemmilla tulee luonto ehdottomana ykkösenä, erämaisuus kakkosena (hieman selkeämmin vanhemmilla) ja hiljaisuus kolmosena. Niiden jälkeen nuoret arvostavat Reitin pituutta ja vanhemmat itärajan läheisyyttä. Seuraavaksi nuorilla tulee suurpedot ja vanhemmilla reitin pituus. Erot ovat pieniä.

Nuorissa on naisia 56 % ja vanhoissa miehiä 51 %. Pirkanmaalta ja Uudeltamaalta on enemmän vastaajissa nuoria ja Kainuussa enemmän vanhempia ikäluokkia. Nuorissa on enemmän akateemisia, opiskelijoita ja vähävaraisia.

KAINUU VERSUS UUSIMAA

Kainuulaisissa vastaajissa (158 kpl) on enemmän vanhempia ikäluokkia, työntekijöitä ja yrittäjiä sekä ammatillisen koulutuksen saaneita kuin uusmaalaisissa (426 kpl).

Kainuulaisissa oli suhteessa enemmän yli 20 vuotta vaeltaneita kuin uusmaalaisissa.

Uusimaalaiset tekevät pidempiä retkiä ja enemmän polkujen ulkopuolella.

Kainuulainen palaa herkemmin tutulle reitille.

Kainuulaista häiritsee hieman vähemmän hakkuu, taimikot ja talousmetsät.

Tietoa molemmat hakevat muuten samalla tavalla, mutta uusimaalaisilla on vaelluskeskustelusivut tärkeämmässä roolissa.

Retkikohteen valinnassa ei ole eroa, mutta kainuulainen retkeilee hieman enemmän perheen kanssa kuin uusimaalainen.

Kesällä uusimaalainen vaeltaja on selkeästi telttaihminen, mutta kainuulainen kaipaa kämppään.

Kämpän vuokrauksessa ja aamiaismajoituksen ostamisessa kainuulainen on hieman kiinnostuneempi, samoin kuin opastetuista vaelluksista. Tämän voi selittää osin se, että kainuulaisissa vastaajissa on enemmän vanhempia ikäluokkia.

Kainuulaiset vastaajat ovat hieman turvallisuushakuisempia kuin uusimaalaiset vastatessaan reitin rakenteisiin pitkistä välimatkakilometreihin.

Kainuulaisissa on enemmän itärajan reitin tuntevia.

Reitin arviossa ei ollut merkittävää eroa ja odotukset täyttyivät melko lailla samanlaisina. Vain metsäautoteiden määrä yllätti uusimaalaiset pahemmin.

Reitin rakenteisiin uusimaalaiset olivat hitusen tyytyväisempiä kautta linjan.

Yksityisiä palveluita kainuulaiset käyttivät kuljetuspalveluita lukuun ottamatta enemmän kuin uusimaalaiset. Toisaalta uusimaalaiset käyttäisivät näitä palveluja hieman hanakammin, jos niitä olisi paremmin tarjolla.

Luonto yleensä ja erämaisuus olivat molemmille tärkeimpiä arvioidessaan Itärajan reitin vetovoimatekijöitä. Muiden kriteerien kohdalla ehkä mielenkiintoista on että kainuulaiset arvostavat itärajan läheisyyden korkealle, mutta uusimaalaiset suurpedot.

2007

Ekointernet Oy

Heikki Susiluoma
Jarmo Halonen

[ITÄRAJAN RETKEILYREITTI – CASE FULUFJÄLLET]

Suomussalmen kunnan Vienan silta /Euregio Karelia – naapuruusohjelma -hankkeen yhtenä osana tehty selvitystyö Itärajan retkeilyreitin potentiaalin kartoituksesta.

CASE FULUFJÄLLET

Kansallispuistostatuksen tuomista hyvistä puolista esimerkkinä toimii Ruotsissa 2002 avattu Fulufjälletin Kansallispuisto joka monin tavoin edustaa uusajattelua Ruotsalaisten kansallispuistojen hallinnossa.

Tässä tapaustutkimuksessa asiaa käsitellään pääasiallisesti seuraavien Fulufjälletin kansallispuiston perustamisen yhteydessä tehtyjen tutkimusprojektien pohjalta (Fredman, Hörnsten Friberg & Emmelin, 2005), Naturvårdsverkets skötselplan för Fulufjällets nationalpark (Naturvårdsverket, 2002), sekä Marcus Jonssonin tekemiin turismiyrittäjien haastatteluihin Fulufjälletin ympäristössä kesällä 2005. Lisäksi on mukaan otettu lyhyt erillinen kappale tutkimuksesta (Malin Zillinger 2004), German Tourists and their use of guidebooks in Sweden.

Tapausta Fulufjället ei tässä käsitellä niinkään turismin lisääntymisen näkökulmasta, vaan lähinnä tarkastellaan niitä konflikteja ja niiden ratkaisuja, joita tällainen hanke väistämättä tuo mukanaan. Tarkoituksena on ennen kaikkea kiinnittää huomiota niihin mahdollisuuksiin ja vaikeuksiin, joita Kalevalan kansallispuiston kehittämisen yhteydessä tullaan kohtaamaan. Lisäksi pyritään kuvailemaan loppuraportissa ehdotettujen yrittäjien ja viranomaisten yhteistyötoimenpiteiden mahdollisia kompastuskiviä sekä mahdollisuuksia.

FULUFJÄLLETIN KÄVIJÄT – SUHTAUTUMINEN JA KÄYTTÄYTYMINEN

Kesällä 2003 Fulufjälletillä oli 53 000 kävijää, mikä on 40 % lisäys verrattuna vuoteen 2001. Melkein koko kävijämäärän lisäys on tapahtunut enemmän muokatuilla alueilla Njupesjärin vesiputouksen ympäristössä. Käyntien keskimääräinen pituus on lyhentynyt 1,6:sta 1,2 päivään.

Monet tulevat Fulufjällettiin nähdäkseen Njupesjärin vesiputouksen. Useimmat matkaavat paikalle omatoimisesti, vai 3 % oli järjestetyllä matkalla. Kahdelle kolmesta tärkein motiivi on käydä Njupesjärin vesiputouksella, 16 prosentille vaeltaminen ja 10-15 % vieraillee paikalla ensisijaisesti siksi, että alue on kansallispuisto.

KANSALLISUUS JA TAUSTA

Verrattuna muihin alueisiin Ruotsin tuntureilla on Fulufjälletin lähes kolmannes ulkomaisia kävijöitä suuri osuus. Sakslaiset ovat suurin ulkomaalaisryhmä, sen jälkeen tanskalaiset ja hollantilaiset. Ruotsalaisista kävijöistä lähes kaikki tulevat Etelä- tai Keski-Ruotsista, erityisesti Taalainmaalta ja Mälardalenista. Fulufjälletille on ominaista, että verrattain harva kävijä on nuoria verrattuna muihin tunturialueisiin.

AKTIVITEETIT JA MAJOITUS

Useimmat tulevat Fulufjälletille päiväretkelle. Kolme neljästä jäävät enimmillään kokonaiseksi päiväksi, ja lähes puolet viettävät vähemmän aikaa kuin 6 tuntia. Ennen kaikkea käydään Njupesjärin lähistöllä, mutta myös Göljädalen ja Rösjöstugan vetävät puoleensa paljon ihmisiä. Kaksi kolmasosaa käy Fulufjälletin ympäristössä. Runsaat 22 % yöpyy Fulufjälletillä tai kansallispuiston yhteydessä.

ELÄMYKSET JA SUHDE LUONTOON

Vierailu Fulufjälletillä merkitsee useimmille vaikuttavia kokemuksia, rentoutumista sekä koskemattoman ja puhtaan luonnon kokemista. Vuodesta 2001 vuoteen 2003 niiden ihmisten osuus, jotka kokivat eristäytymistä vieraista ihmisistä ja hiljaisuutta, on vähentynyt. Todennäköisesti tämä johtuu kohonneista kävijämääristä, mutta se saattaa myös olla seurausta siitä, että kävijöiden odotukset ovat muuttuneet kun alueesta tuli kansallispuisto.

REKREATIIVINEN KANTOKYKY

Njupesjärin vesiputouksen suuren kävijämäärän johdosta useimmat kohtaavat muita ihmisiä vaelluksen aikana. Jos kohtaamisia on liian paljon, tulee ruuhkainen tunne ja kokonaiselämys huononee. Fulufjällettiin on siksi tehty vaellusreitti, joka kulkee eri paikoissa vesiputoukselle ja sieltä pois, mikä on vähentänyt ruuhkan negatiivista efektiä. Tulokset viittaavat siihen että rekreatiivinen kantokyky ei ole ylitetty.

SUHTAUTUMINEN FULUFJÄLLETIN HOITON

Selvä enemmistö kävijöistä on sitä mieltä, että niin määrä kuin laatu on hyvä erilaisissa rakennelmissa kuten tuvat, laavut, reitit, jäteastiat ja viitoitukset. Informaatio, jota annetaan kansioiden, opastaulujen ja luontokeskusten kautta on myös yleisesti ottaen hyvää, ja parasta juuri luontokeskuksissa. Kansallispuiston sisäänkäyntien luona ja vesiputoukselle johtavan reitin varrella olevien opastaulujen informaatio tavoittaa eniten kävijöitä.

TURISMIN KEHITYS

Useimmat näkevät turismin kehittymisen kansallispuistoa ympärivällä alueella positiivisena asian, mutta 40 % suhtautuu negatiivisesti kansallispuistossa tapahtuvaan kehitykseen. Lähinnä on kyse erilaisista elämyksistä (eläimet, luonto, kulttuuri, ruoka, paikallisväestö) sekä ympäristöön mukauttamista, jota kävijät haluaisivat kehitettävän, kun taas vähemmän tärkeiksi koetaan turismin peruspalveluiden (matkustus ja majoitus) kehittäminen.

KÄVIJÖIDEN KÄYTTÄMÄ RAHA

Vajaalla puolella kävijöistä on menoja kansallispuistossa ja vain kolmanneksella niitä on Fulufjälletin ympäristössä. Kävijöiden yhteenlasketut menot kesällä 2003 ovat 5 Mkr kansallispuistossa ja 12 Mkr sen ympäristössä. Verrattuna vuoteen 2001 on vierailun yhteydessä rahaa kuluttaneiden osuus kasvanut.

FULUFJÄLLETIN KANSALLISPUISTO, JA TIE SINNE

Alue on jaettu neljään erilliseen ”elämisyöhykkeeseen”. Ulkoilua ja turismia on kehitetty niin kansallispuistossa kuin sen ympäristössäkin. Kansallispuisto perustamisen yhteydessä on alueella suoritettu Ruotsin oloissa ainutlaatuisen laaja kaksiosainen kävijätutkimus. Ajatuksena oli havainnollistaa kansallispuiston perustamisesta syntyvät muutokset. Kävijätutkimus suoritettiin kahdessa osassa vuosina 2001 ja 2003, vuotta ennen kansallispuiston perustamista ja vuosi kansallispuiston perustamisen jälkeen. Fulufjället on Ruotsin ensimmäinen kansallispuisto jossa sekä suunnittelu että toteutus perustuvat kävijöistä kerättyyn perusteelliseen tietoon.

Yleisesti ottaen kiinnostavan luonnon ohella Fulufjälletissä on kaksi selkeää turistinähtävyyttä – Ruotsin korkein vesiputous Njupesjär ja Göljånin suuri ”huuhtelu”, joka on myöhäiskesällä 1997 sattuneen rajuilman aikana tapahtuneen massiivisen eroosion tulosta. Alueella on 140 km valtion ylläpitämiä reittejä, 5 yöpymis- ja 10 levähdystupaa. Kansallispuisto on runsaat 38 000 hehtaaria ja siitä kaksi kolmasosaa on puutonta paljakkaa ja tunturikankaita.

Fulufjälletin kansallispuistoa luotaessa oli tarkoitus suurimmalta osin säilyttää alueen koskematon luonto ja vaativien eräkävijöiden ainutlaatuiset kokemukset hiljaisuudesta ja erämaisyydestä, samalla kun tiettyssä osassa puistoa parannetaan saavutettavuutta päiväretkeilijöiden kannalta. Jotta molempien kävijäryhmien toivomukset olisivat mahdollista toteuttaa, perustuvat puiston hoito-ohjeet ja suojelutoimenpiteet neliosaiseen vyöhykejätkäyttöön. Näin voidaan tyydyttää sekä suojeluvaatimukset että toivomukset erilaisista aktiviteeteistä – ja kansallispuisto voi saada paremman paikallisen hyväksynnän. Vastaavaa ROS-mallia käytetään usein myös Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Norjassa.

Kansallispuiston vyöhykejako voidaan nähdä osana suurempaa prosessia, jossa perinteinen ”ulkoa sisälle” prosessi on käännetty ”sisältä ulos” prosessiksi. Ajatuksena on ollut ennen kaikkea kehittää paikallisväestön ymmärrystä kansallispuiston hyödyistä. Prosessin tarkoitus oli osoittaa mitä hyötyä kansallispuisto perustamisesta on, sen sijaan että katsottaisiin mitä rajoituksia se tuo mukanaan – joka oli aiheuttanut paikallista vastustusta prosessin alkuvaiheessa.

Menestyksen perustana oli suuntauksen muutos kansallispuiston sisällä olevista rajoitteista sen ulkopuolella oleviin mahdollisuuksiin. Tämä "inside-out" -prosessi merkitsee uutta lähestymistapaa aluesuojeluun ja paikallisten yhteisöjen osallistumiseen Ruotsissa. Tämä on linjassa Ruotsin nykyisen, kestäväälle kehitykselle pohjautuvan, suojelustrategian kanssa, joka ottaa huomioon sekä ekologiset että sosioekonomiset kehitykset alueella.

Tutkimustulosten perusteella reilut 40 prosenttia Fulufjälletin turisteista koki että alue tuli houkuttelevammaksi käyntikohteeksi, kun siitä tuli kansallispuisto.

FULUFJÄLLET, SITÄ YMPÄRÖIVÄ ALUE JA TURISMI

Fulufjälletin kansallispuistoa ei voida tarkastella maantieteellisesti eristettynä tapauksena. Ratkaisevaa sen syntymiselle ja tulevaisuudelle on sitä ympäröivä alue ja sen asukkaat sekä alueen ulkopuolelta tulevat matkailijat. Kansallispuisto itsessään voi olla nähtävyys joka vetää puoleensa kävijöitä, mutta usein puisto kuuluu osaksi suurempaa turistista järjestelmää kuljetuksineen, asumisineen, ruokailuineen ja aktiviteetteineen. Vaikka kansallispuisto usein onkin matkan kohde, niin paljon matkaan liittyvästä taloudellisesta aktiviteetistä liittyy puiston lähiympäristöön.

Alueellisesta näkökulmasta katsottuna muodostaa Fulufjälletin kansallispuisto monella tapaa jo alueella olevaa tarjontaa täydentävän nähtävyyden. Lähistöltä löytyy mm. Idre Fjäll sekä Sälenfjällen, joilla on enemmän hiihtokeskukseen liittyvää talvi- ja kesätoimintaa. Lisäksi Grövelsjö:stä löytyy monia vaeltamiseen, kalastukseen ja murtomaahiihtoon liittyviä aktiviteettikeskuksia. Tätä kokonaisuutta on markkinoitu jo 1980-luvun puolivälistä asti yhtenäisenä turistikohteena. Vuonna 1986 perustettiin Särna-Idre-Grövelsjöfjällen säätiö, josta sitten muodostui vuonna 2001 Idre Turism Ab.

TAVOITEKONFLIKTEJA FULUFJÄLLETISSÄ?

Kansallispuiston perustamisen yhteydessä suoritettiin myös turismin kehittämiseen tähtäävä projekti, jossa paikallisten yrittäjien näkemyksiä tarkasteltiin kansallispuiston perustamisen hyötyjen ja haittojen näkökulmasta.

Vaikkakin Fulufjälletin kansallispuiston pääasiallinen tarkoitus on sen ainutlaatuisen luonnon säilyttäminen, on viranomaisten taholta samanaikaisesti olemassa tietoinen strategia, joka tukee luonnonvarojen aktiivisempaa hyödyntämistä ja mahdollistaa yrittäjille luontokokemusten kaupallistamisen. Kansallispuiston olemassaolon tulee parantaa turismielinkeinon edellytyksiä, joka puolestaan tulee luoda paikalliselle yhteisölle uusia mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Tämä kaksijakoinen tavoite Fulufjälletin kansallispuistolle antaa aihetta pohdiskelulle: onko tosiaan mahdollista yhdistää luonnon säilyttäminen ja kaupallistetut luontokokemukset? Jos kaupallistamistoimenpiteiden ja suojeluintressien tavoitteet ovat erilaisia ja vastakkaisia, voimme puhua päämääräkonfliktista.

HALLINTO TARVITSEE PAREMPAA TURISMIOSAAMISTA

On herännyt kysymys onko alueen hallinnoijalla ja vastuullisella viranomaisella pätevyyttä pysyä mukana turismin kehityksessä. Yrittäjien puolelta katsotaan, että turistilliset perspektiivit eivät oikein ole edustettuina hallinnon puolesta (Länsstyrelsen) kuin ei myöskään vastuullisen viranomaisen (Naturvårdsverket) puolesta. Koska puistosta on kehittynyt alueen merkittävin nähtävyys ja sillä on elämyksiin suuntautunut tarkoitus, on yrittäjien mielestä turisminperspektiiviä priorisoitava korkeammalle.

Siksi tässä tarkastellaan paikallisten yrittäjien asenteita Fulufjälletin kansallispuistoa kohtaan nimenomaan turismin perspektiivistä. Perimmäisenä tarkoituksena on tutkia päämääräkonfliktien syntyä hyödyntämis- ja säilyttämisisntressien välillä Fulufjälletin alueella.

Tärkeitä kysymyksiä ovat:

- Mitkä edellytykset Fulufjälletin kansallispuistolla on luontoon perustuvalle aktiviteettiturismille?
- Onko yrittäjien ja Fulufjälletin kansallispuiston välillä olemassa eturistiriitoja?
- Mikä kansallispuistossa on positiivista ja mikä negatiivista turismin näkökulmasta?

Fulufjällrenkaan taloudellisella seuralla (Fulufjällsringen Ekonomisk Förening) on noin 40 jäsenyritystä, jotka toimivat majoituksen, käsityöläisyyden, aktiviteettien, elämysten ym. parissa. Seuran tehtävänä on edistää jäsenten taloudellista tilaa kestävästi kehittämällä kävijätoimialaa Fulufjälletissä ja sen ympäristössä (Malung - ja Älvdalenin kunta yhteistyössä Trysilin kunnan kanssa) jäsenten yli kaikkien aluerajojen ulottuvalla taloudellisella, sosiaalisella, ekologisella ja kulttuurisella yhteistyöllä (www.fulufjällsringen.com). Seura tekee muun muassa ideakehitystä, paketointia ja markkinointia sekä antaa koulutusta.

Useat yrittäjistä ovat jo nyt kansainvälisillä markkinoilla ja heidän mukaansa tässä yhteydessä kansallispuistostatuksesta saattaa tulla ratkaiseva tekijä. Kyseenalaistajat/asianomaiset nostavat myös esiin turismille välttämättömän infrastruktuurin kehityksen, joka on seurausta kansallispuiston perustamisesta. Useat toimijat huomauttavat kuitenkin ettei heidän yksittäinen toimintansa toistaiseksi ole vaikuttanut positiivisesti mitään tulevaa esim. liikevaihtoon. Alalle on tullut yksi yritys lisää ja pari muuta on lisännyt tarjontaansa; nämä ovat hyvin epäileviä olisivatko valinheet panostaa alueelle, ellei Fulufjälletistä olisi tullut kansallispuistoa.

YRITTÄJÄHAASTATTELUJEN TULOKSET LYHYESTI

Turismin parissa toimivien yrittäjien haastattelut on suoritettu Fulufjälletin alueella kesällä 2005. Haastattelut osoittavat, että kaikki toimijat ovat siitä samaa mieltä, että Fulufjälletin kansallispuistolla on ollut positiivinen vaikutus alueen turismin kehitykselle. Fulufjälletin kansallispuisto antaa alueelle erityistä vetovoimaa, jota monien mielestä ei aikaisemmin ollut. Yrittäjät nostavat myös esiin turismille välttämättömän infrastruktuurin kehityksen, joka on seurausta kansallispuiston perustamisesta.

Haastattelujen tulokset osoittavat myös useita syitä siihen että yrittäjillä on niin vahva ekologinen perspektiivi:

- Ekologinen elämäntyyli: Useimmat alueella toimivista yrittäjistä ovat asuneet alueella pitkään. Vaihtoehtoisesti luonnon kauneus on ollut vahvasti vaikuttava tekijä valita muuttaa asumaan alueelle. Näillä ihmisillä on yrittäjyytensä ohella suuri kiinnostus luontoon.
- Toiminnan luonne: Aktiviteetit ovat itsessään tavattoman luontoriippuvaisia. Yrittäjillä on vahva tietoisuus tästä riippuvuudesta. Tämä pätee erityisesti aktiviteettiyrittäjiin.
- Kyky toimittaa laatua: Moni yritys huomauttaa, miten vahva yhteys pitkäjänteisen, ekologisen työn ja laadun välillä on. Tässä on ennen kaikkea kyse laadusta markkinoiden näkökulmasta. Yritysten asiakkaat olettavat yritysten olevan ympäristöystävällisiä.
- Kilpailuetu – markkinointiväline: Kauaskantoisen kestävän kehityksen eteen tehtyä työtä ei tehdä hiljaisuudessa. Monet yrittäjät huomauttavat kuinka positiivisena ympäristöystävällisyys mielletään markkinoilla. On siis olemassa kaupallisia hyötyä tarjota ympäristöystävällinen tuote.

Näyttää ilmiselvältä että yritysten muodostamalla verkostolla on suunnattoman paljon suuremmat mahdollisuudet kohteessa kuin yksittäisellä toimijalla. Siksi myönteinen suhtautuminen verkostoitumiseen on yksi Fulufjället-alueen vahvuuksista kohteena. Niillä ponnisteluilla, joita tähän mennessä on tehty olemassa olevien yhteistyöprojektien puitteissa, on kuitenkin ollut rajallinen vaikutus kohteen kehitykselle. Tässä on nyt olemassa ainutlaatuinen mahdollisuus arvioida, vetää johtopäätöksiä ja saada kokemusta olemassa olevista yhteistyöprojekteista ennen kuin ryhdytään uusiin.

MUUNLAISIA TAVOITEKONFLIKTEJA

Vaikka perustavanlaatuisia ristiriitoja ei siis näytä esiintyvän suojeluintressien ja kaupallisten toimijoiden välillä, on tietenkin olemassa säädöksiä, jotka vaikuttavat yrittäjien mahdollisuuksiin. Pari yritystä tarjoaa muun muassa vierailijoilleen hevosratsastusta, mitä ei kansallispuiston perustamisen myötä sallita Fulufjälletillä. Toimijoiden mukaan ratsastuksen aiheuttama kulumista voitaisiin rajoittaa muilla tavoin kuin totaaliikiellolla.

Tunturin majoitusjärjestelyt aiheuttavat myös jonkin verran huolta. Tällä hetkellä ei ole minkäänlaista mahdollisuutta varata majoitusta tiettyihin osiin tunturia. Toimintaa tunturilla järjestävät yritykset kokevat tämän suureksi riskiksi, koska he eivät voi taata asiakkailleen yöpymispaikkaa: tupa saattaa olla täynnä sinne saavuttaessa. Yrittäjät pelkäävät, että tämä ongelma saattaa pahentua lisääntyvän turismin myötä. Ratkaisu olisi mahdollisuus etukäteisvaraukseen. Toinen vaihtoehto, josta on keskusteltu, olisi erityisten majapaikkojen pystyttäminen yritysten asiakkaille. Tämä koetaan hyvin myönteisenä aloitteena Lääninhallitukselta.

YHTEENVETO

Fulufjället nähtävyytenä houkuttelee huomattavan paljon enemmän kävijöitä kansallispuistoksi nimittämisen jälkeen. Vaikka asiaan vaikuttaakin useampi tekijä, ei ole minkäänlaista epäilyä siitä, että kansallispuisto on herättänyt huomion lisääntyvien kävijöiden keskuudessa, eritoten ruotsalaisten. Josko tämä lisääntyminen on kansallispuiston pysyvä funktio vai ohimenevä ilmiö, joka on yhteydessä itse puiston syntyyn, on luonnollisesti tärkeä kysymys johon ei tällä hetkellä voida vastata. On kohtuullista ajatella että juuri perustetulla kansallispuistolla on merkitystä muun muassa informaatioefektin ja siihen kuuluvan laatuleiman myötä. Se että kansallispuistolla on suurempi merkitys vyöhykkeiden 1-3 kävijöille kuin vyöhykkeen 4 kävijöille, puhuu myös tämän puolesta. Lyhyen perspektiivin tutkimuksissa näyttää kuitenkin siltä että juuri Taalainmaan ulkopuolelta tulevien ruotsalaisten määrä on lisääntynyt eniten kansallispuiston perustamisen seurauksena. Kiinnostava kysymys tulee olemaan seurata, josko puisto pitkällä tähtäimellä houkuttelee muita ryhmiä ja kansallisuuksia, joille informaatioefekti tapahtuu hitaammin.

Fulufjälletin vyöhykejako näyttää olleen menestyksellinen monessakin suhteessa. Osaksi absoluuttinen kävijämäärä on lisääntynyt, mutta myös vyöhykkeen 4 kävijöiden osuus on lisääntynyt, osaksi vähemmän muokattujen vyöhykkeiden kävijäosuus on vähentynyt. Lyhytaikaisten vierailijoiden kanavointi turistillisesti tärkeisiin osiin ja erilaisten vierailijaryhmien selkiyttäminen yhdistetään näin puiston toisten osien luontoarvojen säilyttämisen ja erämaaelämysten kanssa. Jos vyöhykejako käsittää myös Fulufjälletin ympäristön, saa toiminta-ajatus tukea myös kun tarkastellaan turismin kehitystä. Merkittävä vähemmistö suhtautuu kuitenkin kielteisesti turismiin itse kansallispuistossa. Vyöhykejako on myös ollut menestyksellinen suhteessa itse ROS-mallin perusajatukseen, ts. että kävijöille on voitu tarjota kokonainen kirjo elämysmahdollisuuksia. Tulokset osoittavat, että kävijöiden kokemukset paljolti vastaavat sitä mitä vyöhykejaolla on tarkoitus tarjota. Osittain tämä voi selittyä sillä että vyöhykejako toimii myös tärkeänä informaationlähteenä tarjolla olevista asioista mikä mahdollistaa tietoisien valintojen toteutumisen.

SAKSALAISET SUURIN ULKOMAINEN KÄVIJÄRYHMÄ

Fulufjälletin kasvaneet kävijämäärät vuodesta 2001 vuoteen 2003 selittyvät lähinnä Ruotsalaisten kävijöiden lisääntymisellä. Saksalaiset vierailevat Fulufjälletillä osana kiertomatkaa.

Saksalaisille ei Njupesskärsin vesiputous ole samanlainen vetonaula kuin Ruotsalaisille, vaan he viihtyvät lähinnä tunturia ympäröivässä metsämaastossa ja vaativammilla vaellusreiteillä. Saksalaisilla ja paikallisilla asukkailla on samanlaiset kokemukset hiljaisuudesta, erämaisyydestä, sekä koskemattomasta ja puhtaasta luonnosta.

Taalainmaalta tulevat kävijät ovat positiivisimpia turismin kehittämisen suhteen niin itse kansallispuistossa kuin sen ympäristössäkin. Saksalaiset kokevat asumisen ja aktiviteettien luonnonmukaisuuden tärkeämmäksi kuin Ruotsalaiset, mutta haluavat myös enemmän kontakteja paikallisväestön kanssa. Saksalaiset käyttävät kaikista matkailijaryhmistä eniten rahaa sekä kansallispuistossa että sen ympäristössä.

KUVA RUOTSISTA SAKSALAISSA OPASKIRJOISSA

Saksassa myynnissä olevat opaskirjat vaikuttavat suurelta osin siihen mitä matkakohteita, matkareittejä ja nähtävyyksiä saksalaiset turistit valitsevat vieraillessaan Ruotsissa.

Näin todetaan Malin Zillingerin tutkimuksessa, joka on tehty ETOURin puitteissa. Hän on tarkastellut yhdeksää suurimman levityksen saanutta saksalaista opaskirjaa, joiden aiheena on Ruotsi.

Mikään näistä ETOURin tutkimuksessa olleesta yhdeksästä kirjasta ei esittele koko Ruotsia yhtenä alueena, vaan maa on jaettu erilaisiin alueisiin, eikä kunta- tai lääninrajoja oteta lainkaan huomioon. Sen sijaan painopiste on kullakin alueella olevilla nähtävyyksillä.

Kun on kyse luonnosta, löytyy pohjoinen Ruotsi korkealta kaikilta listoilta. Tämä ei olekaan suoranainen yllätys, koska siinä osassa maata on runsaasti puhuttelevaa luontoa, luonnonsuojelualueita, vaellusreittejä ja tunturialueita. Kirjoissa on myös vahvasti tuotu esiin hirviä ja poroja (tai fokuoitu hirviin ja poroihin).

Fredman, P., Hörnsten Friberg, L. & Emmelin, L. 2005. *Friluftsliv och turism i Fulufjället. Före - efter nationalparksbildningen*. Naturvårdsverket, rapport 5467. Dokumentation av de svenska nationalparkerna, nr 18.

Naturvårdsverket, 2002. *Fulufjällets Nationalpark: skötselplan. SNV Rapport 5246*. Naturvårdsverket.

Robert Pettersson & Bo Svensson. 2005. *Målkonflikter mellan natur, kultur och turism i hållbart utvecklingsarbete*. ETOUR 2005

Malin Zillinger. 2004. *German Tourists and their use of guidebooks in Sweden*. Working Paper, ETOUR 2004:1

MUUTA LUETTAVAA AIHEESTA:

Bodén, B. & Rosenberg, L. 2004. *Kommersiell turism och lokal samhällsutveckling. En studie av sex svenska fjälldestinationer*. ETOUR, rapportserien, R2004:115.

Eagles, P.F.J. & McCool, S.F. 2002. *Tourism in National Parks and Protected Areas. Planning and Management*. Cabi Publishing.

Emmelin, L., Fredman, P. & Sandell, K. 2005. *Planering och förvaltning för friluftsliv – en forskningsöversikt*. Naturvårdsverket, rapport 5468.

Fredman, P. & Hörnsten, L. 2004. Perceived crowding and visitor satisfaction in Fulufjäll National Park, Sweden. In: Camarda, I., Manfredo, M.J., Mulas, F. & Teel, T.L. (eds.)

Lundqvist, R. 2002. *Fulufjället. Nationalpark i Dalafjällen*. Naturvårdsverket.

Machlis, G.E. & Field, D.R. 2000. *National Parks and Rural Development. Practice and Policy in the United States*. Island Press. Washington, D.C.

Wallsten, P. 2003. The "Inside-Out" Process. A Key Approach for Establishing Fulufjället National Park in Sweden. *Mountain Research and Development*, 23(3):227-229.

KIRJEENVAIHTOA LYHYESTI

Olemme olleet yhteydessä useisiin Ruotsin vaellusreittejä tutkiviin, suunnitteleviin ja rakentaviin tahoihin, ja kysyneet löytyykö Itärajan retkeilyreittiä vastaava reitti Ruotsista. Mikään taho ei ole kyennyt löytämään tietokannoistaan vastaavaa reittiä, mutta ovat avuliaasti ohjanneet toiselle taholle, joiden voisi olettaa tuntevan sellaisen, jos sellainen on olemassa. Selvimmin asian ilmaisi BNR Ecotour Consulting AB:n johtaja Johan C. Knulst, joka totesi, ettei Ruotsissa hänen tietääkseen ole ainoatakaan pidempää ja vähän kuljettua vaellusreittiä ilman nähtävyyksiä.

Myöskään eräs toinen käyty kirjeenvaihto ei vastannut alkuperäiseen kysymykseen vaellusreitistä, mutta kertoo hie-man siitä monimuotoisuudesta, jolla Ruotsissa rakennetaan, hallinnoidaan ja markkinoidaan vaellusreittejä.

Alla muutamia saamiamme sähköposti vastauksia:

”Hej Jarmo,

Tack för ditt epost brev. Jag har kollat min databas på möjliga vandringsleder där besöksfrekvensen är låg och det inte finns några sevärdheter längs leden. Den kombinationen finns nog inte i Sverige. Alla vandringsleder har häftiga upplevelser (naturliga såväl som samhällets) längs sträckan. Men det finns exempel på leder där man har gjort en del insatser på marknadsföring som inte har lett till ökade besöksfrekvenser.

Ett exempel på det är höglandsleden i småland (förvaltas av de olika kommuner längs den 360 km långa leden, kommunerna ansvarar för att delsträckor i deras kommun underhålls). Besöksfrekvensen förblir låg.

Troliga orsaker är att leden delvis underhålls mycket bristfällig, markeringar inte stämmer på visa delsträckor, och marknadsföringen inte centraliserats, så som det har gjorts i andra fall (t. ex. Skåneleden i Skåne och Sörmlandsleden i Sörmland).

Om det gäller info om undersökningar i Sverige i samband med turism och utveckling föreslår jag att du tar kontakt med Turistdelegationen <http://www.tourist.se/> eller Etour (europeiska turism och näringslivets forskningsorgan i Sverige) <http://www.etour.se/>

Lycka till!

Med vänliga hälsningar

Johan

BNR Ecotour Consulting AB”

”Hej Jarmo

Ursäkta jag dröjt med mitt svar.

Jag heter Anders Larsson och arbetar åt Stiftelsen för fritidsområden i Skåne som är huvudansvarig för Skåneleden. Vi har ett samordningsansvar som omfattar kvalitet, marknadsföring, utveckling mm. Respektive kommun svarar för och sköter sin del av leden.

Kul att höra av en kollega från Finland. Min hustru och jag vandrade en del av Karhunpolku vid midsommar i år.

Skåneleden står precis i startgroparna för att utföra ett test gällande det du beskriver. Min kollega Kenneth Joelsson skall undersöka möjligheten att starta ett servicenätverk utmed en utvald del av Skåneleden.

Den skall på markägarens, kommunens, näringsidkarens förutsättningar öka vandrarens totalupplevelse samt skapa publicitet och arbetstillfällen.

Föreslår att du kontaktar Kenneth för vidare diskussion: kenneth.joelsson@skogssallskapet.se

Med vänliga hälsningar

Anders Larsson

på uppdrag av

Stiftelsen för fritidsområden i Skåne”

”Hej

Jag föreslår att du kontakter Per Vallsten vid Tyresta nationalpark söder om Stockholm. Han borde känna till vilka studier som gjorts inom området. Ett annat namn är Ingemar Ahlström som arbetar som konsult inom området.

per.wallsten@tyresta.se

ingemar.ahlstrom@telia.com

Med Vänliga Hälsningar

Ulf Silvander

Generalsekreterare

Svenskt Friluftsliv / FRISAM”

”Hej!

Jag har sänt din förfrågan vidare till kjell-ove.nordstrom@regionorebro.se som ansvarar för Bergslagsleden i Örebro län. Skogssällskapet i Skåne har också utvärderat vandring på Skånelden, tror jag. Gå in på www.skogssallskapet.se och välj regionkontor Skåne.

Med vänlig hälsning

Ingemar Ahlström

FRILUFTSPLANERING”

2007

Ekointernet Oy

Heikki Susiluoma
Jarmo Halonen

[ITÄRAJAN RETKEILYREITTI – KYSELYN YHTEENVETO]

Suomussalmen kunnan Vienan silta /Euregio Karelia – naapuruusohjelma -hankkeen yhtenä osana tehty selvitystyö Itärajan retkeilyreitin potentiaalin kartoituksesta.

 Vertailuryhmä: Kaikki vastaajat

1. Olen retkeillyt

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	0 – 1 vuotta	91	5,10%					
2.	2 – 5 vuotta	226	12,67%					
3.	5 – 10 vuotta	347	19,45%					
4.	10 – 15 vuotta	301	16,87%					
5.	15 – 20 vuotta	225	12,61%					
6.	yli 20 vuotta	594	33,30%					
	Yhteensä	1784	100%					

2. Arvioi omia retkeilytapojasi seuraavien väittämien osalta

	lähes yksinomaan (Arvo: 5)	paljon (Arvo: 4)	jonkin verran (Arvo: 3)	vähän (Arvo: 2)	en ollenkaan (Arvo: 1)	Yhteensä
Teen päiväretkiä (avg: 3,43)						100 %
Teen muutaman päivän vaelluksia (avg: 2,52)						100 %
Teen pitkiä vaelluksia (viikko tai enemmän) (avg: 2,14)						100 %
Kuljen pääosin merkittyjen polkujen ulkopuolella (avg: 2,85)						100 %
Yhteensä	8 %	16 %	33 %	25 %	17 %	

3. Arvioi seuraavia väittämiä omalta kohdaltasi

	täysin samaa mieltä (Arvo: 5)	jokseenkin samaa mieltä (Arvo: 4)	en osaa sanoa (Arvo: 3)	jokseenkin eri mieltä (Arvo: 2)	täysin eri mieltä (Arvo: 1)	Yhteensä
Palaan mielelläni tutulle reitille uudestaan (avg: 3,48)						100 %
Vaellus on minulle itsensä voittamista – urheilusuoritus (avg: 2,71)						100 %
Etsin vaelluksen kohteeksi joka vuosi uuden kohteen (avg: 3,24)						100 %
Luonto itsessään on vaellukseni kohde (avg: 4,52)						100 %

Pätkä metsäautotietä reitillä pilaa retkitunnelman (avg: 2,72)		100 %
Vaelluksella on mielestäni olennaista kiireettömyys (avg: 4,60)		100 %
Vaellus on parhaimmillaan, kun ei tapaa muita ihmisiä (avg: 3,13)		100 %
Avohakkuu on ymmärrettävä osa luontoa reitillä (avg: 2,73)		100 %
Vastaantulijoita on mukava jututtaa (avg: 3,65)		100 %
Taimikko ei sovi patikkareitin osaksi (avg: 3,04)		100 %
Talousmetsässä on mukava patikoida (avg: 2,93)		100 %
Yhteensä	19 % 36 % 11 % 25 % 8 %	

4. Arvioi kohdaltasi eri tapoja etsiä tietoa retkeilyreiteistä

	erittäin tärkeä (Arvo: 5)	melko tärkeä (Arvo: 4)	vähän tärkeä (Arvo: 3)	ei lainkaan tärkeä (Arvo: 2)	en osaa sanoa (Arvo: 1)	Yhteensä
Luontoon.fi-sivuston kautta (avg: 3,70)						100 %
Muun internetsivuston kautta (avg: 3,67)						100 %
Vaellussivustojen keskusteluryhmien kautta (avg: 2,94)						100 %
Esitteitä/alan lehtiä selaamalla (avg: 3,53)						100 %
Matkailutoimistosta kysymällä (avg: 2,27)						100 %
Karttoja tutkimalla (avg: 4,29)						100 %
Tuttavilta kyselemällä (avg: 3,94)						100 %
Yhteensä	20 %	35 %	22 %	20 %	4 %	

	erittäin tärkeä (Arvo: 5)	melko tärkeä (Arvo: 4)	vähän tärkeä (Arvo: 3)	ei lainkaan tärkeä (Arvo: 2)	en osaa sanoa (Arvo: 1)	Yhteensä
Jokin muu - mikä (avg: 3,18)						100 %
Yhteensä	33 %	26 %	3 %	3 %	35 %	

5. Arvioi Sinulle tärkeät retkikohteesi valintaan vaikuttavat asiat/perusteet

	erittäin tärkeä (Arvo: 5)	melko tärkeä (Arvo: 4)	vähän tärkeä (Arvo: 3)	ei lainkaan tärkeä (Arvo: 2)	en osaa sanoa (Arvo: 1)	Yhteensä
Luonto yleensä (avg: 4,76)						100 %
Jokin erityinen luonnon nähtävyys (avg: 3,92)						100 %
Reitin fyysinen haastavuus (avg: 3,15)						100 %
Reitin palveluvarustus (mökkit, laavut,) (avg: 3,38)						100 %
Saatavilla oleva informaatio (reittikartat, esitteet,) (avg: 3,93)						100 %
Saavutettavuus julkisilla liikenneyhteyksillä (avg: 2,99)						100 %
Ystävän suositus (avg: 3,66)						100 %
Etäisyys asuinpaikasta (avg: 3,04)						100 %
Alueen kulttuuriperintö (avg: 3,41)						100 %
Yhteensä	20 %	35 %	28 %	15 %	1 %	

6. Kumpi usean päivän retkireittivaihtoehto on sinusta houkuttelevampi

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Paikasta (A) paikkaan (B) kulkeva linjareitti	433	24,27%					
2.	Lähtöpisteeseen palaava ympyräreitti	1115	62,50%					
3.	En osaa sanoa	236	13,23%					
	Yhteensä	1784	100%					

7. Retkeiletkö pääosin

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Yksin	227	12,72%					
2.	Kaksin	810	45,40%					
3.	Perheen kanssa	230	12,89%					
4.	Ryhmässä	493	27,63%					
5.	Ohjatulla retkellä	24	1,35%					
	Yhteensä	1784	100%					

8. Miten alla olevat majoitustavat kuvaavat Sinua retkeillessäsi KESÄLLÄ. Merkitse tärkeysjärjestys (1= kuvaavin ... 5 = huonoiten kuvaava)

Olen kesällä retkeillessäni

Sijoitus	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
telttaihminen	831	46,58%	347	19,45%	351	19,67%	169	9,47%	86	4,82%
kämppäihminen	385	21,58%	452	25,34%	429	24,05%	450	25,22%	68	3,81%

laavuihminen	230	12,89%	620	34,75%	575	32,23%	294	16,48%	65	3,64%
hotelli-ihminen	193	10,82%	138	7,74%	118	6,61%	258	14,46%	1077	60,37%
avotavasihminen	145	8,13%	227	12,72%	311	17,43%	613	34,36%	488	27,35%
Yhteensä	1784	100,00%	1784	100,00%	1784	100,00%	1784	100,00%	1784	100,00%

9. Miten alla olevat majoitustavat kuvaavat Sinua retkeillessäsi TALVELLA. Merkitse tärkeysjärjestys (1= kuvaavin ... 5 = huonoiten kuvaava)

Olen talvella retkeillessäni

Sijointus	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
kämppeihminen	979	54,88%	451	25,28%	109	6,11%	128	7,17%	117	6,56%
hotelli-ihminen	368	20,63%	404	22,65%	186	10,43%	300	16,82%	526	29,48%
telttaihminen	169	9,47%	365	20,46%	516	28,92%	677	37,95%	57	3,20%
avotavasihminen	151	8,46%	93	5,21%	94	5,27%	379	21,24%	1067	59,81%
laavuihminen	117	6,56%	471	26,40%	879	49,27%	300	16,82%	17	0,95%
Yhteensä	1784	100,00%	1784	100,00%	1784	100,00%	1784	100,00%	1784	100,00%

10. Mikä olisi valintasi siinä tapauksessa, että pitkällä vaelluksella saavut autiotuvalle, joka on täysi.

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Mieluiten yövyn samassa pihapiirissä olevassa laavussa tai omassa teltassa.	1579	88,51%					
2. Lähdän pitkällekin lisämatkalle seuraavaan laavuun/kämppeään/tulipaikalle saadakseni olla yksin	205	11,49%					
Yhteensä	1784	100%					

11. Voisin vuokrata vaelluksella Metsähallituksen vuokratuvan tai Villin Pohjolan mökin reitin varrelta, mikäli se olisi helposti varattavissa (esimerkiksi matkapuhelimella).

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Kyllä	1556	87,22%					
2. En	228	12,78%					
Yhteensä	1784	100%					

12. Olisin valmis maksamaan yöstä vuokratuvassa

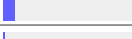

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. 5 € / henkilö/yö	271	17,37%					
2. 10 € / henkilö/yö	806	51,67%					
3. 20 € / henkilö/yö	354	22,69%					
4. 30 € / henkilö/yö	65	4,17%					
5. 40 € / henkilö/yö	5	0,32%					
6. 50 € / henkilö/yö	3	0,19%					
7. Muu, mikä	56	3,59%					
Yhteensä	1560	100%					

13. Voisin vuokrata vaelluksella yksityisen mökin reitin varrelta, mikäli se olisi helposti varattavissa (esimerkiksi matkapuhelimella).

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Kyllä	1378	77,24%					

2.	En	406	22,76%	
Yhteensä		1784	100%	

14. Olen valmis maksamaan yöstä yksityisessä mökissä

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	10 € / henkilö/yö	425	30,73%					
2.	20 € / henkilö/yö	541	39,12%					
3.	30 € / henkilö/yö	257	18,58%					
4.	40 € / henkilö/yö	65	4,70%					
5.	50 € / henkilö/yö	31	2,24%					
6.	60 € / henkilö/yö	5	0,36%					
7.	Muu, mitä	59	4,27%					
Yhteensä		1383	100%					

15. Ostaisin vaelluksella aamiaismajoituspalvelun, mikäli se olisi helposti varattavissa (esimerkiksi matkapuhelimella).

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	653	36,60%					
2.	En	1131	63,40%					
Yhteensä		1784	100%					

16. Olisin valmis maksamaan aamiaismajoituspalvelusta

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	20 € / henkilö/yö	286	43,53%					
2.	30 € / henkilö/yö	229	34,86%					
3.	40 € / henkilö/yö	62	9,44%					
4.	50 € / henkilö/yö	21	3,20%					
5.	60 € / henkilö/yö	7	1,07%					
6.	Muu, mitä	52	7,91%					
Yhteensä		657	100%					

17. Minua kiinnostaa omatoiminen vaeltaminen KESÄLLÄ majoituspalvelusta toiseen (nk. lakanamajoitusta aamiaisella)

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	638	35,76%					
2.	Ei	1146	64,24%					
Yhteensä		1784	100%					

18. Minua kiinnostaa omatoiminen vaeltaminen TALVELLA majoituspalvelusta toiseen (nk. lakanamajoitusta aamiaisella).

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	855	47,93%					
2.	Ei	929	52,07%					
Yhteensä		1784	100%					

19. Ohjatulla kesävaelluksella matkanjärjestäjä huolehtii majoitusjärjestelyistä, ruokailuista sekä tarvittaessa varusteiden hankinnasta. Vaelluksella patikoidaan 10 – 20 km päivämatoja asiantuntevan oppaan johdolla ja mukana kannetaan vain pientä henkilökohtaista matkavarustusta. Muut tavarat kuljetetaan majoituspaikasta toiseen. Kiinnostako sinua tällainen matkailu?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	556	31,17%					
2.	Ei	1228	68,83%					

Yhteensä	1784	100%
-----------------	-------------	-------------

20. Olen valmis maksamaan tällaisesta opastetusta kesävaelluksesta Suomessa maksimissaan

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	600 €/viikko	330	58,61%					
2.	700 €/viikko	51	9,06%					
3.	800 €/viikko	16	2,84%					
4.	900 €/viikko	5	0,89%					
5.	1000 €/viikko	5	0,89%					
6.	1100 €/viikko	0	0,00%					
7.	Muu, mitä	156	27,71%					
	Yhteensä	563	100%					

21. Ohjatulla hiihtovaelluksella matkanjärjestäjä huolehtii majoitusjärjestelyistä, ruokailuista sekä tarvittaessa varusteiden hankinnasta. Hiihtovaelluksella hiihdetään 15 – 30 km päivämatkoja asiantuntevan oppaan johdolla ja mukana kannetaan vain pientä henkilökohtaista matkavarustusta. Muut tavarat kuljetetaan majoituspaikasta toiseen. Kiinnostaako sinua tällainen matkailu?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	658	36,88%					
2.	Ei	1126	63,12%					
	Yhteensä	1784	100%					

22. Olen valmis maksamaan tällaisesta opastetusta hiihtovaelluksesta Suomessa maksimissaan

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	600 €/viikko	344	51,89%					
2.	700 €/viikko	96	14,48%					
3.	800 €/viikko	38	5,73%					
4.	900 €/viikko	10	1,51%					
5.	1000 €/viikko	2	0,30%					
6.	1100 €/viikko	1	0,15%					
7.	Muu, mitä	172	25,94%					
	Yhteensä	663	100%					

23. Suomessa on viime vuosina suosittu kasvattanut koiravaljakkoajelut. Niitä järjestetään myös useamman päivän vaelluksina aamiaismajoituspalvelusta toiseen. Ajelulla matkailija saa käyttöönsä oman valjakon ja ryhmään kuuluu maksimissaan 8 valjakkoa. Kiinnostaako sinua tällainen matkailu?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	514	28,81%					
2.	Ei	1270	71,19%					
	Yhteensä	1784	100%					

24. Olen valmis maksamaan tällaisesta koiravaljakkoretkestä maksimissaan

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	1600 €/viikko	229	43,87%					
2.	1800 €/viikko	22	4,21%					
3.	2000 €/viikko	15	2,87%					
4.	2200 €/viikko	1	0,19%					
5.	2400 €/viikko	0	0,00%					
6.	Muu, mitä	255	48,85%					
	Yhteensä	522	100%					

25. Vastaa seuraaviin väittämiin

	täysin samaa mieltä (Arvo: 5)	jokseenkin samaa mieltä (Arvo: 4)	en osaa sanoa (Arvo: 3)	jokseenkin eri mieltä (Arvo: 2)	täysin eri mieltä (Arvo: 1)	Yhteensä
Pitkospuut ovat tarpeen vain todella vetisissä paikoissa (avg: 3,78)						100 %
Reitillä on nähtävä maalimerkiltä toiselle (avg: 2,89)						100 %
Reiteillä olisi hyvä olla välimatkakilometrit (avg: 3,39)						100 %
Laavu tulisi olla jokaisella tulipaikalla (avg: 2,86)						100 %
Tulipaikkoja on yleensä liian vähän (avg: 2,89)						100 %
Telttailualueita on yleensä liian vähän (avg: 2,92)						100 %
Jotkut retkeilyreitit ovat liian helpoksi rakennettuja (avg: 2,92)						100 %
Varaustupia tulisi rakentaa lisää (avg: 3,11)						100 %
Autiotupia tulisi rakentaa lisää (avg: 3,64)						100 %
Alueen luonnosta pitäisi kertoa opastauluin (avg: 3,75)						100 %
Alueen kulttuurista pitäisi kertoa opastauluin (avg: 3,69)						100 %
Yhteensä	13 %	37 %	18 %	25 %	6 %	

26. Oletko kulkenut Itärjan retkeilyreitillä?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	312	17,49%					
2.	En	1472	82,51%					
	Yhteensä	1784	100%					

27. Heräsiikö kiinnostuksesi Itärjan retkeilyreittiä kohtaan?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	1289	87,45%					
2.	Ei	185	12,55%					
	Yhteensä	1474	100%					

28. Merkitse alla oleviin Itärjan retkeilyreitien piirteisiin numeroin kiinnostavuusjärjestys

(1=kiinnostavin, 6= vähiten kiinnostava)

Sijoitus	1		2		3		4		5		6	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Luonto	906	70,40%	176	13,68%	45	3,50%	39	3,03%	27	2,10%	94	7,30%
Hiljaisuus	123	9,56%	576	44,76%	275	21,37%	162	12,59%	113	8,78%	38	2,95%
Petojen katselumahdollisuus	78	6,06%	199	15,46%	263	20,44%	256	19,89%	250	19,43%	241	18,73%
Itärajan läheisyys	69	5,36%	71	5,52%	182	14,14%	206	16,01%	343	26,65%	416	32,32%
Reitin pituus	58	4,51%	99	7,69%	207	16,08%	280	21,76%	279	21,68%	364	28,28%
Kulttuuri	53	4,12%	166	12,90%	315	24,48%	344	26,73%	275	21,37%	134	10,41%
Yhteensä	1287	100,00%	1287	100,00%	1287	100,00%	1287	100,00%	1287	100,00%	1287	100,00%

30. Oletko kulkenut KESÄREITIN

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kokonaan	28	6,88%					
2.	Osittain	292	71,74%					
3.	En ollenkaan	87	21,38%					
	Yhteensä	407	100%					

31. Olen kulkenut KESÄLLÄ vain osuuden/osuudet

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Hossasta Lehtovaaraan (Arolan maatila)	81	32,79%					
2.	Lehtovaarasta Pirtivaaraan (Martinselkosen eräkeskus)	59	23,89%					
3.	Martinselkosen eräkeskuksesta Raatteeseen	47	19,03%					
4.	Raatteesta Malahvian ja Murhisalon kautta Kuivajärvelle	48	19,43%					
5.	Kuivajärveltä Veihtijärvelle	21	8,50%					
6.	Jokin muu osuus, mikä	79	31,98%					
	Yhteensä							

32. Oletko kulkenut TALVIREITIN

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kokonaan	12	3,53%					
2.	Osittain	75	22,06%					
3.	En ollenkaan	253	74,41%					
	Yhteensä	340	100%					

33. Olen kulkenut TALVELLA vain osuuden/osuudet

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kokonaan							
2.	Osittain							
3.	En ollenkaan							
	Yhteensä							

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Hossasta Lehtovaaraan (Arolan maatila)	18	24,66%					
2.	Lehtovaarasta Pirtivaaraan (Martinselkosen eräkeskus)	20	27,40%					
3.	Martinselkosen eräkeskuksesta Raatteeseen	11	15,07%					
4.	Raatteesta Malahvian ja Murhisalon kautta Kuivajärvelle	19	26,03%					
5.	Kuivajärveltä Veihtijärvelle	7	9,59%					
6.	Jokin muu osuus, mikä	25	34,25%					
	Yhteensä							

34. Sain ensimmäisen kerran tietää Itärajan retkeilyreitistä

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Tuttavalta	100	30,12%					
2.	Metsähallituksen internet-sivuilta	48	14,46%					
3.	Suomussalmen matkailutoimistosta	13	3,92%					
4.	Vaeltajien keskustelusivuilta	8	2,41%					
5.	Retkeilyoppaasta tai esitteestä	49	14,76%					
6.	Karttoja tutkimalla	44	13,25%					
7.	Muualta, mistä	70	21,08%					
	Yhteensä	332	100%					

35. Rastita mielipiteesi

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Reitistä on helposti saatavilla tietoa	259	78,01%					
2.	Reitistä on vaikea saada tietoa	73	21,99%					
	Yhteensä	332	100%					

37. Kuljin reitillä viimeksi

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Yksin	49	15,08%					
2.	Kaksin	130	40,00%					
3.	Perheen kanssa	41	12,62%					
4.	Ryhmässä	94	28,92%					
5.	Ohjatulla retkellä	11	3,38%					

Yhteensä	325	100%
-----------------	------------	-------------

38. Menin viime kerralla Itärajan reitille

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Omalla autolla	242	75,39%					
2.	Sain kyydin	59	18,38%					
3.	Julkisilla kulkuneuvoilla	20	6,23%					
Yhteensä		321	100%					

39. Julkinen yhteyteni – rastita

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Juna + bussi	10	50,00%					
2.	Lentokone + bussi	1	5,00%					
3.	Juna + bussi + taksi	4	20,00%					
4.	Juna + taksi	0	0,00%					
5.	Lentokone + bussi + taksi	2	10,00%					
6.	Lentokone + taksi	1	5,00%					
7.	Bussi + taksi	2	10,00%					
Yhteensä		20	100%					

40. Anna yleisarvosana KESÄREITISTÄ

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kehno – kokonaan uusiksi	1	0,31%					
2.	Siedettävää, mutta tuskin menen toista kertaa	9	2,81%					
3.	Hyvää ja huonoa, korjattavissa	73	22,81%					
4.	Pienine puutteineenkin hieno kokonaisuus	150	46,88%					
5.	Eräs hienoimmista kulkemistani reiteistä	37	11,56%					
6.	En ole kulkenut kesäreittiä	50	15,63%					
Yhteensä		320	100%					

41. Anna yleisarvosana TALVIREITISTÄ

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kehno – kokonaan uusiksi	1	0,31%					
2.	Siedettävää, mutta tuskin menen toista kertaa	2	0,63%					

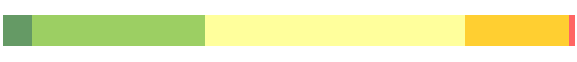

3.	Hyvää ja huonoa, korjattavissa	34	10,63%	
4.	Pienine puutteineenkin hieno kokonaisuus	47	14,69%	
5.	Eräs hienoimmista kulkemistani reiteistä	10	3,13%	
6.	En ole kulkenut talvireittiä	226	70,63%	
Yhteensä		320	100%	

42. Arvioi Itärajan retkeilyreitillä kokemaasi luontoa ja viihtyvyyttä

	oli huomattavasti enemmän kuin odotin (Arvo: 5)	oli enemmän kuin odotin (Arvo: 4)	oli odotetusti (Arvo: 3)	oli vähemmän kuin odotin (Arvo: 2)	oli huomattavasti vähemmän kuin odotin (Arvo: 1)	Yhteensä
Hiljaisuutta/rauhaa (avg: 3,52)						100 %
Erämaisuuutta (avg: 3,33)						100 %
Maisemien vaihtelevuutta (avg: 3,34)						100 %
Luonnontilaisia alueita (avg: 3,16)						100 %
Taloudsmetsiä (avg: 3,16)						100 %
Hakkuita (avg: 3,11)						100 %
Metsäautotieosuuksia (avg: 3,13)						100 %
Vaikeakulkuisuutta (avg: 2,80)						100 %
Eläimiä (avg: 2,74)						100 %
Yhteensä	7 %	21 %	55 %	14 %	3 %	

43. Anna palautetta Itärajan retkeilyreitien rakenteista

	erittäin hyvä (Arvo: 5)	melko hyvä (Arvo: 4)	en osaa sanoa (Arvo: 3)	melko huono (Arvo: 2)	erittäin huono (Arvo: 1)	Yhteensä
Tulipaikkojen määrä (avg: 3,78)						100 %
Tulipaikkojen hoito/kunto (avg: 3,82)						100 %
Polttopuiden määrä/riittävyys (avg: 3,88)						100 %
Polttopuiden laatu eli poltettavuus (avg: 3,68)						100 %
Laavujen määrä (avg: 3,58)						100 %
Laavujen kunto/hoito (avg: 3,72)						100 %

Autiotupien määrä (avg: 3,16)						100 %
Autiotupien kunto/hoito (avg: 3,44)						100 %
Reitin viittojen ja opasteiden riittävyys ja selkeys (avg: 3,58)						100 %
Pitkospuiden määrä (avg: 3,73)						100 %
Pitkospuiden kunto (avg: 3,53)						100 %
Reitin maalimerkkien riittävyys ja selkeys (avg: 3,63)						100 %
Käymälöiden kunto (avg: 3,47)						100 %
Yhteensä	11 %	50 %	30 %	9 %	1 %	

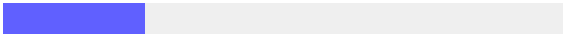

44. Käytitkö Itärajan reitin vaelluksella Villin Pohjolan kämppiä?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	55	17,52%					
2.	En	259	82,48%					
	Yhteensä	314	100%					

45. Arvioi Villin Pohjolan kämppien kunto/hoito

	erittäin hyvä (Arvo: 5)	melko hyvä (Arvo: 4)	en osaa sanoa (Arvo: 3)	melko huono (Arvo: 2)	erittäin huono (Arvo: 1)	Yhteensä
Villin Pohjolan kämppien kunto/hoito (avg: 4,04)						100 %
Yhteensä	25 %	63 %	5 %	5 %	2 %	

46. Käytitkö Itärajan reitin vaelluksella yksityisiä palveluja?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	80	25,48%					
2.	En	234	74,52%					
	Yhteensä	314	100%					

47. Arvioi käyttämiäsi palveluita

	erittäin hyvä (Arvo: 5)	melko hyvä (Arvo: 4)	melko huono (Arvo: 3)	erittäin huono (Arvo: 2)	en käyttänyt (Arvo: 1)	Yhteensä
Mökkivuokraus (avg: 2,78)						100 %
Kanootin/veneiden vuokraus (avg: 1,84)						100 %
Aamiaismajoitus (avg: 2,56)						100 %
Kuljetuspalvelut (avg: 1,99)						100 %
Ohjelma/opaspalvelut (avg: 2,07)						100 %

Petojen katselu (avg: 1,89)						100 %
Yhteensä	10 %	23 %	4 %	2 %	61 %	

	erittäin hyvä (Arvo: 5)	melko hyvä (Arvo: 4)	melko huono (Arvo: 3)	erittäin huono (Arvo: 2)	en käyttänyt (Arvo: 1)	Yhteensä
Jokin muu, mikä (avg: 3,92)						100 %
Yhteensä	54 %	23 %	0 %	8 %	15 %	

48. Rastita seuraavasta yksityisiä palveluja, joita käyttäisit, mikäli niitä olisi paremmin tarjolla

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Mökkivuokraus	152	56,51%					
2. Kanootin/veneen vuokraus	135	50,19%					
3. Aamiaismajoitus	69	25,65%					
4. Kuljetuspalvelut	82	30,48%					
5. Ohjelma/opaspalvelut	28	10,41%					
6. Petojen katselu	77	28,62%					
7. Jokin muu, mikä	17	6,32%					
Yhteensä							

49. Päättyessäsi lähteä Itärajan retkeilyreitille, oliko sinulla olemassa vaihtoehtoinen retkikohde/lomakohde?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Kyllä	118	37,58%					
2. Ei	196	62,42%					
Yhteensä	314	100%					

51. Mitkä seikat ovat mielestäsi Itärajan retkeilyreitien vetovoimaisuudessa tärkeimpiä tekijöitä. Aseta järjestykseen (1=tärkein, ... 8=vähiten tärkeä) arvostele vähintään 5 kohtaa.

Tärkeysjärjestys

Sijoitus	1		2		3		4		5		6		7		n
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n		
Luonto yleensä	166	53,90%	44	14,15%	26	8,39%	23	7,57%	12	3,99%	7	2,48%	7	2,54%	18
Erämaisuus	57	18,51%	127	40,84%	58	18,71%	17	5,59%	8	2,66%	10	3,55%	21	7,61%	5
Hiljaisuus	23	7,47%	50	16,08%	125	40,32%	53	17,43%	20	6,64%	20	7,09%	5	1,81%	7
Reitin pituus	16	5,19%	16	5,14%	13	4,19%	58	19,08%	65	21,59%	40	14,18%	41	14,86%	4
Itärajan läheisyys	15	4,87%	20	6,43%	19	6,13%	35	11,51%	54	17,94%	43	15,25%	58	21,01%	4
Kalastus/metsästys	14	4,55%	24	7,72%	28	9,03%	38	12,50%	38	12,62%	36	12,77%	49	17,75%	7
Suurpedot	10	3,25%	20	6,43%	17	5,48%	52	17,11%	48	15,95%	52	18,44%	42	15,22%	4
Vienalainen kulttuuri	7	2,27%	10	3,22%	24	7,74%	28	9,21%	56	18,60%	74	26,24%	53	19,20%	3
Yhteensä	308	100,00%	311	100,00%	310	100,00%	304	100,00%	301	100,00%	282	100,00%	276	100,00%	27

52. Voitko suositella Itärajan retkeilyreittiä ystävällesi?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Kyllä	307	98,40%					

2.	En	5	1,60%	
Yhteensä		312	100%	

Sukupuoli

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	nainen	921	51,63%					
2.	mies	863	48,37%					
Yhteensä		1784	100%					

Ikä

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	alle 18 vuotta	47	2,63%					
2.	18 - 24 vuotta	159	8,91%					
3.	25 - 34 vuotta	420	23,54%					
4.	35 - 44 vuotta	359	20,12%					
5.	45 - 54 vuotta	461	25,84%					
6.	55 - 64 vuotta	271	15,19%					
7.	yli 64 vuotta	67	3,76%					
Yhteensä		1784	100%					

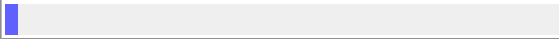
Asuinpaikka

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Ahvenanmaa	0	0,00%					
2.	Etelä-Karjala	51	2,86%					
3.	Etelä-Pohjanmaa	53	2,97%					
4.	Etelä-Savo	51	2,86%					
5.	Itä-Uusimaa	13	0,73%					
6.	Kainuu	158	8,86%					
7.	Kanta-Häme	56	3,14%					
8.	Keski-Pohjanmaa	22	1,23%					
9.	Keski-Suomi	88	4,93%					
10.	Kymenlaakso	68	3,81%					
11.	Lappi	80	4,48%					
12.	Pirkanmaa	143	8,02%					
13.	Pohjanmaa	38	2,13%					
14.	Pohjois-Karjala	74	4,15%					
15.	Pohjois-Pohjanmaa	152	8,52%					
16.	Pohjois-Savo	98	5,49%					
17.	Päijät-Häme	65	3,64%					
18.	Satakunta	48	2,69%					
19.	Uusimaa	426	23,88%					
20.	Varsinais-Suomi	100	5,61%					
Yhteensä		1784	100%					

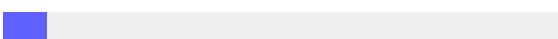

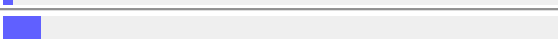

Koulutus

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	peruskoulu	155	8,69%					
2.	lukio/ammattikoulu/opisto	903	50,62%					
3.	yliopisto- tai korkeakoulututkinto	689	38,62%					

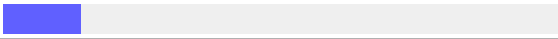

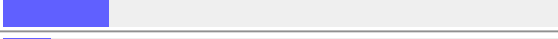

4.	Jokin muu, mikä	37	2,07%	
Yhteensä		1784	100%	

Ammattiasema

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	työntekijä	425	23,82%					
2.	toimihenkilö	638	35,76%					
3.	johtavassa asemassa	138	7,74%					
4.	yrittäjä	107	6,00%					
5.	opiskelija	262	14,69%					
6.	työtön	34	1,91%					
7.	eläkeläinen	120	6,73%					
8.	Jokin muu, mikä	60	3,36%					
Yhteensä		1784	100%					

Vuositulot

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	alle 10 000 €	246	13,79%					
2.	10 000 – 20 000 €	274	15,36%					
3.	20 000 – 30 000 €	486	27,24%					
4.	30 000 – 40 000 €	337	18,89%					
5.	40 000 – 50 000 €	151	8,46%					
6.	50 000 – 70 000 €	83	4,65%					
7.	70 000 – 100 000 €	20	1,12%					
8.	yli 100 000 €	7	0,39%					
9.	en halua ilmoittaa tuloja	180	10,09%					
Yhteensä		1784	100%					

Haluatko osallistua Viikko Villin Pohjolan kämpässä -arvontaan?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	1698	95,18%					
2.	En	86	4,82%					
Yhteensä		1784	100%					